

146859

3C

1962

KNJIŽNICA

ŠT. 1-2

LETNIK VI

146859

146859
+

VSEBINA:

<i>Josip Rijavec</i> : Nekaj misli in pripomb k mednarodni decimalni klasifikaciji	1
<i>Janez Logar</i> : Problematika dela za slovensko retrospektivno bibliografijo	10
<i>Jože Zužek</i> : O mednarodni zamenjavi publikacij	16
<i>Ioan Pintarič</i> : Novi sistem nagrajevanja v univerznih knjižnicah	22

RAZGLEDI

<i>Jaro Dolar</i> : Drobeci s potovanja po Angliji	52
<i>Marta Filli</i> : Zapiski iz Milana	55
<i>Stefka Bulovec</i> : Leninovo delo v slovenskih prevodih. I. knjige	45

ZAPISKI

O izvajanju zakona o knjižnicah. (Iz gradiva SKP LRS)	54
Pogoji za ustanovitev knjižnice. (Iz gradiva SKP LRS)	59
K ustanavljanju matičnih knjižnic. (Iz gradiva SKP LRS)	60
Stanje knjižnic v novomeškem okraju. (<i>Bogo Komelj</i>)	62
Strokovne knjižnice v okraju Kranj. (<i>Smilja Gostiša</i>)	69
Stanje in perspektive strokovnih knjižnic v mariborskem okraju. (<i>Jaro Dolar</i>)	75

OCENE IN POROČILA

Navodilo za poslovanje strokovnih knjižnic, Ljubljana 1962. (<i>Breda Filo</i>)	77
Ob naprednem tisku, Murska Sobota 1962. (<i>Jože Munda</i>)	81
Biblioteke u Jugoslaviji, Beograd 1962. (<i>Branko Berčič</i>)	82
Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Zagreb, VII, 1961, br. 3-4. (<i>J. R.</i>)	84
Bibliotekar, Beograd, XIII, 1961, br. 4, 5, 6. (<i>J. R.</i>)	85
Bibliografski vjesnik, Cetinje, I, 1961, br. 1, 2-3. (<i>Jože Munda</i>)	87
Bibliotekarski godišnjak Vojvodine 1961, Novi Sad 1962. (<i>J. R.</i>)	89
Biblioteche Triestine, Trieste 1959. (<i>Marijan Breclj</i>)	89
Biblioteca del Popolo, Trieste 1960. (<i>S. V.</i>)	91
Annuario delle Biblioteche Italiane, Roma 1956—1959. (<i>Marijan Breclj</i>)	92
Manzini Guido, Bibliografija italiana su Scipio Slataper, Gorizia 1961. (<i>Marijan Breclj</i>)	95

ORGANIZACIJA

Register knjižnic	95
Medknjižnična izposoja	96
Komisija za strokovne izpite	97
Komisija za posebne izpite	100
Knjižnice v LR Sloveniji 1961	102

Redakcija zaključena 30. junija 1962.

NEKAJ MISLI IN PRIPOMB K MEDNARODNI DECIMALNI KLASIFIKACIJI

(Ob strokovnem posvetovanju dne 9. marca 1962 v Ljubljani)

JOSIP RIJAVEC

I

Sodobni uporabniki knjižnic, pa naj bodo posamezniki ali razni kolektivi (šole, inštituti, tovarne, podjetja in razne družbene organizacije), postajajo vedno bolj zahtevni. Ta zahtevnost se izraža s potrebo po nujnosti obstoja knjižničarske službe in po naglici knjižničarskega poslovanja na eni in z zahtevo po izčrpnih informacijah in po nudenju ustreznega gradiva na drugi strani. V obeh primerih mora knjižnica razpolagati s sodobnimi in dobro organiziranimi sredstvi, ki naj bi omogočila tako zahtevno dejavnost. Jasno je, da gre tu v prvi vrsti za sodobno urejeno informativno službo, ki poleg razgledanosti strokovnega osebja zlasti zahteva prvovrstno evidenco nad gradivom, ali še bolj določeno povedano: dobro urejene in ažurne kataloge in druge sodobne evidenčne pripomočke.

Čeprav vedno in upravičeno poudarjamo, da je abecedni imenski katalog hrbtnica knjižnice, vendar moramo priznati, da prihaja dandanes vse bolj v poštev tudi stvarni katalog, pri informacijski in dokumentacijski službi celo odločilno. Potreba je jasna: knjižnično gradivo mora biti dobro evidentirano ne samo po abecednem zapovrstju avtorjev in anonimnih del, temveč slej ko prej tudi po strokah, dejavnostih in drugih dejanskih potrebah.

Medtem ko je vprašanje vodenja abecednega imenskega kataloga bolj ali manj rešeno in ustaljeno, se vprašanje ureditve stvarnega kataloga še vedno nenehno rešuje in dopolnjuje, vedno znova se načenjajo problemi. To je popolnoma razumljivo, ker nagle in temeljite družbene spremembe, nagli razvoj in napredek znanosti, najrazličnejši novi pojmi, nove potrebe in postopki brez dvoma vplivajo tudi na razvoj in urejevanje strokovnih katalogov in postavljajo bibliotekarje pred vedno nove in nove probleme. Bržkone je ravno stvarni katalog najbolj dinamično in najbolj s potrebami časa povezano področje bibliotekarske dejavnosti.

Čeprav je bilo v podnaslovu navedeno posvetovanje namenjeno v prvi vrsti raznim vprašanjem uporabe mednarodne decimalne klasifikacije, je sprožilo tudi vrsto drugih vprašanj. Tako so zborovavci že na začetku svojih razgovorov naleteli na primerjavo abecednega stvarnega (predmetnega) kataloga s sistematskim (DK) katalogom. Vprašanje je bilo postavljeno zelo konkretno: Vsi se strinjamo, da je najidealnejša rešitev, če knjižnica lahko vodi oba kataloga, ker nudi vsak svoje specifične koristi. Znano pa je dejstvo, da si morejo takšno »razkošje« privoščiti le redke knjižnice. Torej, kaj storiti? Za kateri katalog naj se odločimo?

Že samo to vprašanje je tako zapleteno, da bi terjalo obsežno razpravo. Vendar preglejmo samo osnovne dokaze v prid ali v škodo enemu ali drugemu sistemu.

Abecedni stvarni (predmetni) katalog

Pozitivne lastnosti:

— izredno praktičen, ker na najbolj enostaven in hiter način pripelje interesenta neposredno do cilja, in kar je posebno važno — do najožjega zaželenega pojma;

— obiskovavcem knjižnice je lahko razumljiv, lahko dostopen in zato zelo priljubljen.

Negativne lastnosti:

— posamezne vede in panoge so razbite po abecednem zaporedju, zato zahtevnejši obiskovavci (znanstveniki) pogrešajo tako potrebno sistematiko;

— knjižnica nima sistematskega pregleda nad svojim gradivom, kar zelo otežkoča izvajanje načrtne nabavne politike;

— leposlovja ne evidentira temveč samo literarno teorijo;

— izdelava je težka in zamudna.

Sistematski (DK) katalog

Pozitivne lastnosti:

— nudi sistematičen in znanstveno izoblikovan pregled celotnega gradiva, kar je zlasti potrebno za zahtevnejšega in samostojnejšega interesenta;

— sistem je na drugi strani zelo prikladen kot osnova za sistematično ureditev knjig pri prostem pristopu v javnih (zlasti ljudskih) knjižnicah, ki sloni na primerno urejenem sistematskem katalogu po kartotečnem sistemu;

— sistematski pregled gradiva omogoča vodstvu knjižnice kontrolo nad razvojem knjižnega sklada in vodenje načrtne nabavne politike;

— vodenje tega kataloga je načelno lažje kot vodenje predmetnega.

Negativne lastnosti:

— obiskovavcem je v splošnem težje razumljiv in težje dostopen, intervencija bibliotekarja je bolj pogostna;

— iskanje gradiva je bolj zamudno, ker ne nudi iskavcu najozžjega pojma tako neposredno kot predmetni katalog.

Dosedanja razpravljanja sicer niso prišla do popolnoma soglasnega zaključka, vendar v splošnem velja priporočilo, da je potrebno dati prednost sistematskemu katalogu, zlasti v strokovnih, specialnih, kakor tudi ljudskih knjižnicah. Priporočljivo je tudi, da se sistematski katalog dopolni s čimbolj podrobnim abecednim registrom pojmov in gesel, kar lahko vsaj delno nadomesti predmetni katalog.

Čeprav se nam na prvi pogled zdi, da bi bilo skoraj odveč, dokazovati bibliotekarjem potrebo, koristnost in praktičnost uporabe mednarodne decimalne klasifikacije (MDK) v današnjem tako vsestransko razgibanem življenju, vendar drži dejstvo, da MDK sprejemajo še marsikje z nezaupanjem ali celo z odporom. Imamo še vrsto knjižnic, velikih in vodilnih, ki se ji odločno upirajo in krijejo svoje potrebe po strokovni evidenci gradiva z različnimi »domaćimi« strokovnimi shemami, s predmetnim katalogom, ali pa enostavno — s spominom! Res je sicer, da ima MDK določene pomanjkljivosti in da povzroča njeno uporabljanje precejšnje težave (zlasti pomanjkanje bibliotekarjev strokovnjakov za določene specialne vede), vendar pa drži dejstvo, da v sodobnem bibliotekarstvu in dokumentaciji nimamo boljšega splošnega sistema za strokovno evidenco bibliotečnega gradiva, razen morda v nekaterih ožjih vedah, kot npr. v gozdarstvu, statistiki itd., kar moramo seveda upoštevati in za določene specialne potrebe tudi odobravati.

Največja vrednost MDK je v njeni univerzalnosti, v splošni mednarodni uporabi in pa v znanstveno izoblikovani sistematiki, ki je rezultat dogovorov in sodelovanja strokovnjakov vsega kulturnega sveta. Enotnost stališč in pojmov je iz razumljivih razlogov veliko lažje doseči v uporabnih vedah (tehnika, medicina) kot pa npr. v družbenih vedah, ki so tesno vezane za razne družbene sisteme in svetovne nazore. Ravno v tem je izvor večine težav z MDK tudi pri nas. Ko bo MDK, ki je po svojem rojstvu otrok kapitalističnega sveta, zanesljivo premagala še te težave, takrat bo tudi dejansko postala mednarodna, obče človeška.

Poskus, da bi se težave z MDK, ki izhajajo iz pojmov socialističnega družbenega reda pri nas, rešile s tako imenovano »jugoslovansko varianto«, ni uspel in ga tudi ni podpirati, ker se s tem izločamo iz mednarodne bibliotekarske, bibliografske in dokumentalistične skupnosti. Vsekakor je bolje, reševati to vprašanje v okviru MDK, pa čeprav nimamo za vse primere in pojme najustreznejših rešitev oziroma vrstivcev. Glede na to, da npr. Jugoslovanski bibliografski inštitut uporablja v jugoslovanski bibliografiji delno še vedno »jugoslovansko varianto« in da s tem ustvarja določeno zmedo, bi morali to vprašanje reševati v splošnem jugoslovanskem merilu, in sicer sporazumno z dokumentalisti, ki so še bolj dosledni uporabniki MDK kot bibliotekarji.

Važna je zlasti osnovna koncepcija sistematskega kataloga, urejenega po MDK. Gre namreč za širino, globino oziroma podrobnost klasificiranja. Pri tem vprašanju, ki je poleg osnovnega pravila — doslednost pri klasificiranju, tj. enake pojme obravnavati vedno na enak način — najtežje in najvažnejše, največ grešimo. Ne bi se npr. mogli strinjati z že večkrat izraženo tendenco (zlasti v ljudskem knjižničarstvu), da se za razne vrste knjižnic že načelno določi maksimalno dovoljeno število vrstivcev (decimalk), ki naj bi jih pri klasificiranju uporabljali, ker bi s takim postopkom uporabo MDK preveč vulgalizirali in onemogočili njeno prilagojevanje dejanskim potrebam. Na drugi strani pa zopet grešimo s pretiranim drobnjakarstvom, izražajoč posamezne pojme do skrajnih možnih podrobnosti, z brezkončno vrsto glavnih in pomožnih vrstivcev, kar navadno nima s praktičnostjo nobene zveze, pač pa ustvarja upravičen odpor proti temu sicer dobremu sistemu. Uporaba skrajne preciznosti in izraznih možnosti je upravičena samo pri specialnih strokovnih knjižnicah in dokumentacijskih ustanovah, kjer se s klasifikacijo ukvarjajo zares specialisti določenih strok in znanosti. Slej ko prej se moramo pri iskanju osnovne koncepcije klasificiranja držati že znanih načel, da je namreč podrobnost klasificiranja odvisna od vrste in ravni knjižnice, od razvitosti posameznih strok in panog v določeni knjižnici, od krajevnih potreb, od perspektiv nadaljnjega razvoja itd. Vendar pa je načelno in zaradi perspektivnosti priporočljiva za nekaj decimalk podrobnejša klasifikacija, kot jo zahtevajo trenutne potrebe. Iz navedenega sledi, da pri vodenju sistematskega kataloga ne moremo postopati togo in šablonsko, temveč praktično in razumno; dalje, da je sistematski katalog nekak živ organizem, ki ga moramo občas-

no revidirati in korigirati ter poenačevati in dopolnjevati z novimi skušnjami in novimi prijemi.

Zastavlja se tudi vprašanje, ali je prav, da neko knjigo z raznovrstno vsebino evidentiramo na raznih mestih in v raznih skupinah, ali pa je dovolj, če zapopademo zgolj bistvo publikacije in jo evidentiramo samo na enem, tj. glavnem mestu? — V odgovor na to vprašanje ni mogoče postaviti splošnega pravila, ki bi lahko veljalo za vse primere. Tudi pri sistematskem katalogu naj velja osnovno pravilo, da moramo knjigo približati interesentu čimbolj naglo in neposredno, zlasti če knjižnica nima predmetnega kataloga. Zato je načelno priporočati, da knjigo po možnosti evidentiramo na vseh tistih mestih (podobno kot pri predmetnem katalogu), kjer bi jo po razumni logiki interesent utegnil iskati. Jasno je, da tudi pri tem ne smemo prefiravati, temveč se moramo držati nujnega minimuma, ker bi sicer katalog preveč narastel in se preveč skompliciral.

Pri nas je le izjemoma uvedena praksa, da so v strokovnih revijah posamezni članki označeni z ustrezno oznako MDK, medtem ko je ta navada v inozemstvu veliko bolj razširjena. Koristi takega postopka so očitne — za dokumentaliste, za bibliografe, za bibliotekarje in sploh za vse tiste, ki vodijo evidenco določenega strokovnega ali znanstvenega gradiva. Isto velja tudi za strokovne knjige, ki naj bi tudi redno nosile oznako MDK. Seveda je realiziranje te zadeve precej zapleteno, vendar je priporočati, da bi zainteresirane organizacije in ustanove (osrednja matična knjižnica, Društvo bibliotekarjev Slovenije, dokumentalisti, založniki itd.) v skupnem dogovoru poskušali rešiti tudi to vprašanje.

V naši republici uporabljamo za MDK zgolj tuje priročnike, ker pač domačih nimamo. Center za dokumentacijo v Beogradu je sicer izdal srbohrvaški prevod nemške skrajšane izdaje MDK, vendar pa je to delo opravljeno tako površno in nestrokovno, da ga ni moč priporočati. Razen tega pa gre tudi za slovensko izrazoslovje, ki je na tem področju še zelo neobdelano. Zato moramo iskreno pozdraviti iniciativo Centralne tehniške knjižnice v Ljubljani, ki ob sodelovanju Zveze inženirjev in tehnikov Slovenije in sekcije za strokovne knjižnice pri Društvu bibliotekarjev Slovenije pripravlja slovenski prevod nemške skrajšane izdaje, ki bo, tako upamo, že prihodnje leto na voljo našim knjižnicam in zainteresiranim ustanovam. Neodvisno od tega priročnika pa se vse bolj kaže potreba po izdelavi še posebnega, bolj praktičnega priročnika za naše ljudske knjižnice. Zveza Svobod

in prosvetnih društev Slovenije, v sporazumu z Delavsko knjižnico v Ljubljani in Društvom bibliotekarjev Slovenije, se že dalj časa resno ukvarja tudi s tem vprašanjem. Kaže pa, da bo najprej treba počakati na izid prej navedenega prevoda nemške skrajšane izdaje, ki bo že zaradi dognanega slovenskega izrazoslovja rabila kot osnova za vso poznejšo dejavnost na tem področju.

II

Poleg navedenih splošnih vprašanj glede uporabe MDK pri nas, je bilo omenjeno strokovno posvetovanje v svojem drugem delu posvečeno bolj ozkim in še bolj konkretnim vprašanjem klasifikacije v raznih skupinah MDK in ob različnih primerih. Za začetek je bilo razpravljjanje omejeno zgolj na klasifikacijske probleme z vidika splošnih znanstvenih knjižnic. Podčrtana pa je bila potreba, da bi se organizirali posebni sestanki klasifikatorjev iz specialnih strokovnih knjižnic, zlasti tistih s področja uporabnih ved. Poudarek razpravljanj je bil slej ko prej na družbenih vedah. Razumljivo je, da zborovavci niso mogli niti približno izčrpati vseh vprašanj, ki jih je vse polno na raznih področjih in v raznih skupinah MDK. Kljub temu naj navedemo vsaj glavne obravnavane primere, ki utegnejo v praksi zanimati marsikaterega klasifikatorja.

Skupina 0 — splošna dela

Strokovne revije uvrščamo v ustrezno stroko, npr. glasbene revije pod 78(05); če pa želimo, da so revije zbrane še na skupnem mestu, jih evidentiramo z znakom 05 kot glavnim vrstivcem, tako da bodo npr. vse slovenske revije zbrane pod oznako 05(497.12).

— S katalogi razstav je postopek podoben: uvrstimo jih v ustrezno stroko, po potrebi pa še pod skupno oznako 061.4.

— Splošne krajepisne vodiče evidentiramo lahko pod 91 ali pa tudi pod 908; če pa gre za vodiče z vidika določene umetnostne zvrsti (npr. umetnostnozgodovinski spomeniki), jih postavimo v ustrezno umetnostno zvrst.

Skupina 1 — filozofija

Razen morda v največjih splošnih in v specialnih knjižnicah, ni nujno, da je bibliotekar strokovnjak — filozof, vendar pa se mora varovati pasti, ki mu jih nastavlja klasifikacija v tej skupini. Zato je priporočati, da se klasifikator, če ni strokovnjak, ne spušča v podrobna razglabljanja, marveč naj klasificira prepro-

sto in grobo. Večino filozofskih del lahko označi kar z vrstivcem 1 oziroma z vrstivcem in z dodatkom za avtorja, npr. 1 *Hegel*.

Ponovno je bilo potrjeno, da je zaradi pomanjkanja zanesljivih vrstivcev za izražanje pojma »dialektični materializem« pripravna oznaka 1:335.51 (filozofija : marksizem), vendar pa velja ta oznaka zgolj za izrazito filozofska dela; če pa je delo bolj politično-ekonomskega značaja, potem zadostuje oznaka 335.51. V dvomljivih primerih in če ni pri roki zanesljivega strokovnjaka, naj se tako delo evidentira v obeh skupinah — 1:335.51 in 335.51.

Skupina 2 — verstvo

V tej skupini bi se dotaknili samo vprašanja klasificiranja dejavnosti Vatikana. Če gre za izrazito religijsko dejavnost, potem pridejo v poštev vrstivci iz skupine 2, če pa delo obravnava politično dejavnost Vatikana, uporabimo vrstivce 322 (država — cerkev), 329.51 (klerikalci), 348 (cerkveno pravo) itd.

Skupina 3 — družbene vede

Kot smo že prej omenili, povzroča področje družbenih ved največ težav, zaradi česar bi bil nujno potreben nov mednarodni sporazum o preureditvi sistema klasifikacije v tej skupini. Čeprav je bilo glede tega že več mednarodnih konferenc, je zadeva še vedno nerešena in se zaradi velikih težav vse bolj zavlačuje. Zborovavci so predlagali, da bi Jugoslovanski center za dokumentacijo urgiral rešitev tega vprašanja pri mednarodnem centru za dokumentacijo in da bi se s to zadevo morala resno ukvarjati tudi Zveza društev bibliotekarjev Jugoslavije, kakor tudi Jugoslovanski bibliografski inštitut.

Naj se konkretno dotaknemo samo naslednjih praktičnih vprašanj klasifikacije v tej skupini:

— pojem »žensko vprašanje« lahko dobro izrazimo z znakom 301—055.2, vendar pa večina priporoča uporabo vrstivca 396, čeprav skupina 59 že v osnovi ne ustreza našemu pojmovanju ženskega vprašanja;

— glede pojma »zgodovinski materializem« strokovnjaki za družbene vede izjavljajo, da spada le-ta v področje pojmov o družbenem razvoju in da je zato priporočati znak 301 : 335.51 (sociologija : marksizem).

— znak 308 je zelo uporaben za izražanje družbenih in splošnih razmer v posameznih deželah, npr. v raznih opisih, potopisih in reportažah;

— glede izražanja pojma NOB kaže, da je v zadnjem obdobju postal do sedaj uporabljeni znak 323.27 neprimeren (razen za teoretična vprašanja), ker spada NOB dejansko v področje naše nacionalne zgodovine. Zato se sedaj priporoča na primer oznaka 9.497.12 »1941/45« za NOB v Sloveniji. Če kako delo obravnava izrazito vojne operacije iz NOB, ga lahko evidentiramo tudi z znakom za drugo svetovno vojno, npr. 940.54 (497.1) za II. svetovno vojno v Jugoslaviji. Če ima tako delo poleg svoje dokumentarične vrednosti tudi literarno vrednost, ga lahko vstavimo tudi med lep-slovje (reportaže), na primer 886.3—94, kar velja zlasti za ljudske knjižnice;

— SZDL izražamo najbolje z znakom 329.1(497.1), LMJ pa z znakom 329.1(497.1)—053.7 in podobno;

— oznaka 330 : 335.51 izraža marksistično politično ekonomijo, 330.18 pa meščansko. Vendar pa uporabljamo te znake samo v primerih, ko potrebujemo ostro ločnico, sicer pa uporabljamo splošni znak 330;

— za pojem »meščanska demokracija« je priporočati znak 321.7, za pojem »socialistična demokracija« pa 342.34 z dodanimografskim znakom dežele;

— klasificiranje pojmov s področja delavskega gibanja prizadeva tudi precej težav. Razne oblike dejanskega delavskega gibanja uvrstimo pod določeno zvrst, npr.: sindikalno gibanje v ZDA 331.881(73); jugoslovanska socialna demokracija 329.14(497.1) itd. Če pa delo obravnava zgolj teoretična vprašanja, potem uporabimo vrstivce iz skupine 331;

— trd oreh predstavlja v naši družbeni stvarnosti tudi klasificiranje pojmov, ki se nanašajo na delavsko in družbeno samoupravljanje in v zvezi s tem tudi na poslovanje podjetij, ustanov, družbenih organizacij itd. Pojme s tega področja je iskati v skupinah 331, 338, 339, zlasti če gre za teoretična vprašanja; če pa gre za poslovno-tehnična vprašanja, potem poiščemo primerne vrstivce ali v skupini 658 ali pa v skupini 657. Navedli bomo nekaj vrstivcev, ki so bili s tega področja omenjeni kot primerni in uporabni, in sicer: 331.152.34 delavski sveti; 331.154.73 tarifni pravilniki; 331.2 mezde, plače, osebni dohodki, plačni skladi; 331.2 : 658.155 sistem in razdelitev dohodkov; 331.225 nagrajevanje; 331.231 nagrajevanje po učinku, stimulacija; 331.86 (tudi 658.386) strokovno usposabljanje; 331.98 delavsko samoupravljanje; 336.215.1 prispevki iz osebnega dohodka, osebni davek, proračunski prispevki; 336.113.028 nacionalizacija; 657.47 obračuni zaslužkov, obračuni po

ekonomskih enotah; 658.155 razdeljevanje dohodkov; 658.38 kadrovska in socialna služba podjetja; 658.51 planiranje itd.;

— za klasificiranje pojmov s stanovanjskega področja sta bila npr. navedena kot primerna naslednja vrstivca: 333.32 stanovanjsko vprašanje in 351.778.54 stanovanjski predpisi in zakonodaja, hišni sveti;

Nekaj vrstivcev za vzgojno in prosvetno delo:

371.03 : 176 spolna vzgoja; 374.8 izobraževanje odraslih, pošolsko izobraževanje; 379.324 družbeno upravljanje in samoupravljanje v šolah, 355.233.11 predvojaška vzgoja.

Skupine 4 (jezikoslovje), 5 (naravne vede), 6 (uporabne vede) in 7 (umetnost, šport)

so glede na razvejanost in specializacije na teh področjih za klasifikatorja najbolj težavne in problematične ter bi bilo potrebno, zlasti skupino uporabnih ved, vsako izmed njih posebej izčrpno obdelati ob udeležbi strokovnjakov s teh področij.

Skupina 8 — leposlovje

V tej skupini je potrebno dotakniti se vprašanja klasifikacije zbranih in izbranih del. Zastavljeno je namreč vprašanje, ali je poleg običajnih (osnovnih) znakov za zbrana in izbrana dela (npr. 886.3 *Cankar Iv. 1* ali 886.3 *Cankar Iv. 3*) potrebno evidentirati posamezno delo tudi po literarnih zvrsteh, če njih delo vsebuje (poezijo, dramatiko, kratko prozo itd.), se pravi: ali je za vsako literarno zvrst potreben poseben listek? Pokazalo se je, da je tak postopek priporočati v ljudskih knjižnicah, v znanstvenih pa samo izjemoma in glede na krajevne potrebe.

Skupina 9 — zgodovina in zemljepis

V tej skupini je morda potrebno spregovoriti samo o uporabi geografskega znaka v zvezi z vrstivcema za zemljepis in zgodovino. Po pravilih MDK se npr. pojem zgodovina Slovencev izraža z znakom 949.712, zemljepis Slovenije pa z znakom 914.971.2, kar pomeni, da se pika postavlja za vsako tretjo decimaliko. Izkušnja pa je pokazala, da postane oznaka zaradi tega nepregledna, ker se razbije celovitost geografskega znaka. Zato je bolje, da se geografski znak ne spreminja, temveč da se nespremenjen doda znaku za zgodovino in zemljepis. Torej: za gornji primer Slovenije 9.497.12 in 91.497.12 ali za primer Avstrije 9.436 in 91.436 itd.

PROBLEMATIKA DELA ZA SLOVENSKO RETROSPEKTIVNO BIBLIOGRAFIJO

JANEZ LOGAR

Potrebo po novem celotnem pregledu in popisu vsega tiska v Sloveniji in vsega tiska Slovencev do leta 1945 izpričujejo naslednja dejstva:

1. Simoničeva Slovenska bibliografija, I. del: Knjige (1550 do 1900) (Lj. 1903—1905) je bila za svojo dobo odlično delo in še danes služi, čeprav je nepopolno: obsega razen nekaj izjem samo tiske v slovenščini; nima kazal (knjige so razporejene v abecednem redu); je nepopolno posebno glede na tisk izven centralnega (kranjskega) območja.

2. Za dobo po letu 1901 imamo samo prav tako nepopolne letne preglede slovenskega tiska v Zbornikih Slovenske maticice do leta 1906, za l. 1907—1912 pa Šlebingerjevo Slovensko bibliografijo, v kateri je spretno kombiniran popis knjig s popisom najvažnejših člankov in drugih prispevkov po časopisju. Za dobo med 1. svetovno vojno pregledi manjkajo, za vse obdobje med obema vojnama pa je izšel samo Šlebingerjev pregled slovenske knjižne produkcije za l. 1929 in del l. 1930 (v Slovenskem tisku, za leto 1929 tudi v separatu). Potem vse do konca 2. svetovne vojne — nič.

3. Šlebingerjev popis slovenskega časopisja ob 140-letnici Vodnikovih Lublanskih novic (Slovenski časniki in časopisi. Bibliografski pregled od 1797—1936. Lj. 1937) je dobro in uporabno delo, a seveda tudi ni popolno; upošteva spet samo tiske v slovenskem jeziku, predvsem pa manjka navedba, kje se hranijo popisani primerki.

Vzrok za tako stanje nacionalne knjižne bibliografije je jasen: predvsem ni bilo institucije, ki bi bila voljna izdelovati in izdajati nerentabilne publikacije, čeprav je bil tu strokovnjak Šlebinger, ki bi vsaj tekočo bibliografijo rade volje sestavljal, za druga večja bibliografska dela bi bil pa sposoben organizirati širši krog sodelavcev.

Z ustanovitvijo Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani (1938) smo dobili institucijo, ki bi mogla vprašanje slovenske nacionalne bibliografije spraviti z mrtve točke. In res je bila bibliografija predmet razgovora že na eni prvih glavnih skupščin v l. 1939 (Letopis AZU, I, 295). Tedaj se je na pobudo akademika J. Polca določilo samo splošno, »da ima predsedništvo posebej v evidenci nadaljevanje Slovenske bibliografije; njeno sestavo

naj akademija poveri prof. J. Šlebingerju«. Akademija je nato za delo pridobila Janka Šlebingerja in na seji predsedništva dne 15. oktobra 1942 je generalni sekretar Ramovš povzel misel glede priprave Slovenske bibliografije in predložil osnovni zadevni referat Janka Šlebingerja: Sedanje stanje in naloge slovenske bibliografije. Iz vrste članov je bila tedaj izvoljena bibliografska komisija, v katero so prišli: Finžgar, Hadži, Polec, Stele, Ramovš in kot zunanji sodelavec Janko Šlebinger. Komisiji je bilo naročeno, naj po potrebi kooptira še druge strokovnjake in znanstvene delavce (l. c., 314).

Iz Šlebingerjevega referata (l. c., 344—351) je razvidno, da si je Šlebinger želel, da bi akademija ne prevzela le skrbi za slovensko nacionalno — retrospektivno in tekočo — bibliografijo, marveč tudi za izdajo strokovnih in raznih posebnih bibliografij. Videti je, da je predsedništvo akademije z zamislijo soglašalo. To sklepam iz Šlebingerjevih uvodnih besed:

»Ko je Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani prevzela v svoj delovni program organizacijo dela za slovensko bibliografijo in skrb za njena izdanja, se je zavedala v polni meri njene važnosti za znanstveno in splošno kulturno delo, ki ne more brez škode pogrešati tega pripomočka. Slovenska bibliografija ima preobčutne časovne zaostanke v svojih letnih knjižnih izdajah in mučne vrzeli v strokovnih edicijah. V obeh smereh je treba začeti s smotrnim delom. Podrobni sistematični načrti, ki so potrebni za zgraditev strokovnih bibliografij, bo predhodno delo strokovnjakov posameznih panog.« (l. c. 344.) V skladu s to zamislijo se bavi Šlebinger v svojem poročilu z vsemi vrstami bibliografij, poleg splošnih nacionalnih bibliografij knjig in časopisov podaja tudi pregled naših najvažnejših strokovnih in posebnih bibliografij knjig in člankov.

Iz poročila je mogoče tudi razbrati, kako si je Šlebinger zamislil nadaljnje delo za slovensko nacionalno bibliografijo knjig in časopisja. Najbolj pri srcu mu je bila sodobna (tekoča) slovenska nacionalna bibliografija. Ker se je zadnja redna publikacija celotnega slovenskega knjištva zaključila z letom 1912 in ker bi za dobo naslednjih šestih let (1913—1918) bilo spričo tedanjih prilik mogoče izdati le nepopolno bibliografijo (Študijska knjižnica v Ljubljani je dobivala dolžnostne izvode le z bivše Kranjske, ne pa tudi s slovenskega ozemlja Štajerske, Koroške, Trsta, Goriške, Prekmurja), je sodil, da je naravno, »da postavimo za sestavo novejše bibliografije zgodovinsko leto 1919 kot začetni mejnik za skoro četrstoletno obdobje, ki je

zaključena celota zase«. (l. c. 344.) Razdobje 1913—1918 bi torej prihranil za kasnejši ugodnejši čas, ko bi bilo več možnosti za popis gradiva v bibliotekah v Gradcu, Celovcu, Trstu, na Dunaju in drugod. Bibliografijo za obdobje 1919 do 1942 pa bi bilo po njegovi sodbi mogoče zadovoljivo izdelati predvidoma v dveh letih.

Seveda je čutil in poznal tudi nepopolnosti Simoničeve Slovenske bibliografije; videl je, koliko dodatkov in popravkov se nabira samo iz skladišč domačih knjižnic, vedel je, da hranijo marsikak nezabeležen tisk tudi tuje knjižnice. Vendar si v tedanjih razmerah ni upal misliti na ponovni popis vsega starejšega slovenskega tiska; sodil je, da bi za tedaj zadostovalo, če bi vse popravke in dostavke zbrali v posebnem dodatku: »Za izpopolnitev Simoničeve bibliografije je objavljeno na raznih mestih že precej važnega gradiva. Ker ni pričakovati, da bi moglo iziti to temeljno delo v novi predelani izdaji, je potrebno, da se zbero vsi popravki in dostavki v posebnem dodatku.« Pri tem opozarja na dosedanje spopolnitve, omenja zlasti Pirjevčeve Doneske (Slovenski jezik 1941, 148—172) in zaključuje: »Na enak način bi bilo treba s Simoničem v roki izvršiti kontrolo naših javnih in zasebnih knjižnic, da se končno dožene popoln inventar našega tiska do l. 1900.« (l. c. 346.)

Že ta malo jasna in malo odločna formulacija glede načina izvedbe tega velikega dela kaže, da Šlebinger ni imel namena posegati s kako večjo akcijo na področje retrospektivne bibliografije (pred l. 1900). Šlo mu je bolj za popis novejšega slovenskega knjištva, ki bi ga mogel do neke mere opraviti sam brez večje tuje pomoči.

V naslednjih letih okupacije in prva leta po osvoboditvi je Šlebinger program svojega zanimanja razširil na vse obdobje 1913—1945 in v Letopisu AZU II/1945—47 beremo na strani 112 v poročilu generalnega sekretarja na svečani seji glavne skupščine dne 8. februarja 1946 optimistično, a pri vsem tem nejasno sporočilo: »Uspešno napreduje pripravljalno delo za izdajo Slovenske knjižne bibliografije za dobo od l. 1913 do 1945; more se reči, da je 80 odstotkov vsega tiska že obravnavanih (!); prva knjiga, ki obsega periodični tisk, bibliografska dela, knjižničarstvo, pojde v kratkem v redakcijo (!). Pri tem je že upoštevano (!) gradivo iz dobe okupacije in nepričakovano obsežna, vsebinsko izredno pestra literatura OF od l. 1941 dalje. Leto 1945 predstavlja kot najpomembnejše prelomno leto v naši zgodovini tudi zaključni steber 33-letnega bibliografskega obračuna, ki je za

pregled in študij zgodovinarju, politiku, narodnemu gospodarstveniku in drugim tako nujno potreben.«

Na strani 147 istega Letopisa pa je v poročilu o seji glavne skupščine dne 21. decembra 1946 omenjeno, da se izdaja Slovenske bibliografije za l. 1913 do 1945 »ni mogla niti pričeti, ker ni dobavljen ali vsaj zasiguran za njo potrebni boljši papir«.

V poročilu generalnega sekretarja o delu Akademije znanosti in umetnosti v l. 1947 se spet poudarja, da »pripravljalno delo za izdajo Slovenske knjižne bibliografije za l. 1913 do 1945 uspešno napreduje. Prvotni časovni okvir (1919—1941) se je razširil v obeh smereh, namreč do leta 1913 in do leta 1945. Časovna kontinuiteta v izdanjih naše knjižne bibliografije je namreč prenehala z l. 1912. Uspehi glede izpolnitve šestletne vrzeli (1913—1918) so zlasti glede periodičnega tiska prav ugodni; bibliografska obdelava ostale knjižne produkcije za to obdobje je takorekoč dovršena in do konca tekočega leta bo rokopis za prvo knjigo dokončan«. V nadaljnjem se poudarja, da je bilo gradivo v dobi štiriletne okupacije »takoj po svojem izidu bibliografsko zabeleženo« in da je z osvoboditvijo prišla v evidenco tudi »nepričakovano obsežna in vsebinsko izredno pestra literatura OF od l. 1942 dalje, ki jo je v celoti vključiti v našo bibliografijo«. Nadalje se v poročilu poudarja, da je požarna katastrofa, ki je uničila čitalnico Univerzitetne knjižnice in več tisoč slovenskih dolžnostnih izvodov iz desetletne dobe 1926—1936 usodno vplivala tudi na potek bibliografskega dela. Pogoreli tiski so bili zato popisani v nekaterih drugih ljubljanskih knjižnicah; zakasnila se je tudi izpopolnitev muzikalne literature in nabožnih del. Ob koncu pa se spet ponavlja optimistično sporočilo: »Celotna revizija gre h koncu in prva skupina, po svojem številu najobsežnejša (periodika, zborniki, bibliografska dela, knjižničarstvo itd.) bo v kratkem godna za tisk. Ostale bibliografske skupine, ki jih je treba opremiti s podatki o njih ocenah in knjižnih poročilih, ji bodo sledile v čimkrajših časovnih presledkih.« (l. c. 163—164.) V poročilu o delu Slovenske akademije znanosti in umetnosti v l. 1948—1949 se navaja, da »se stalno dopolnjuje Bibliografija za dobo od l. 1913 do 1945« (Letopis SAZU, III. knj., str. 275), v naslednjem Letopisu pa se v poročilu o delu v l. 1950 navaja, da je od splošne slovenske bibliografije za razdobje 1908 (!) do 1945 prvi zvezek (periodika) pripravljen za tisk.

Ko je dr. Šlebinger dajal podatke za ta zadnja poročila, je bil že hudo bolan in je živel daleč od kulturnega centra v Gornji

Radgoni. Preden je od vsega nameravanega in pripravljane- ga dela res kaj pripravil za tisk, je dne 3. februarja 1951 umrl.

V bibliografskem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice je po njegovi smrti ostala kartoteka bibliografskega gradiva za slovensko nacionalno bibliografijo knjig za obdobje 1913 do 1945, posebna kartoteka knjižnih zbirk ter kartoteka slovenskega časopisja za isto obdobje. Vse to gradivo je popisala pod vodstvom J. Šlebingerja njegova sodelavka Štefka Bulovec po bibliografskih načelih, ki jih je Šlebinger uveljavljal v svojem dotodanjem bibliografskem delu.

Ko smo sodelavci bibliografskega oddelka Narodne in univerzitetne knjižnice po Šlebingerjevi smrti stali pred vprašanjem, v kakšni obliki in v kakšni smeri naj pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti nadaljujemo delo za slovensko bibliografijo, smo prišli po daljših posvetovanjih do naslednjih ugotovitev:

1. Slovenska akademija znanosti in umetnosti naj prevzame v svoj program izdelavo in izdajo nacionalne retrospektivne bibliografije knjig in časopisja.

2. Izdelovanje tekoče slovenske nacionalne bibliografije knjig in časopisja je vezano na obvezni primerek, zato je prav, da skrbi zanjo Narodna in univerzitetna knjižnica, ki prejema obvezni primerek vsega tiska; letnim pregledom knjig in časopisja naj se priključi tudi letni pregled člankov.

3. Vprašanje splošne slovenske retrospektivne bibliografije člankov je rešeno v okviru Leksikografskega zavoda FLRJ, ki je v l. 1950 začel pripravljati obširno jugoslovansko bibliografijo člankov; skrb za slovenski del je prevzel poseben bibliografski center za Slovenijo, ki ga je v Ljubljani osnoval Leksikografski zavod FLRJ.

4. Za specialne (strokovne) bibliografije skrbe v glavnem specializirane znanstvene ustanove in jih same tudi objavljajo (v svojih glasilih ali v posebnih izdajah).

Ko smo nato v soglasju s Slovensko akademijo znanosti in umetnosti izdelovali načrt za retrospektivno slovensko bibliografijo knjig in časopisja, so bila sprejeta naslednja načela:

1. V slovensko retrospektivno bibliografijo se vključi poleg vsega slovenskega tiska tudi ves tuji tisk v Sloveniji in vse, kar so Slovenci objavili v tujih jezikih zunaj Slovenije.

2. Opusti se Šlebingerjev načrt bibliografije za l. 1913—1918 oziroma 1913—1945 in dodatka k Simoniču; sklenjeno je bilo,

da se na novo pregleda in po enotnih pravilih popiše ves slovenski tisk (v zgoraj naznačenem vsebinskem obsegu) od začetkov do osvoboditve l. 1945 (ko je začela Slovenska bibliografija, ki jo izdaja Narodna in univerzitetna knjižnica, beležiti tekoči slovenski tisk). Taka Slovenska bibliografija bi bila nujno potrebno dopolnilo Slovenskemu biografskemu leksikonu (ki ga tudi izdaja Slovenska akademija znanosti in umetnosti). Posebej naj bi izšla bibliografija časopisja in posebej knjižna bibliografija (z vsemi potrebnimi kazali). V tem ko je za bibliografijo časopisja brez dvoma najbolje, če je podan osnovni popis enot v časovnem zaporedju, se glede ureditve knjižne bibliografije še nismo dokončno odločili; prav tako je ostalo odprto tudi vprašanje, ali naj se starejša književnost obdela posebej (do l. 1750 ali celo do l. 1850), ali pa naj celotno knjištvo Slovencev od začetkov do l. 1945 tvori enotno delo. O vsem tem kakor tudi o vprašanju kazal in pregledov bo morala odločati redakcija v zadnji fazi dela.

V skladu z opisanimi smernicami, ki jih je odobrila Slovenska akademija znanosti, smo začeli v juniju l. 1951 v okviru inštituta za literature Slovenske akademije znanosti in umetnosti pregledovati knjižni fond Narodne in univerzitetne knjižnice ter odbirati in popisovati slovenika. Delala je skupina dveh bibliotekarjev in treh knjižničarjev pod vodstvom podpisaneega v popoldanskih urah. Popisovali smo hkrati knjige in časopisje, kakor smo gradivo po vrsti prinašali iz skladišč. Bibliografske listke je klasifikator sproti opremiljal z DK, vodja popisa pa je popis kontroliral. Pri tem smo reševali sproti raznovrstne bibliografske probleme (razreševanje psevdonimov, iskanje raznih manjkajočih podatkov za impresum itd.). Nismo vpisovali stvarnih gesel, signaturo knjig pa smo začeli vpisovati šele v drugem letu dela.

Do leta 1960 smo tako popisali slovenika v Narodni in univerzitetni knjižnici in vložili v abecedno kartoteko knjig okrog 30.000 listkov, v kartoteko časopisja pa 1200 listkov, poleg tega pa še okrog 8800 pomožnih listkov (kazalk). Lahko rečemo, da smo s popisom fonda v tej knjižnici zajeli veliko večino slovenik, morda bi lahko govorili o kakih 70—80 % vsega v poštev prihajajočega gradiva.

Če bomo hoteli zbiranje gradiva v doglednem času vsaj v prvi fazi zaključiti, bo treba zagotoviti najprej primerno večja gmotna sredstva ter ustvariti ustrezno organizacijo za nadaljevanje dela v naslednjih smereh:

1. doslej zbrano gradivo kolacionirati s katalogi Narodne in univerzitetne knjižnice, vpisovati manjkajoče signature, popisati dela, ki ob prvem popisovanju niso bila na mestu ali so prišla v knjižnico šele po 1945; vpisovati gesla za stvarno kazalo;

2. organizirati popis slovenik po drugih knjižnicah v Ljubljani in drugod po Sloveniji;

3. organizirati popisovanje slovenik po knjižnicah izven LR Slovenije (n. pr. v Zagrebu, v Gradcu, na Dunaju, v Celovcu, Budimpešti idr.);

4. organizirati sistematičen pregled bibliografij, revij in drugih del (npr. SBL, Wurzbacha) zaradi ugotavljanja slovenik, ki niso bila zabeležena v bibliotečnih fondih.

To so obsežne naloge, vendar bi jih bilo s primerno organizacijo ekipnega dela mogoče opraviti v nekaj letih.

Ko bo tako zbrano osnovno bibliografsko gradivo, bo imela redakcija nalogo, določiti končno obliko Slovenske bibliografije, do kraja poenotiti osnovni popis, izdelati potrebna kazala, preglednice, statistike in tako ustvariti čim uporabnejši temeljni pripomoček za preučevanje naše kulturne preteklosti.

O MEDNARODNI ZAMENJAVI PUBLIKACIJ

JOZE ZUZEK

Po pomenu in namenu razlikujemo dvoje vrst mednarodnih zamenjav, in sicer: mednarodno zamenjavo uradnih publikacij in mednarodno zamenjavo publikacij nasploh; oboje pa na podlagi mednarodnih konvencij med državami podpisnicami ali na podlagi dvostranskih dogovorov dveh vlad.

O praktičnem uresničevanju podpisanih konvencij in o mednarodni zamenjavi uradnih publikacij pri nas je pisala že Branka Stajić (Bibliotekar, 1960, No. 1-2, str. 28—34), zato bo ta članek omejen samo na vprašanje mednarodnih zamenjav neuradnih publikacij.

Vzporedno, vendar zelo pozno in počasi, se je ob zamenjavi uradnih publikacij razvijala v Evropi tudi mednarodna zamenjava knjig in revij. Prvi vidni uspehi so se pokazali šele tik pred drugo svetovno vojno in med njo na Nizozemskem in v Nemčiji (1939) ter v Franciji in na Danskem (1943), ko so prvi zamenjevalni inštituti (Le Service des Pays-Bas; Die Tauschstelle in Berlin; Service des échanges internationaux, Paris; Institut danois des échanges internationaux in Copenhague) omogočili

svojim deželam po zamenjalni poti redno dobivati tuje revije, kar bi jim sicer zaradi pomanjkanja deviz ne bilo omogočeno.

Z organizacijo UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization), ki so jo ustanovile zavezniške sile za nudenje splošne kulturne in znanstvene pomoči v vojni oškodovanim deželam, pa se je začela za mednarodno zamenjavo publikacij doba, ki je po letu 1945 prinesla popolnoma nove organizacijske oblike.

Če upoštevamo, da je bila bivša Srbija podpisnica prve bruseljske konvencije iz leta 1886 in Federativna ljudska republika Jugoslavija podpisnica nove bruseljske konvencije iz leta 1958, potem lahko trdimo, da so naši narodi zamenjavali uradne publikacije vseskoz, medtem ko je drugo bibliotečno gradivo začela Jugoslavija praktično zamenjavati šele po letu 1945.

Naj omenim še to, da sta prvi bruseljski konvenciji sledili tudi dve medameriški konvenciji, in sicer leta 1902 in leta 1936. Poleg tega so bile po drugi svetovni vojni o medbibliotečni mednarodni zamenjavi sklicane tudi tri konference UNESCO (Havana 1956, Damask 1957 in Tokio 1957), ki so obenem s svojimi resolucijami in s predlogi, katere je dajal komitet za zamenjave pri FIAB narekovale potrebo po novi konvenciji.

Toda že dve leti po podpisu nove bruseljske konvencije je sklicala madžarska nacionalna komisija za UNESCO v Budimpešti od 13. do 19. septembra 1960 novo evropsko konferenco o mednarodni zamenjavi publikacij. Konference se je udeležilo 24 delegatov iz 19 dežel (med njimi tudi Jugoslavija), ki so razpravljali o pomenu in važnosti ter o problemih mednarodne zamenjave publikacij, o Unescovih dogovorih, o vlogi in organizaciji zamenjave, o zamenjalnem gradivu, o osnovah zamenjave, o ovirah, o pomagalih in končno o tem, ali se tako pridobljeno gradivo uporablja ali ne. Ob zaključku je konferenca sprejela tudi resolucijo, od katere navajam samo točke, ki obravnavajo mednarodno zamenjavo neuradnih publikacij:

1. Države članice UNESCO morajo sprejeti in čim hitreje potrditi konvencijo v zvezi z mednarodno zamenjavo publikacij in konvencijo v zvezi z zamenjavo uradnih publikacij in upravnih dokumentov med državami.

2. Čeprav temelji zamenjava na direktni zvezi med znanstvenimi ustanovami, knjižnicami itd., je potrebno nekatere dolžnosti prepustiti centrom za zamenjavo.

3. Ena najvažnejših funkcij nacionalnega centra je koordinacija delovanja zamenjave, vendar pa se ne sme nikoli izobli-

kovati v njih kontrolo ali centralizacijo. Medsebojni zamenjavi mora pustiti popolnoma svobodno iniciativo.

4. Glavna zvrst zamenjevalnega gradiva obsega publikacije znanstvenih ustanov, ne smejo pa biti izključene iz zamenjave druge publikacije, ki so na knjižnem trgu.

5. UNESCO si mora še naprej prizadevati za doseg najugodnejših tarif za transport zamenjevalnega gradiva po navadni in zračni pošti.

6. Države članice UNESCO morajo omogočati medsebojne obiske osebja zamenjevalnih centrov in priporočati primerjavo izkušenj s področja zamenjav.

7. Države članice naj zahtevajo od UNESCO, da še naprej v okviru programa dejavnosti članic organizira regionalne konference o zamenjavi.

Načela, po katerih se sedanja mednarodna zamenjava uspešno razvija, so glede na mednarodne in Unescove konvencije ter dvostranske dogovore v glavnem enaka, različne so le oblike in načini oziroma metode zamenjavanja. Preden pa preidemo na oblike in metodo, spoznajmo predmet zamenjavanja. Danes ne zamenjujemo več samo tiskanih publikacij (časnikov, časopisov, knjig, zemljevidov itd.), ampak tudi razmnoženine, mikrokartice, mikrofilme, fotokopije in podobno. Še več, znanstvene institucije se med seboj obveščajo o znanstvenih izsledkih, o rezultatih raziskav in o izkušnjah po internih publikacijah. To je zamenjava najvišje stopnje.

Znanstvene akademije opravljajo med seboj in z drugimi institucijami zelo dobro organizirano zamenjavo. Seveda zamenjujejo le svoje lastne publikacije. Kako obsežne so te zamenjave, nam pove že primer Slovenske akademije znanosti in umetnosti v letu 1961, ko je od 954 zamenjevalcev prejela okoli 4500 publikacij.

Zamenjava publikacij med univerzami je najstarejša, saj datira v leto 1740. Od tedaj naprej univerze med seboj zamenjujejo disertacije, letopise in letna poročila. Tega gradiva je precej, saj so npr. samo v Nemčiji pred drugo svetovno vojno letno natisnili okoli 8000 disertacij. Skoraj vse univerze sveta same vodijo zamenjavo takih publikacij, ali pa jo vodijo njihove knjižnice. Na tej podlagi dobiva tudi naša univerza precej takih publikacij, ki jih — nekatere takoj, druge kasneje — odstopa Narodni in univerzitetni knjižnici.

Najaktivnejšo zamenjavo opravljajo po svetu državne centralne, nacionalne in univerzitetne knjižnice. Večji del teh knjiž-

nic opravlja obenem tudi funkcijo zamenjevalnega centra za večje ali manjše področje. Večje knjižnice imajo svoje posebne oddelke, ki sistematično opravljajo zamenjavo. Knjižnice med seboj zamenjujejo vse, kar jih interesira, ne glede na stroko, jezik ali starost publikacije. Važna je samo koristnost in pomembnost publikacije.

Delovanje v tej smeri opravlja pri nas Narodna in univerzitetna knjižnica. Ker dela na tem, žal, samo en uslužbenec, ni letni prirastek tako visok, kot bi ga po funkciji knjižnice morali doseči. Leta 1961 je knjižnica pridobila od 186 zamenjevalcev le 2366 publikacij knjižne oblike in 213 letnikov periodičnega tiska. Obsežno zamenjavo ima Centralna medicinska knjižnica v Ljubljani, ki je v letu 1961 zamenjavala s 60 partnerji in prejela okoli 1200 publikacij. Zamenjujejo tudi druge ljubljanske univerzitetne knjižnice, npr. knjižnica oddelka za slovanske jezike in književnosti, ki je v letu 1961 prejela od 24 zamenjevalcev 275 enot.

Od drugih večjih knjižnic v Ljubljani se s prirastkom preko zamenjav lahko ponaša še Slovanska knjižnica s 359 enotami od 27 zamenjevalcev v letu 1961. Manjše zamenjave opravljajo še Muzejska knjižnica, knjižnica Etnografskega muzeja in vse študijske knjižnice, posebno tiste, ki zbirajo manjšinsko oziroma obmejno literaturo. Seveda ni s tem rečeno, da ne zamenjujejo tudi nekatere druge strokovne knjižnice, knjižnice družbenih organizacij, društvene knjižnice, zlasti pa uprave revij, ki so zelo aktivne pri razširjanju in zamenjavanju svojih publikacij.

Zamenjava je dvostransko opravilo, pri katerem obe stranki sprejemata in dajeta. To opravilo je lahko, če gre za enake interese in enako vrednost. Tako je zamenjava časopisa za časopis iste stroke, če je še obsežnost in kvaliteta na enakem nivoju, zelo lahka. To velja tudi za knjigo. In če je tako, potem je zamenjava po načelu kos za kos najprimernejša. Toda zaradi različnih strok, zaradi različnih obsežnosti in kvalitete se pojavlja problem vrednotenja zamenjave. Ta problem je še večji, če zamenjujemo knjigo za revijo ali celo za mikrofilm. V takem primeru je najbolje vsak predmet oceniti, da ne pride na nobeni strani do oškodovanja. Nekatere največje biblioteke so se zavarovale s tem, da so v svoje statute vnesle člene o opravljanju zamenjave na podlagi denarnega ekvivalenta. Takšno obliko zamenjave gojijo npr. Bodleian Library, Bibliothèque Nationale v Parizu idr. Vsi problemi te vrste pa odpadejo, če se partnerja pogodita, zamenjavati na kulturni bazi, kot je to pri večini

bibliotek skandinavskih dežel in držav vzhodnega bloka, ali vsaj na bazi kos za kos oziroma stran za stran (npr. pri Österreichische Nationalbibliothek, Harvard Library itd.).

Tehnični postopek vzpostavitve zamenjav je kaj enostaven. Korespondenčna pot je potrebna, pa tudi ne vselej, le za začetek. Kasnejše informiranje (ponudbe, potrdila o prejemu, reklamacije itd.) nadomeščajo tiskani formularji ali fotomontažni kartotečni listi. Celo sezname, ki jih nekatere knjižnice pošiljajo, spodrivajo modernejši načini ponudb in povpraševanj v obliki kartotečnih listov.

Pridobivanje publikacij na podlagi zamenjave je za nekatere dežele in za določena obdobja postalo celo potreba. Marsikatera knjižnica v povojnem času ni mogla in še ne more nabavljati inozemske literature zaradi pomanjkanja deviznih sredstev. Ta kriza je bila predvsem takoj po vojni tako velika, da se še danes poznajo vrzeli v knjižnih fondih. V času po vojni je mnogo zamenjevalcev pošiljalo publikacije vseprek in vse, kar jim je bilo odveč. Kasneje se je taka zamenjava ustalila. Knjižnice so začele same bolj načrtno izpopolnjevati svoje fonde, posebno še zato, ker so morale za prejete publikacije kupovati na domačem trgu tiste publikacije, ki so jih želeli zamenjevalci. Danes že skoraj velja, da je zamenjava le drugačna oblika nakupa, posebno kadar zamenjujemo na bazi ekvivalenta.

Knjižnica izbira zamenjevalne partnerje po potrebi in koristnosti, izbira pa tudi gradivo, ki ji je na ponudbo. O prejetih in odposlanih željah in zamenjanih publikacijah vodijo knjižnice podobno evidenco kot pri nakupih.

Za izbiro naslovov novih partnerjev se zamenjevalci poslužujejo raznih priročnikov, ki vsebujejo naslove ustanov oziroma organizacij, npr. *The Yearbook of International Organizations* (Brussel 1955), *Directory of International Organizations* (2nd ed., Paris 1953) idr., za izbiro publikacij pa raznih bibliografskih pomagal: nacionalnih bibliografij, splošnih katalogov, Unescovih priročnikov, seznamov zamenjevalnih centrov in individualnih ponudb.

O metodi zamenjavanja publikacij se je doslej po vojni razpravljalo na vsaki Unescovi generalni konferenci, nazadnje tudi na omenjeni konferenci v Budimpešti (gl. 2. točko resolucije). Vedno je bilo poudarjeno, da je najučinkovitejša in najhitrejša direktna in individualna zamenjava, a da ne gre pri tem podcenjevati tudi prednosti in vloge, ki jo ima lahko pri zamenjavi informacijski ali celo zamenjevalni center.

Direktna zamenjava, ki je običajno vzpostavljena z osebnimi stiki ali vsaj z dopisovanjem, je postavljena na trdnejša tla; dogovori so prilagojeni individualnim željam, ponudene publikacije čakajo na partnerjev odgovor, uspešnejše so reklamacije in pošiljke gredo sproti na pot. Res je, da je način direktnega zamenjavanja nekoliko dražji zaradi zdrobljene poštnine in zaradi vrste drobnih opravil, vendar vse to poplača hitra in zanesljiva dobava, kar je posebno važno pri zamenjavanju periodičnega tiska in del v serijah.

Posredna zamenjava prek zamenjevalnih centrov nudi prihranek na delovni sili in znižuje transportne stroške. Je pa opravilo dolgotrajnejše in ne popolnoma zanesljivo, saj partner ne ve, če bo publikacija, ki je bila ponudena več interesentom, še na razpolago. Kljub temu se je posredna zamenjava močno razširila (Institut danois, The United States Book Exchange, The British National Book Centre itd.). Nekateri zamenjevalni centri poslujejo samo delno prek nacionalnih centrov; preko njih pošiljajo le sezname, posamezni zamenjevalci pa jim sporočajo želje direktno. Gradivo pošiljajo potem ali direktno ali prek nacionalnega centra. Praksa kaže, da se splača na ta način zamenjavati le duplikate in gradivo, ki ga v več izvodih odstopijo v ta namen založniška podjetja. Zanimivo je, da SSSR in druge vzhodne države niso osvojile tega načina poslovanja. Zgleda, da dajejo prednost direktni zamenjavi.

Slovenski zamenjevalci zamenjujejo večidel direktno, le Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter Narodna in univerzitetna knjižnica imata nekaj primerov posredniške zamenjave, vendar samo pri prejemanju publikacij, dočim se za odpošiljatve centra ne poslužujeta.

Vlogo jugoslovanskega informacijskega centra je leta 1950 prevzel Jugoslovanski bibliografski inštitut v Beogradu, vendar je do leta 1954 UNESCO delno še opravljal informacijsko službo direktno s posameznimi knjižnicami. Po sestanku v Zagrebu leta 1954, na katerem so bili poleg UNESCO in zastopnikov Jugoslovanskega bibliografskega inštituta tudi delegati knjižnic, se je ta služba povsem prenesla na jugoslovanski informacijski center pri tem inštitutu.

Z mednarodno zamenjavo publikacij so si naše knjižnice izpopolnile in si še izpopolnjujejo vrzeli v svojih fondih s tujimi publikacijami. Naše publikacije pa so prišle v skladišča največjih knjižnic sveta. Marsikatera naša knjiga bi sicer nikoli ne našla takega mesta. Zato je želeti, da se zamenjavanje še poveča.

Literatura: Handbook on the international exchange of publications. 2nd ed. Paris 1956. — Manuel des échanges internationaux de publications. Paris 1950. — Bulletin de l'unesco à l'intention des bibliothèques, Vol. 15, No. 1., 1961, p. 7—11. — Bibliotekar, 1954, No. 3, str. 192 in 196. — Bibliotekar, 1960, No. 1-2, str. 28—34. — Biblos, 10 (1961), H. 2, str. 76—81. — Poročila ljubljanskih knjižnic za leto 1961.

NOVI SISTEM NAGRAJEVANJA V UNIVERZNIH KNJIŽNICAH

IVAN PINTARIC

Stimulativno nagrajevanje oseb, zaposlenih v univerznih knjižnicah, kakor seveda tudi v knjižnicah nasploh, je bilo že dolgo časa zelo pereče, a hkrati tudi zelo kočljivo in na prvi pogled skoraj nerešljivo vprašanje. V uradniškem sistemu plačevanja namreč bibliotekarska stroka ni mogla doseči enakovrednosti. Bila je utesnjena v okvir ne preveč elastičnih predpisov, ki so na žalost onemogočali pravilno politiko nagrajevanja, to je nagrajevanje po delu in uspehih posameznika in njegove organizacijske enote oziroma ustanove kot celote. Šele veter, ki ga je prinesel najnovejši družbeni razvoj, je pometel s staro prakso tudi na tem področju in obetati so se začeli lepši časi.

Z novim sistemom nagrajevanja naj bi se bibliotekarska stroka vsaj nekoliko rehabilitirala. Dobila je možnosti, da ustrezno stimulira ne preveč lahko bibliotekarsko delo in si s tem tudi zagotovi prepotrebni strokovni kader, ki se je dotlej stroke ali izogibal ali, kar je bilo morda še veliko slabše in pogubnejše, stroko celo zapuščal, ko je v njej prebil že vrsto let in se tudi že lepo izpopolnil. Vzroki so bili na dlani. Odgovorna družbena vloga, ki jo imajo strokovnjaki v tej stroki in težko ter naporno delo je bilo preslabo nagrajevano in zato so, kljub veselju in zanimanju do stroke, odhajali ljudje na boljše plačana mesta. Samo s prepričevanjem in z majhnimi osebnimi dohodki pač res ni moč pridobivati in obdržati ljudi v kaki stroki oziroma ustanovi. Fluktuacija kadra je v marsikateri knjižnici postala zelo pereč problem in je bilo zato nujno potrebno ter že res skrajni čas, najti osnovo za pravičnejšo stimulacijo bibliotekarskega dela. Ta pa se je lahko odražala le v novi obliki delitve osebnih dohodkov, in to na osnovi nagrajevanja po delu.

Tem težnjam so se lahko resneje pridružile univerzne knjižnice šele takrat, ko se je začelo to vprašanje reševati na univerzi kompleksno, za vsa področja udejstvovanja, ne le za eno

samo stroko. Zato se je vprašanje nagrajevanja delavcev, zaposlenih v univerznih knjižnicah, začelo reševati istočasno z reševanjem vprašanja o nagrajevanju drugih delavcev, to je znanstveno-pedagoškega in upravnega osebja. Zaradi rešitve tega vprašanja je bilo potrebno temeljito proučiti celotno delovanje univerze, vseh njenih fakultet in drugih organizacijskih enot ter potem, na osnovi vseh teh podrobnih raziskav, najti najprimernejši sistem za nagrajevanje celotnega kadra, zaposlenega na univerzi in v njenih organizacijskih enotah. Ni pa mogoče reševati tega vprašanja ločeno za vsako posamezno področje dela, temveč je treba problem nagrajevanja reševati kot enoten kompleks, kot homogeno vprašanje prosvetno-znanstvene institucije kot celote.

O perečem vprašanju nagrajevanja in o njegovi najpravičnejši rešitvi je bilo seveda potrebno sestaviti neke osnovne smernice, na podlagi katerih naj bi se kasneje razvila diskusija ter se dokončno izkristalizirala točno določena in seveda tudi sprejemljiva načela, kakor tudi sistem, ki naj bi bil enoten za vse organizacijske enote univerze, med njimi tudi za vse univerzne knjižnice.

Pri analiziranju dela v posameznih univerznih knjižnicah, zlasti pa v zvezi z razvrstitvijo posameznih delovnih mest v tej dejavnosti, je bilo najprej potrebno razčistiti nekatera osnovna vprašanja in utrditi nekatere osnovne ugotovitve, ki so sicer popolnoma jasne vsem delavcem v tej stroki, ljudem izven stroke pa morda le niso, kar se je kasneje tu in tam tudi pokazalo. Pri iskanju najprimernejših raziskovalnih oblik dela je bilo vsekakor takoj v začetku nujno potrebno poudariti, da moramo pri ocenjevanju posameznih delovnih mest izhajati s širšega, to je splošnega vidika delovanja bibliotekarske stroke. Nedopustno bi bilo, nasloniti se pri začetnih raziskavah na organizacijsko shemo katerekoli univerzne knjižnice, kakor tudi morda slepo povzeti ugotovitve in načela, ki so bila izdelana za reševanje nagrajevanja pedagoško-znanstvenega in upravnega osebja oziroma dela na univerzi. Poleg tega je bilo potrebno analizirati dejanski položaj bibliotekarske stroke, saj je praksa dokazovala, da se namreč na univerzi nikjer drugje toliko ne prepletajo med seboj tako različne dejavnosti, kakor ravno v tej stroki; vse specifičnosti stroke pa morajo brezpogojno priti v novem sistemu nagrajevanja do izraza. Tako je bilo potrebno, upoštevajoč specifičnosti bibliotekarskega dela in načela o nagrajevanju pedagoškega in upravnega dela, poiskati najprimernejšo

obliko nagrajevanja tudi za bibliotekarsko stroko oziroma za univerzne knjižnice kot celoto.

Vloga in naloge, ki jih ima v današnji družbi bibliotekarstvo, v veliki meri sovpadajo tako z zahtevami in pomembnostjo pedagoško-znanstvenega delovanja na eni strani, kakor tudi upravnega delovanja na drugi strani. Toda, to bi bil morda le en del nalog bibliotekarske stroke. Drugi, vsekakor najpomembnejši in največji del nalog pa je seveda takih, ki so tipične samo za bibliotekarsko stroko in ki jih v nobenem primeru ne smemo in končno tudi ne moremo slepo vključiti v načela sistema nagrajevanja omenjenih dejavnosti, temveč moramo iz obeh sistemov analogno uporabiti le tiste predpostavke, katere moremo brez škode vnesti v njen sistem. Za veliko večino zahtevkov in predpostavk je bilo nujno najti nov, tretji način nagrajevanja ter seveda v njem obdelati vse specifičnosti, vse najznačilnejše pogoje bibliotečnega poslovanja, ki označujejo bibliotekarsko stroko ter ji s tem priznati položaj, katerega dejansko že ima v sestavu univerzitetnih ustanov. Se pravi, priznati ji tisto veljavo, katero ji nekateri še vedno oporekajo, ker menijo, da je le del administrativnega poslovanja in da ji zato ni moč priznati enakovrednega mesta med strokovnimi in znanstvenimi ustanovami; marsikdo, na žalost, še vedno odreja bibliotekarstvu značaj samostojne znanosti in niti ne skuša popraviti svojega zmotnega mnenja s tem, da bi odstranil patino preživelih pojmovanj in pod njo zagledal resnično vrednost in pomembnost te vede.

Pri uvajanju novih načel za nagrajevanje v bibliotekarski stroki je bilo vsekakor osnovnega pomena vprašanje startne točke, s katere je potrebno začeti obravnavati in raziskovati to vprašanje. Za pravilno rešitev tega vprašanja pri obstoju različnih univerzitetnih knjižnic pač ni vseeno, ali določamo osnovno koncepcijo po najmanjši oziroma po največji bibliotečni ustanovi na univerzi ali pa po nekih idealnih glediščih bibliotekarske stroke kot celote, ne glede na vlogo in pomen posamezne knjižnice. Vprašanje, ki se tedaj najprej pojavlja in ki je zelo pomembno, je vprašanje, kakšne so sploh knjižnice, o katerih govorimo, za katere naj določimo neko sistemizacijo in načela o nagrajevanju ter kakšna delovna mesta se lahko v njih pojavljajo?

Naša največja in najpomembnejša knjižnica splošnega znanstvenega tipa je vsekakor Narodna in univerzitetna knjižnica. Kakor že ime samo pove, opravlja ta univerzna knjižnica kar

dve funkciji obenem, to je funkcijo največje in osrednje univerzitetne knjižnice in funkcijo narodne knjižnice. Ta njen poseben položaj v sestavu vseh univerzitetnih knjižnic, izmed katerih so druge predvsem knjižnice drugega tipa, to je specialne znanstvene knjižnice, ustvarja tudi neke določene, toda seveda brezobvezne prednosti pri proučevanju načel posameznih delovnih mest.

Med knjižnice, katere označujemo za specialne znanstvene knjižnice, pa bi šteli vse druge univerzitetne knjižnice s točno določenimi specialnimi nalogami in delokrogom. Te so glede na položaj in odnos do ustanovitelja razdeljene na samostojne in na nesamostojne knjižnice.

Samostojna specialna znanstvena knjižnica je danes samo Centralna tehniška knjižnica, ki je istočasno tudi matična knjižnica za področje tehniških ved.

Med nesamostojne specialne znanstvene knjižnice pa bi prišteli vse tiste knjižnice večjega ali manjšega tipa, ki se nahajajo v organizacijskem sestavu fakultet. To so npr. Knjižnica pravne fakultete, Centralna ekonomska knjižnica, Centralna medicinska knjižnica, Knjižnica zgodovinskega seminarja itd., ki po svojem organizacijskem ustroju v celoti spadajo v delokrog določene fakultete. Tem pa bi morda lahko priključili tudi še nekatere knjižnice univerzitetnih in fakultetnih inštitutov. Pri fakultetnih knjižnicah ne bi bilo morda odveč omeniti, da je tudi med njimi, glede na vsebino dela, določena razlika. Ne gre morda tu toliko za velikost knjižnega fonda, temveč predvsem za njihovo družbeno pomembnost in za njihovo mesto v lestvici bibliotekarskih ustanov. Tako namreč poleg Centralne tehniške knjižnice kot samostojne in matične knjižnice s tehniškega področja opravljajo npr. Knjižnica pravne fakultete, Centralna ekonomska knjižnica, Centralna medicinska knjižnica vlogo tako imenovanih matičnih knjižnic s pravnega, ekonomskega in medicinskega področja in se že zaradi tega tudi pri svojem strokovnem delu nekoliko razlikujejo od drugih nesamostojnih fakultetnih knjižnic, ki so vezane na samostojno matično knjižnico svojega področja.

Prav zaradi različnosti univerzitetnih knjižnic je bilo za pravilno analizo in ocenitev bibliotekarskega delovanja v okviru univerze ter s tem za določitev osnovnih načel nagrajevanja bistvenega pomena, s katere startne točke pričeti z raziskovanji. Obveljalo je mnenje, da je edino pravilno, če skušamo poiskati idealno strokovno mesto, ker bi lahko le na osnovi raziskav v

tej smeri prišli do nekega točnejšega in jasnejšega zaključka. Le taka ocena delovnih mest lahko privede do pravilne analize ter opisa značilnosti in tipičnosti opravil posameznih delovnih mest v bibliotekarski stroki. Če je bila pri tem vzeta za neki zelo daljni vzor naša največja biblioteka ustanova, je bilo storjeno le zato, da bi bilo lažje primerjati prakso in teorijo, ker se le v taki knjižnici pojavljajo posamezne vrste opravil v sorazmerno najčistejši in najjasnejši obliki. V vseh manjših univerz-
nih knjižnicah mora zaradi njih specifičnosti strokovna biblio-
tekarska dejavnost na žalost izgubiti na svoji jasnosti in se na
enem in istem delovnem mestu medsebojno prepletajo tako vsi
elementi bibliotekarske strokovnosti, kakor tudi elementi drugih
strok (npr. upravne stroke). Prav zato pri poskusu klasifikacije
delovnih mest v posamezne skupine in pri opisu značilnosti in
tipičnih opravil nikakor ni mogla služiti za vzor in za osnovo
kaka knjižnica manjšega tipa. Vendar njenih specifičnosti vse-
eno ne smemo pustiti ob strani, temveč jih moramo primerjati
s sorodnimi delovnimi mesti v večji knjižnici ter na osnovi med-
sebojne primerjave in analize in s pomočjo teoretičnih izsled-
kov bibliotekarske vede skušati določiti idealna delovna mesta,
ki bi bila sprejemljiva za vse vrste univerz-
nih knjižnic.

Zaradi različnega značaja, vloge in tudi organizacijske struk-
ture posameznih univerz-
nih knjižnic so na delovnih mestih v
knjižnicah zaposleni uslužbenci raznih strok. Tako so na po-
sameznih delovnih mestih zaposlene osebe z različno strokovno
izobrazbo, z različnimi nazivi, ki bi jih lahko razdelili na več
skupin, in sicer: 1. osebe z znanstvenimi nazivi, 2. osebe z nazivi
bibliotekarske stroke, 3. osebe z nazivi upravne stroke, 4. teh-
nično osebje in 5. pomožno osebje.

To kaže, da je v univerzitetnih ustanovah bibliotekarskega zna-
čaja delo zelo pestro in prepletano ter da klasifikacija posamez-
nih delovnih mest ni lahka, zlasti če jo primerjamo s pedago-
škim in upravnim delom. Vse te kategorije veljajo v celoti le
za večje, predvsem samostojne univerz-
ne knjižnice, v manjših
knjižnicah pa se posamezne dolžnosti združujejo in prepletajo
na enem in istem delovnem mestu. Tako npr. lahko obsega neko
delovno mesto v večji knjižnici samo opravila strokovnega bi-
bliotekarskega značaja, v kaki manjši knjižnici pa obsega isto-
vrstno delovno mesto poleg teh čisto strokovnih bibliotekarskih
opravil še razna dodatna opravila. Zaradi takega prepletanja
opravil z različnih delovnih področij na enem in istem delovnem
mestu, kar je reden pojav v vseh manjših univerz-
nih knjižni-

cah, predstavljajo mnenja glede rešitve vprašanj o nagrajevanju le vodilo posameznim ustanovam in njihovim organom, da v okviru teh splošnih smernic najdejo pravo mesto svoji knjižnici in smernice prilagodijo specifičnim pogojem svoje ustanove.

Pri ugotavljanju in razvrstitvi delovnih mest v posamezne skupine služijo kot osnova naslednji faktorji: teoretična in praktična izobrazba, težavnost, zahtevnost in zapletenost opravil, umski in fizični napor, odgovornost in delovni pogoji, kakor tudi izrazite specifičnosti bibliotekarske stroke in bibliotekarskega dela. Kot tipične značilnosti delovnih mest oziroma posameznih skupin je upoštevati tiste sestavine, ki so za vsako določeno skupino posebno pomembne.

Za odločitev o porazdelitvi tipičnih delovnih mest v bibliotekarski stroki v skupine predstavlja osnovo ugotovitev, da je potrebno za dejavnost, ki se opravlja v univerznih knjižnicah, predvidevati in upoštevati točno določene in precizirane kategorije pravil. Glede na stanje v univerznih knjižnicah se zdi umestno, določiti oziroma predvideti naslednje kategorije opravil, ki bi vsebovale osnovne dejavnosti in bi služile za lažjo klasifikacijo posameznih skupin: strokovna, znanstvena, upravna, tehnična in pomožna opravila. Seveda je potrebno za vsako vrsto opravil podrobno predvideti osnovna načela, napraviti klasifikacijo, klasifikacijsko shemo, opisati značilnosti posameznih delovnih mest in tipična opravila posameznih skupin. Na osnovi tega pa v sklopu vseh drugih načel in smernic določiti osnove nagrajevanja ter, konec koncev, na osnovi celotnega raziskovalnega postopka in dobljenih rezultatov rešiti vprašanje kot celoto in določiti vrednost vsakega posameznega delovnega mesta ter mu tako poiskati mesto v celotnem sklopu novega načina nagrajevanja v okviru cele univerze. Z določitvijo vrednosti delovnega mesta, izražene v ustreznem številu točk, pride do razvrstitve posameznih delovnih mest v ustrezne skupine, ki se med seboj v različnih dejavnostih mnogo ne razlikujejo.

Seveda je bilo reševanje vprašanja o nagrajevanju upravnih, tehničnih in pomožnih opravil v univerznih knjižnicah eno izmed lažjih, ker le-ta lahko obravnavamo po smernicah in načelih za osebje, zaposleno v upravni dejavnosti univerze. Nekoliko težje pa je seveda reševanje vprašanja o nagrajevanju bibliotekarskih strokovnih in znanstvenih opravil.

Znanstvena opravila bibliotekarske stroke opravljajo v posameznih univerznih knjižnicah tako osebe z znanstvenimi kva-

lifikacijami, kakor tudi osebe z najvišjo kvalifikacijo bibliotekarske stroke, kar je seveda odvisno od vrste univerzne knjižnice. Ta opravila po svoji vsebini v nekaterih univerznih knjižnicah niso le vodstvenega značaja, temveč se predvsem v večjih samostojnih knjižnicah pojavlja poleg vodstvene funkcije oziroma vzporedno z njo še druga, prav tako pomembna funkcija — znanstvena. Zakaj, poleg čistega strokovnega dela v neki ustanovi je nujno, da imajo vodstvena delovna mesta za svojo osnovno značilnost tudi znanstveno raziskovalno delo v okviru ustanove in v bibliotekarski stroki. V zvezi z določanjem posameznih skupin se je glede na značaj in vlogo neke univerzne knjižnice v celotnem sestavu našega znanstvenega dogajanja pokazalo kot umestno, izločiti posamezna vodilna delovna mesta in vsa znanstvena delovna mesta iz sistema strokovnih bibliotekarskih delovnih mest ter jih ocenjevati po načelih za nagrajevanje kadra, zaposlenega na univerzi na pedagoškem in znanstvenoraziskovalnem področju. Seveda naj bi bilo to le izjemoma dovoljeno, in sicer bi za vsak posamezni primer posebej odločala prizadeta univerzna knjižnica sama, saj le ona najbolje ve presoditi, koliko sodijo nekatera njena opravila in delovna mesta v kategorijo znanstvenega dela. Takih delovnih mest je trenutno sorazmerno malo. Položaj znanstvenih delavcev v knjižnicah, ki so svoj znanstveni naziv dosegli predvsem zaradi svojega znanstvenoraziskovalnega dela izven bibliotekarske stroke, je sicer izreden, a je podvržen ponovni izvolitvi ter je zato prav, da zanje veljajo osnove za nagrajevanje na pedagoško-znanstvenem področju na univerzi. Prav tako pa bi bilo morda potrebno v večini primerov obravnavati tudi položaj višjih bibliotekarjev. Pri njih se namreč zahteva dolgoletna strokovna praksa in napisana strokovna dela, predno jim je fakultativno priznana ta kvalifikacija, pa bi jih zato morali obravnavati kot osebe, zaposlene na znanstvenoraziskovalnem področju dela.

Poleg znanstvenih spadajo v skupino strokovnih delavcev v univerznih knjižnicah bibliotekarski strokovni uslužbenci, katerih ni mogoče vključiti v predlagana sistema nagrajevanja na univerzi za pedagoško-znanstvene oziroma upravne uslužbence. To so višji bibliotekarji, ki ne delajo na znanstvenih delovnih mestih, bibliotekarji, knjižničarji in knjižničarski manipulanti. Zanje je bilo potrebno, po analogiji na upravne in druge strokovne uslužbence, sestaviti posebno ustrezno sistemizacijo, ki je njihov dosedanji položaj vsaj delno izboljšala in jih vskladila z drugimi poklici v okviru univerze.

Navedemo naj nekaj najvažnejših in najznačilnejših osnovnih načel, ki so služila pri določanju novega sistema nagrajevanja oziroma vrednotenja posameznega delovnega mesta.

1. Pri nagrajevanju v bibliotekarski stroki se ocenjuje celotno delo, tako po kvantiteti kot kvaliteti, katero je treba opraviti na posameznem delovnem mestu v knjižnici.

2. Delovna mesta v posameznih univerznih knjižnicah se določijo s sistemizacijo delovnih mest, katero mora potrditi pristojni samoupravni organ. Vsa delovna mesta v bibliotekarski stroki morajo biti razporejena v skupine, in to glede na različna opravila in na vsebino dela v posameznih knjižnicah.

3. Vrednost posameznega delovnega mesta vsake kategorije oziroma skupine je odvisna od njegove pomembnosti, odgovornosti, zahtevnosti in težavnosti ter je izražena v točkah.

4. Pri določanju osnovnih načel o nagrajevanju po delu v tej stroki je treba upoštevati sedanje stanje. Potrebno pa bo v vseh univerznih knjižnicah čimprej, najkasneje v enem letu, opraviti analizo obstoječih delovnih mest ter določiti novo sistemizacijo delovnih mest.

5. Glede na značaj dela v bibliotekarski stroki in glede na značaj in naloge posameznega delovnega mesta in posamezne vrste opravil je umestno, porazdeliti posamezna opravila na že navedene skupine.

6. Opravila na posameznem delovnem mestu se obravnavajo z metodo, ki jo imenujemo analitična ocena delovnih mest.

7. Pri uporabi analitične ocene delovnih mest v bibliotekarski stroki je potrebno določiti skupine zahtevkov, kakor tudi zahteve in stopnje intenzivnosti v okviru posameznih zahtevkov. Vse zahteve, ki izhajajo iz vsebine dela na posameznem delovnem mestu in stopnje zahtevnosti pri posameznem zahtevku predstavljajo elemente za pravilno ocenitev posameznega delovnega mesta. Za upravno delovanje na univerzi postavljene skupine zahtevkov so v osnovi sprejemljive tudi za bibliotekarsko stroko, toda potrebno jih bo prilagoditi razmeram in specifičnim pogojem dela v tej stroki.

8. Uslužbenci, ki so zaposleni v bibliotekarski stroki v rednem delovnem razmerju, prejemajo osebne dohode, ki so sestavljeni iz konstantnega in variabilnega dela.

9. Konstantni del osebnih dohodkov uslužbenca ustreza skupini, v katero je po analitični oceni delovnih mest posamezne univerzne knjižnice njegovo delovno mesto uvrščeno. H konstantnemu delu osebnih dohodkov spada tudi tisti del uslužben-

čevih osebnih dohodkov, ki mu pripadajo glede na njegova službena leta. Konstantni del osebnih dohodkov se izplačuje uslužbencem univerzних knjižnic v celoti mesečno naprej.

10. Zaradi različnega značaja, vloge in tudi organizacijske strukture posameznih univerzних knjižnic so na posameznih delovnih mestih zaposleni ljudje raznih strok. Zato glede na sedanje stanje nazivov določimo takšne skupine delovnih mest, ki upoštevajo zahteve po ustrezni kvalifikaciji za te nazive pri posamezni vrsti dela. Posebna skupina naj obsega znanstvene delavce, posebna skupina bibliotekarsko stroko, posebna skupina upravno in pomožno stroko ter posebna skupina tehnično stroko.

11. Obravnavanje delovnih mest v posameznih univerzних knjižnicah naj bi se glede na posamezna opravila, ki jih opravljajo v teh knjižnicah, gibalo v okviru naslednjega sistema delovnih mest:

a) Znanstvena opravila. — Za znanstvena delovna mesta je treba prilagoditi nagrajevanje sistemu, po katerem se nagrajujejo fakultetni učitelji, upoštevajoč pri tem poleg osnovnih še dodatne bibliotekarske kvalifikacije. Pri konstantnem delu naj bi torej dobil višji bibliotekar in znanstveni sodelavec 100 točk (docent 90), višji znanstveni sodelavec 110 (izredni profesor 100) in znanstveni svetnik 120 (redni profesor 110).

b) Bibliotekarska opravila. — Pri bibliotekarskih delovnih mestih naj bi odpadlo na konstantni del dohodkov na delovnem mestu višjega bibliotekarja 100 točk (višji predavatelj 100), bibliotekarja 70—80 (lektor 70—90, predavatelj 90), knjižničarja II 60—70 (asistent 60), knjižničarja III 50—60 in knjižničarskega manipulanta 40—50. Zaradi dodatne bibliotekarske strokovnosti, ki se zahteva od uslužbencev na teh delovnih mestih, je priporočeno, da se pri bibliotekarjih poveča razpon na 70—90 točk, pri vseh drugih skupinah pa za 5 točk.

c) Upravna in pomožna opravila. — Za upravna in pomožna opravila naj bi bil konstantni del dohodkov izražen v okviru naslednjega razpona točk: delovno mesto tajnika 95—110, samostojnega referenta 70—80, nesamostojnega referenta 55—70, pomožnega referenta 45—60, pisarniškega uslužbenca 40—50 in pomožnega uslužbenca 40.

č) Tehnična opravila. — Za tehnična delovna mesta naj bi znašalo število točk konstantnega dela kot sledi: mojstrsko delovno mesto, kjer se obenem zahteva vodenje ustrezne tehnične službe, 70—80, visoko kvalificirano delovno mesto 55—70, kvalificirano delovno mesto 45—60, polkvalificirano delovno mesto

40—50 in nekvalificirano delovno mesto 40. Vendar lahko pride, zaradi specifičnosti zahtev pri posameznih tehničnih strokah in zaradi različnosti strokovnih opravil, do potrebe, da se uvedejo posamezne medskupine.

Pedagoško-znanstveno osebje na univerzi dobiva poleg tega na račun opravljanja učne obveznosti in kvalitete znanstvenega dela mesečno akontacijo v višini 40 točk, uslužbenci na znanstvenih delovnih mestih v univerznih knjižnicah na račun opravljanja delovnih obveznosti in kvalitete znanstvenega dela v višini 25 točk, uslužbenci na vseh drugih delovnih mestih pa na račun opravljanja delovnih obveznosti tretjino vrednosti variabilnega dela.

12. Variabilni del osebnih dohodkov v maksimalnem znesku tretjine vrednosti delovnega mesta pripada delavcu univerzne knjižnice za večjo količino dela, za boljše kvaliteto dela, za večjo delovno vnemo, za večje uspehe pri delu in podobno. Pri znanstvenih delovnih mestih se ocenjuje opravljanje delovnih obveznosti in kvaliteta znanstvenega dela.

13. Variabilni del osebnih dohodkov pripada posamezniku le tedaj, če je njegovo delo, nanašajoče se na zahtevke, prekoslilo stopnjo, ki je predvidena za uvrstitev delovnega mesta v določeno skupino.

V predlaganem sistemu je bil napravljen poizkus nekakšne enotne podloge za ureditev načina nagrajevanja v bibliotekarski stroki na fakultetah in v drugih organizacijskih enotah univerze. Vendar je vsebina bibliotekarskega dela v posameznih univerznih knjižnicah že zaradi svojih posebnosti tako raznovrstna in pestra, da morajo posamezne knjižnice, zaradi svojske organizacije in organizacijske strukture, zlasti pa značaja in pomembnosti, delno prilagajati predlagani sistem konkretnim situacijam, seveda v določenih in sprejetih osnovnih okvirih.

Predlogi glede ureditve sistema nagrajevanja v univerzih knjižnicah pa ne smejo predstavljati le enkratno dejavnost, ampak morajo biti nujno povezani s stalnim in sistematičnim spremljanjem delovanja predlaganega sistema, kar naj bi bila temeljna naloga vseh delavcev, zaposlenih v bibliotekarski stroki. Predlagani sistem ima gotovo določene pomanjkljivosti in ne bo naenkrat odpravil vseh slabosti pri nagrajevanju univerzih knjižničarjev. Lahko pa upamo, da bodo te pomanjkljivosti vedno manjše, če bomo stalno spremljali, proučevali in analizirali delovanje tega sistema ter ga primerno prilagajali realnim možnostim in dejanskemu stanju družbenega razvoja.

DROBCI S POTOVANJA PO ANGLIJI

JARO DOLAR

Ko sem stopil v prvo angleško javno knjižnico, se mi je godilo tako, kakor menda vsakemu turistu, ki stopi na angleška tla: sodil sem, da bom o vsem tem, kar se da tu videti, napisal celo serijo člankov, saj bom — o tem sem bil trdno prepričan — v najkrajšem času pravi izvedenec za angleške knjižnice in sploh za angleške zadeve... No, čim dalj časa sem bil v Angliji, čim več ljudi sem srečaval in se z njimi o knjižničarstvu pogovarjal, tem skromnejši sem postajal. Ko sem si ogledal menda petindvajset knjižnic, poslušal vsaj deset informativnih predavanj in prav toliko referatov ter diskusij na knjižničarskem kongresu, se mi je število vtisov tako pomnožilo, da sem spoznal, kako drzen sem bil, ko sem hotel vse to strniti v jasno zaokroženo sliko. Še zdaj, ko je minilo že toliko časa od tistih dni, ki sem jih prebil v Birminghamu, Midlandu, Scarboroughu in seveda Londonu, je vse to moje bivanje v Angliji vrsta vtisov in doživetij, ki so seveda mnogo močnejša od statističnih podatkov in informativnih biltenov, s katerimi so nas tujce prav zares dobro opremili.

Ko smo že pri informativnih biltenih! V njih je menda najbolj vidna razlika s knjižničarstvom »na kontinentu«. Prinesel sem si jih skoro pol kovčka domov. Cel kup pisanih listkov, brošur in knjižic. Samo nekaj naslovov: »Vodič za branje«, »Služba za šole«, »Picasso«, »USSR«, »Knjige za vse«, »Srednji vek. Ljudje in njihova civilizacija«, »Iščete službo?«, »Mladi bravec«, »Kdo dela džem v Amsterdamu?« (!), »Škotska centralna knjižnica. Letno poročilo«, »Liverpoolske ljudske knjižnice. Program in vodič«, »Bristolske ljudske knjižnice. Pegasus. Revija za mlade bravec«, »Nekaj novih knjig«, »Knjige in vi«, »Vodič za knjige in usluge v holbornskih ljudskih knjižnicah«, »Če začnete brati«, »Igor Stravinsky«, »Dejstva iz življenja«, »Zdaj, ko zapuščate šolo«, »Vprašanja in odgovori« (naslov zelo popularne družbene igre) »Ne tvegaj!« in še cela vrsta drugih. V glavnem gre tu za propagando. Ta ali ona knjižnica skuša angleške-

ga državljana prepričati, naj stopi v knjižnico, kjer bo dobil, kar za življenje potrebuje. V mnogih primerih so to nekakšne zelo skrajšane bibliografije o kakem človeku ali deželi, včasih tudi o celem področju, na primer o biologiji. Vse to je tiskano na silno privlačen, vse prej kakor angleško konservativen način in ovito v živordeče, modre in sploh barvaste platnice. Nekatere knjižice so tiskane na lepem papirju z bogatimi ilustracijami, druge zopet so razmnožene na ciklostil. Skratka neverjetno živa propaganda. In to v deželi, kjer je rednih obiskovavcev knjižnic za dve tretjini vsega prebivavstva in kjer ni kraja, do katerega ne bi prišle knjige iz javnih knjižnic!

Ta propaganda mora biti že prav stara. Prvi zakon o knjižnicah je star že več kakor sto let. Glasil se je (citiram po spominu): »Vsaka občina, ki ima več kakor toliko in toliko prebivavcev, sme razpisati pol pennyja po glavi davka za knjižnico.« Poudarek je na besedici »sme«. Koliko propagande je bilo treba, da so knjižničarji prepričali občinske može, ki so za neko občino izglasovali ta »knjižničarski« davek! Angleži so znani po skromnosti pa tudi po varčnosti... Ta pol pennyja se je čez nekaj časa dvignil na en penny, občine, ki so smele pobirati za knjižnice pa so postajale vedno manjše. Danes je vsa Anglija prepredena s celo mrežo knjižnic. Na kongresu bibliotekarjev je bilo menda tisoč bibliotekarjev in ne mnogo manj predstavnikov knjižničnih odborov, ki so spremljali »svoje« knjižničarje in zelo živahno posegali v knjižničarsko problematiko, ker so bili z njo zelo dobro seznanjeni...

Zakaj so bili Angleži pripravljani, da za knjižnice toliko žrtvujejo? To vprašanje mi je postalo jasno, ko sem listal po katalogih ljudskih knjižnic in ko sem slišal zopet nekaj o angleški demokraciji. Začelo se je pravzaprav z drobnim »dogodkom«. Ta beseda je seveda mnogo, mnogo prevelika za to, kar se je v resnici zgodilo. Med diskusijo o angleških knjižnicah se je oglasil kolega iz Italije, ki je vprašal, kako je pravzaprav s prepovedanimi knjigami v Angliji. Predavatelj je kar dvignilo. Takih stvari Anglija ne pozna. Tu je popolna demokracija. Knjižnica ima to, kar bravci terjajo. Če hoče kdo Marxa ali Lenina, ga dobi. Če hoče kdo sveto pismo seveda prav tako. To je v bistvu res. Vendar to ni vsa resnica. Nobenega dvoma ni, da bravec lahko dobi vsakršno literaturo, če jo izrecno zahteva in... če jo knjižnica ima. Knjižnica seveda ima knjige, ki jih

naroči in ker se knjige naročajo preko nekakšnih matičnih knjižnic, je tu okoli 80 forumov ali posameznikov, ki sami odločajo o naročilih. (V mislih imam ljudske knjižnice z njihovimi študijskimi oddelki.) Želje bravcev se seveda signalizirajo naprej in njihovim željam se najbrž knjižničar — nabavljavec ne ustavlja. Seveda pa je treba pri tem upoštevati še nekaj. V neki knjižnici, ki niti ni bila pretirano velika, sem videl na polici nič manj kakor 17 svetih pisem. Odprl sem jih in štel bravece. 15 jih je na bravece še čakalo, samo dve sta bili po dvakrat v rokah. Tu gotovo ni šlo za želje bravcev. Zelo mnogo sem zasledil tudi knjig, ki bi jih najlaže označil kot patriotične. Posebno v mladinskih knjižnicah. V tem Angleži s svojo demokracijo prav gotovo ne pretiravajo, ampak knjige zelo premišljeno izbirajo. Zavedajo se, da je knjižnica silno učinkovito in trajno politično vzgojno sredstvo. Pred seboj imajo jasen vzgojni cilj, za katerega hočejo pripraviti angleškega državljana. Rekel bi celo, da se tega mnogo bolj zavedajo kakor mi... Če se sto let sistematično odbirajo knjige za bravece, postane po tako dolgi vzgoji »nevarnost«, da bi se kdo spomnil na kako morda manj zaželeno knjigo, skoro minimalna. Čeprav posebno med intelektualci nikakor ne smemo podcenjevati njihovega poznavanja standardnih marksističnih del. S tem drobcem sem vsekakor hotel opozoriti bolj na našo kakor na angleško pomanjkljivost...

Poznavanje naše stvarnosti. To je bilo seveda vprašanje, ki me je posebno zanimalo. Brskal sem po policah in iskal. Priznati moram, da je tam mnogo in da je na primer Titov življenjepis mnogokrat menjal bravece. S tem mi je bilo potrjeno samo to, kar sem srečaval vsak dan, ko sem moral vedno znova in znova pripovedovati o svoji domovini. Posebno prijetno mi je bilo pri sreč, ko sem v znameniti knjižnici British Museuma srečal angleškega knjižničarja, ki je gladko govoril srbohrvaško. Študiral je slavistiko na londonski univerzi in bil 14 dni v Dubrovniku... Na policah slovanske čitalnice sem videl domače revije: Sodobnost, menda Obzornik, pa še kakšno, ki mi je izpadla iz spomina.

Čitalnica British Museuma. Moj spremljevalec me ne pozabi opozoriti: »Tu je študiral Marx!« Ve, da mi bo zaradi tega ta velikanska, prav gotovo ne pretirano svetla dvorana, še bolj blizu. Veliko ljudi, ki se sklanjajo nad knjige. Med njimi je nekaj črncev.

Nekaj črncev? V marsikateri čitalnici v Londonu so v večini. Še več jih je po čitalnicah v Birminghamu. Vsekakor jih je mnogo več, kakor znaša odstotek njihovega prebivavstva. Ponekod sedijo v boxih in študirajo. Takle box, ki je s stekleno steno ločen od drugega sveta, je čudovita zadeva. Niti najmanjšega šuma ne slišiš. Edina stvar, ki te veže z zunanjim svetom, je zrak in električni tok, ki ti osvetluje knjigo in greje — gorilnik za čaj.

In h koncu še nekaj. Kamorkoli sem prišel, s knjižničarjem sva si bila hitro na roko. In srečaval sem se s kolegi z vsega sveta. Zadnji večer tečaja smo bili na koncertu birminghamske filharmonije. Beethovnova Deveta. Poleg mene je sedel Arabec iz Iraka. Pri zadnjih taktih mi je položil roko na ramo. Je čutil smisel Schillerjevih besed o bratstvu med narodi, čeprav gotovo besedila ni razumel? Med poslušavci smo bili predstavniki 22 držav...

ZAPISKI IZ MILANA

MARTA FILLI

V času, ko si slovenski knjižničarji vsak posebej prizadevamo, bolj z iznajdljivostjo kot z realnimi sredstvi, da vzpostavimo knjižničarsko mrežo, predvideno po zakonu o knjižnicah, sem si z zanimanjem ogledala podoben primer v Italiji. Predpostavljam, da je pravzaprav primerjava težka, če že ne nemogoča, ker teži nas predvsem vprašanje knjižnic na podeželju, tu pa gre za knjižničarsko mrežo v vellemestu Milanu. Vendar mislim, da je njihova organizacija in njihov način dela lahko tudi za nas zanimiv.

Sredi Milana, na Corsu Porta Vittoria, v stari baročni palači Sormani, dela občinska ljudska knjižnica, ustanova s skoraj stoletno tradicijo, a strogo sodobnim načinom dela. O njej pravijo, da je kot železniška postaja ob najplodnejši uri dneva. In res dobiš podoben vtis, ko stopiš vanjo. Čutiš, kako tam utripa življenje, gledaš vrvež ljudi, ki hite mimo tebe, greš mimo njih in ne vidijo te, ker sledijo svojim mislim in svojemu delu. Kakor nemi film se ti pred očmi odvija življenje v tej duhovni delavnici, ko stopaš po svetlih hodnikih, po vedno zasedenih čitalnicah, mimo konferenčne dvorane s podobami slavnega Grechetto po stenah in dalje do skladišč, ki se nahajajo v povojnih letih obnovljenem delu hiše. Palača Sormani je bila namreč med voj-

no močno poškodovana. Knjižnica je bila takrat v mestnem gradu, toda razpolagala je z izredno omejenim prostorom, kar je oviralo njeno delo in razvoj. Ko so odločili, da jo preselijo semkaj, so obnovitev palače na Corsu Porta Vittoria poverili arhitektu Arrighettiju. Ta je nalogo spretno rešil s tehničnega in estetskega vidika. Prednjega dela stavbe s pročeljem, ki je zaradi svojega čistega sloga zaznamovan med narodnimi spomeniki Italije, prav nič ne moti moderni del ob stranski ulici. Morda je ta povezava starega in novega celò značilna za dom, v katerem se sodobniki sestajajo z umskimi velikani vseh časov, da skupno služijo napredku.

Milanska občinska knjižnica je po svoji preselitvi v palačo Sormani zadihala, saj so za vsako knjižnico primerni prostori najvažnejši pogoj uspešnega delovanja. V pritličju vodi veža, ki jo uporabljajo za najrazličnejše razstave, v časopisni oddelek. V njem je središče in gibalo dela katalog člankov, ki šteje več kot milijon gesel, pobranih iz 13.000 zaključenih in 2500 še izhajajočih časnikov in časopisov. V njem bravci z lahkoto iščejo in najdejo, kar želijo, in to z občutno štednjo časa. Oddelek ima štiri čitalnice, v katerih so vedno na razpolago vse zadnje številke časnikov in časopisov. V posebni sobici hranijo stotine tiskanih kazal velikih zbirk periodik in najpomembnejše bibliografije, kot so na primer: Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur, Index to periodical literature, International Index to periodicals, Bulletin signalétique, Chemical Abstracts, Readers Guide to periodical literature in Subject Index to Periodicals. Italijani sami še nimajo take tiskane bibliografije člankov.

Poleg čitalnice časopisnega oddelka je čitalnica s štirimi aparati za čitanje mikrofilmov in s skladiščem zanje. Laboratorij tega oddelka je opremljen z najmodernejšimi aparati za fotografiranje, razvijanje in razmnoževanje. V modernih knjižnicah je danes mikroreproduciranje nepogrešljivo sredstvo za dopolnjevanje vrzeli na policah redkih in dragocenih del. V Ameriki tako posnemajo na mikrofilme vse velike formate zaradi štednje s prostorom. Filme hranijo, originale pa uničijo. S tem je sicer arhivska naloga knjižnic okrnjena, ker bi vsako delo moralo ostati v originalu, vendar bo verjetno v bodočnosti močno naraščajoča knjižna produkcija zahtevala povsod tako postopanje. V laboratoriju za mikrofilme delajo tudi fotografske posnetke raznih dokumentov, slik, rokopisov in podobnega. V dveh minutah ti za 50 lir izročijo posnetek enega lista.

Pravtako je v pritličju bogata diskoteka, ki obsega tudi številno zbirko posnetkov na magnetofonskih trakovih. Na posebej pripravljenih mizicah imajo gramofone in magnetofone s slušalkami in tja hodijo ljubitelji glasbe in umetne besede poslušat, kar si pač želijo.

V prvem nadstropju so čitalnice za knjige in katalogi. V srednji veži tedensko razstavljajo novitete vseh strok in v vseh jezikih. Tam so tudi vedno tekoči sezname prirastkov. Velika čitalnica meri 600 m² in ima 250 sedežev. Svetlobo dobiva skozi 96 okroglih okenc na stropu, ki imajo vdelane tudi priprave za ventilacijo. Ob glavni čitalnici je vrsta malih sobic — boxes — za tiste, ki morajo v knjižnici študirati dalj časa in potrebujejo večje število knjig. Te sobice so okusno opremljene, svetle in zračne. Bravci postavijo knjige na posebno prazno polico in vsak dan sproti lahko sobico zaklenejo ter ključ odnesejo s seboj. Edini pogoj za to je redno posečanje knjižnice za določeni čas.

Priročna dela so v posebni čitalnici in imajo lasten katalog, urejen po strokah. Iz oddelka glasbenih del je vhod v malo sobico, ki zaradi svoje strukture spominja na nekdanjo veličino stavbe. V njej je klavir, na katerem more vsakdo preigrati dela, pri katerih mu čitanje not ne zadošča. Posebno pozornost so posvetili bibliografskemu oddelku, kjer hranijo domače in tuje bibliografije. Med njimi so: Catalogue général des livres imprimés pariške narodne knjižnice, Catalogue of printed books knjižnice British Museuma, Catalogue of books represented by Library of Congress. Zbirko izpopolnjujejo najrazličnejše publikacije kot na primer o razvoju tiska, o ilustracijah v knjigi, o vezavah, o exlibrisih, o zaščiti knjig, o knjižnicah. V informativne namene hranijo tam tudi kataloge najbolj znanih starinarjev Evrope. Omembe vreden je še informativni oddelek, kjer posebni strokovnjaki dajejo vse možne informacije ustno, telefonsko, telegrafsko in pismeno.

Knjižna skladišča so v obnovljenem delu stavbe in lahko sprejmejo 1.000.000 knjig. Police so kovinske, trenutno jih je 25.000 m. Skladišče za druge publikacije in foliante je visoko 20 m, od kleti do strehe. V njem leži 18.000 zvezkov, sprejme pa jih lahko še enkrat toliko. Kljub temu pa že mislijo na oddeljno skladišče, ki bo imelo sicer tesne stike s knjižnico in kjer bodo hranili dela, po katerih je manj povpraševanja. Za take knjige bodo morali bravci prositi dan prej, v nujnih primerih pa jih bodo dobili na vpogled v čitalnici, ki bo v skladišču.

Knjižnica ima za svoje lastne potrebe in za potrebe bravcev 16 katalogov. Glavni je abecedni imenski, ki je splošen za celotni knjižni fond. Stvarni katalog je geselski in obsega do sedaj že 1.200.000 gesel. Poleg teh dveh ima knjižnica še katalog inkunabul in tiskov iz 16. stoletja, katalog rokopisov in avtografov, katalog bibliografij, katalog del v narečjih in del o ljudskih običajih, katalog glasbenih del, katalog del o filmu, katalog dramskih del, katalog periodik, katalog priročne knjižnice, katalog del o Milanu in o Lombardiji, katalog grafik, katalog portretov, katalog del o turizmu in o športu. Posebnost je zbirka s katalogom del o prehrani s posebnim ozirom na kruh. Obsega 2992 knjig in brošur ter 284 periodik ter je v veliko pomoč študentom agronomije, kmetom in vsem, ki se bavijo s to in s sorodnimi strokami. Pri knjižnici vodijo tudi centralni katalog za knjige vseh milanskih knjižnic. Ko bo katalog popoln, bo obsegal 5.000.000 del.

Knjižni fond milanske občinske knjižnice naraste vsako leto za 30 do 40.000 zvezkov. Približno polovico tega, ali morda malo več, nakupijo in porabijo za to približno 60 milijonov lir. Pri izboru imajo zelo strog kriterij. Vestno sledijo sodobni knjižni produkciji na vseh področjih znanosti, vendar potrošijo večji del svojih sredstev za dopolnjevanje zbirk iz prejšnjih stoletij. Knjižnica izposoja knjige tudi na dom, vendar ne vseh. Izposojevalnine ne računajo, pač pa zahtevajo kavcijo 2000 lir.

Poleg svoje redne dejavnosti opravlja knjižnica še druga kulturna poslanstva. V njenih prostorih so stalne slikarske in druge razstave. Posebnost med njimi je bila pred nekaj leti razstavljena zbirka ovitkov gramofonskih plošč. V prostorih knjižnice so razna predavanja, zborovanja kulturnih delavcev, literarni in debatni večeri in podobno. Nenehni stiki z bravci in s široko javnostjo ji dajejo značaj moderne ljudske knjižnice, kljub njenim bogatim zbirkam del iz minulih stoletij.

Z zanimanjem sem si ogledala skladišče mladinske literature. Tam stoji nepregledna vrsta mladinskih knjig vseh narodov do najnovejših publikacij in tvori nekakšno živo pregledno sliko mladinskega slovstva v dokumentarne namene. Od tam knjig ne izposojajo, pač pa jih dostavljajo vsem šolskim knjižnicam milanske občine zastonj. Na podlagi svojega dela vodijo razne statistike, ki jim povedo za želje in potrebe mladih bravcev, pa tudi o kvalitetnosti domače in tuje literature. Najbolj nepristransko oceno dobi delo pri bravcih samih, zato so beležke, ki v mladinskem oddelku nastajajo, izredno važne.

Takšna je torej milanska občinska knjižnica. Naj jo na kratko predstavim še kot glavni in najvišji člen v milanski knjižničarski mreži; je namreč jedro, vodilni in gibalni organ vsega knjižničarstva v mestu. Pod njenim vodstvom deluje centralni urad za knjižnice mestnih četrti (Ufficio biblioteche riomali) s sedežem v milanskem gradu Sforza.

V direktorjevi pisarni visi na steni načrt Milana in na njem je označenih 21 knjižnic. Po načrtu naj bi na vsakih 30.000 prebivavcev delala ena mala ljudska knjižnica. Trenutno jih imajo 21, smotrno porazdeljenih po celem mestu. Centralni urad jih upravlja, zanje nabavlja knjige in jih na svojem sedežu katalogizira po enotnem in sorazmerno enostavnem načinu. Za izdelavo kataložnih listkov imajo razmnoževalne stroje. Centralni urad ima tesne stike z vsemi enaindvajsetimi knjižnicami. Vsak večer se direktor odpelje z avtom na obisk k trem ali štirim izmed njih, da tam vidi, kako poteka delo, da izve za potrebe in se zanima za eventualne težave. Skrb strokovnega osebja iz centralnega urada je, da pravilno porazdeli knjige med posamezne knjižnice, upoštevajoč potrebe in želje bravcev določenih okolišev.

Na sedežu urada vodijo nekakšen lokalni katalog, urejen po abecednem redu avtorjev in naslovov anonimnih del, na katerem si beležijo za vsako posamezno delo število nabavljenih izvodov, koliko izvodov je vsaka posamezna knjižnica prejela ter nadaljnjo usodo knjige vse do njene izločitve iz prometa. Knjiga tam nima dolge življenjske dobe. Vsako leto namreč izločijo približno $\frac{1}{3}$ knjižnega fonda in ga nadomestijo z novimi deli, tako da nobena knjiga ni stara več kot tri, v izrednem primeru štiri leta. Pri izločanju se naslanjajo na statistične podatke, s katerimi si beležijo privlačnost posameznih del, večje ali manjše povpraševanje po njih, njihovo aktualnost in podobno. Razumljivo je, da izločajo tudi pokvarjene knjige in da take včasih na novo postavijo. Večina tega izločenega knjižnega fonda gre v papirnico. Dela pa, ki so naletela na posebno pozornost, vskladiščiijo tako, da so, ob eventualni zahtevi, še vedno dosegljiva. Na posebne prošnje včasih dodelijo določeno število knjig kazilnicam ali drugim zavodom.

Tako gibanje knjižnega fonda je v Italiji možno ne samo zaradi zadostnih finančnih sredstev, temveč tudi zaradi izredno močnega dotoka na knjižni trg. Tam ni vprašanje, kaj bo nadomestilo izločene knjige, temveč, kaj vse od tistega, kar je izšlo, naj se nabavi. Celotni knjižni fond pri takem obnavljanju nikoli

ne naraste preko predvidenega števila, ki niha med 4000 in 8000 zvezki.

Vseh 21 knjižnic domuje v lastnih paviljonih, zgrajenih po posebnih načrtih. Pritlične stavbe, ki praktično sestojijo iz dveh glavnih prostorov ter dveh malih pomožnih. Glavna prostora loči steklena stena. V prvem je izposojevalnica, katero delita pult in omarica za kataloge na tri dele. Oba kosa opreme sta na prvi pogled enake oblike, saj je omarica za kataloge prav tako dolga kot pult, ker sestoji samo iz dveh vrst predalov, to pa zato, da pred njo ne nastane gneča in da se tam lahko istočasno zvrsti večje število bravcev. Med pultom in omarico je hodnik, na desni stojijo police s celotno knjižno zalogo, na levi pa so postavljena stojala s tekočimi številkami periodike, novitetami in deli, ki so vredna posebne pozornosti. Onkraj steklene stene je čitalnica, opremljena deloma za odrasle, deloma za mladino. Okoli in okoli nje teče ob stenah približno meter visoka polica z najrazličnejšimi leksikoni, slovarji in enciklopedijami. Čitalnica ima eno celo steno stekleno, obrnjeno proti parku, kamor poleti postavijo mizice z velikimi sončniki nad njimi za čitanje na prostem.

Strokovno so knjižnice urejene po pultnem sistemu, ki je malce različen od našega. Pri njih imajo namreč več formatov. Formate označujejo s črkami abecede, na police pa postavijo pri vsakem formatu najprej knjige izven zbirk, za temi pa zbirke drugo za drugo. Večina knjig je v zbirkah. Poljudno znanstvene knjige, potopise in biografije postavljajo ločeno, urejene po abecednem redu avtorjev. Prav tako stoji ločeno mladinski knjižni fond. Knjižničarja, v vsaki knjižnici delata po dva, imata zase samo lokalni katalog, ki označuje mesto knjige na polici. Katalog za bravece je križni, sestavljen iz abecednega imenskega, naslovnega in geselskega (gesla so natipkana rdeče). Za določanje gesel ali pojmov uporabljajo obširen imenik pojmov, urejen po abecednem redu, tako da je delo strogo enotno. Katalogizacijo opravijo na centralnem uradu in od tam pošiljajo vsem enaindvajsetim knjižnicam knjige, ki so opremljene z vsemi katalognimi listki. Decimalne klasifikacije ne uporabljajo. Knjižničarji na sedežih knjižnic knjige samo prevzemajo, postavljajo jih na police, izposojajo ter o izposoji vodijo dnevne statistike. Katalogne listke vlagajo sproti v kataloge. Tehnika izposojanja je podobna naši, le da tam braveci niso člani, ker je vstop prost za vsakogar brez vsakršne omejitve. Izposojevalnine ne računajo. Vsaka knjižnica ima knjigo želja, kamor braveci lahko zabeležijo naslove del, ki naj bi jih knjižnica zanje nabavila. Med

zadnjimi zabeleženimi imeni sem nekje opazila našega Andrića. Centralni urad upošteva želje bravcev, če so utemeljene in uresničljive. Včasih pa samo sporoči bravcu, v kateri izmed milanskih knjižnic je zaproseno delo na voljo.

Delo knjižničarjev v teh četrtnih knjižnicah je zelo zahtevno. Večina bravcev ne uporablja katalogov, ampak se naslanja pri izbiri le na knjižničarjev nasvet. Zaradi tega ni vseeno, kako skuša le-ta knjigo približati bravcu, da si pridobi zaupanje in da vzpostavi med seboj in med bravcem tesno vez. Vsaka knjižnica je to, kar iz nje napravi knjižničar: živo žarišče kulture ali pa revna ustanova brez življenja, prazna in pozabljena. Zato polagajo posebno važnost v izbiro kadra, ki ga usposabljaajo v večmesečnih teoretičnih tečajih in s praktičnim delom v knjižnicah pod vodstvom knjižničarjev strokovnjakov.

Namen četrtnih knjižnic je, da nudijo ljudem vseh slojev in vseh poklicev čtivo za trenutne vsakdanje potrebe, in sicer tako literaturo, da se ob njej duhovno dvigajo in strokovno izpopolnjujejo. V tako knjižnico naj se zateče otrok po svojo prvo slikanico, dijak po knjigo za razvedrilo, mladi človek, ko zapusti šolske klopi ter potrebuje vodstvo, nasvet in oporo ob prehodu iz šole v življenje, delovni človek, ki ga je strah slovesno-resnega okolja velikih knjižnic, pa tudi izobraženec, ki mu je knjiga družica prostih ur. Prav tako naj se v tako knjižnico zateče popotnik, turist, ki ima prostih morda samo nekaj ur in ne ve, kje naj jih prebije, kam naj se umakne pred truščem tega ogromnega industrijskega vlemesta. Zato so te knjižnice, ki tvorijo skupno s stavbami otroškega vrtca, osnovne in srednje šole kulturno središče mestnih četrti in predmestij, preprosti domovi, odprti vsakomur ter vabljeni po svojem izgledu. Eno najuspešnejših propagandnih sredstev zanje je glasba. Bravci imajo namreč tam na razpolago celo zbirko gramofonskih plošč in magnetofonskih posnetkov. Mnogi prestopijo prvič prag knjižnice samo zaradi razvedrila, ki jim ga nudi glasba. Tu pa dobijo tudi kontakt s knjigami, katerih ne morejo prezreti, postanejo jim domače in nehote sežejo po njih. Knjižni fond pa je privlačen tudi zato, ker ne pozna mrtve zaloge, saj nenehno zavzemajo mesta premišljeno izločenih del nove aktualne knjige. Tam prah nikoli ne prekrije polic in zrak ne zaudarja po razpadajočem papirju, pač pa diši po svežem tisku.

Po zahtevnejše delo morajo bravci v občinsko centralno knjižnico, ki je po svojem značaju sicer ljudska, ima pa tudi arhivsko in študijsko nalogo. Dotok bravcev vanjo je ogromen,

vsak dan močnejši, tako da že prav težko ustrežejo vsem njihovim potrebam. Zaradi tega se je pokazala nujnost, da v bližnji bodočnosti to centralno knjižnico razbremenijo, da ji dajo novih možnosti za nadaljnji razvoj in za nadaljnje uspešno delo. Še naprej naj bi bila knjižničarsko središče Milana, živo utripajoče jedro, žarišče in vodstvo vsega knjižničarskega dela v mestu, del opravil pa naj bi prevzele podružnice, ki jih bo milanska občina osnovala v prihodnjih letih, in sicer na vsakih 100.000 prebivavcev eno. Že za letošnje leto predvidevajo ustanovitev štirih podružnic. Podružnice bodo istočasno vodilni centri za sedanje četrtne knjižnice ter vmesni člani med njimi in med centralno občinsko knjižnico. Stavbe za te prve štiri knjižnice že gradijo. Vsaka izmed njih bo štela približno 80.000 zvezkov; celotni knjižni fond bo sestavljen iz temeljnega dela, enakega v vseh knjižnicah, in iz posebnega dela, nabavljenega po željah in po potrebah bravcev posameznih okolišev. Skratka, knjižni fond naj ima na zalogi vse, kar danes stoji na policah najmodernejše knjigarne. Kakor v praksi že delajo za četrtne knjižnice, prav tako bo tudi strokovno delo za podružnice opravljeno pri centralnem uradu. Ta bo istočasno posrednik za redkejša dela, ki bodo še vedno samo v centralni knjižnici. Knjižnice-podružnice bodo torej sposobne zadovoljiti vse bravce svojega okoliša, centralna knjižnica pa bo služila le zahtevnejšemu študiju.

Ob tako urejeni knjižničarski mreži res vsakdo lahko pride do knjige, ki ga zanima ali jo iz kakršnega koli razloga potrebuje, in to brez velike izgube časa in brezplačno. In ker je knjiga najuspešnejše in najbolj potrebno sredstvo za širjenje znanja, mora delo smotrno urejene in vodene knjižnice roditi plodne sadove. V dobi tehnike in motorizacije, v času hrupnih zmag človeškega uma poteka sicer delo knjižnice največkrat neopazeno, vendar se vrste njenih obiskovavcev širijo iz dneva v dan. Knjižnica že davno ni več samo zaprašeno skladišče knjig, pač pa je žarišče, kamor se nenehoma stekajo in od koder vedno znova izžarevajo vse težnje človeškega duha. O sodobni knjižnici je dr. Bellini, sedaj upokojeni direktor milanske občinske knjižnice, zapisal naslednje: »...prostor, kjer so zbrane vse muze, da oživijo opustošeno praznino, in ob njih vsi velikani vseh časov poleg sodobnih mojstrov tehnike in vede nasploh. Prostor, od koder se neomejeno razgleduješ nad življenjem, ki drvi v znamenju kulture po poti napredka — oba, kultura in napredek, sta vir in ponos človeka.«

LENINOVO DELO V SLOVENSКИH PREVODIH

STEFKA BULOVEC

I. KNJIGE

(Kratice: Cikl. = ciklostilno razmnoženo; CZ = Cankarjeva založba; MBML = Mala biblioteka marksizma-leninizma; MKML = Mala knjižnica marksizma-leninizma)

- 1 Država in revolucija. Marksistični nauk o državi in naloge proletariata v revoluciji. Petrograd 1917. 117 str. M 8°.
- 2 Država in revolucija. Marksistični nauk o državi in naloge proletariata v revoluciji. Moskva 1918. 117 str. M 8°.
- 3 Karl Marx. Moskva-Leningrad. Založniška zadruga inozemskih delavcev v ZSSR 1933. 38 + (I) str. M 8°.
- 4 Država in revolucija. Marksistični nauk o državi in naloge proletariata v revoluciji. Moskva-Leningrad. Založniška zadruga inozemskih delavcev v ZSSR 1934. 116 + (III) str. 16°.
- 5 Proletarska revolucija in renegat Kautsky. Moskva-Leningrad. Založniška zadruga inozemskih delavcev v ZSSR 1935. 134 str. 8°.
- 6 Kaj storiti? Pereča vprašanja našega gibanja. Moskva. Zadruga inozemskih delavcev v ZSSR 1937. 171 + (II) str. 8°.
- 7 Kdo so »prijatelji ljudstva« in kako se borijo zoper socialne demokrate. Odgovor na članek »Ruskega bogatstva« zoper marksiste. Moskva. Založba književnosti na inozemskih jezikih 1939. 172 str. 8°.
- 8 Revnemu kmečkemu prebivalstvu. Moskva. Založba književnosti na inozemskih jezikih v ZSSR 1939. 66 + (I) str. 8°.
- 9 N. Tulin [Lenin ps.]: Marx in marksizem. Prevedel M. D. Lj. Založniški konzorcij 1941. 68 str. M 8°.
3—45: Marx in marksizem. — 46—52: Trije viri in tri sestavine marksizma. — 53—63: Marksizem in revizionizem. — 64—68: Zgodovinska usoda Marxovega nauka.
- 10 Naloge oddelkov revolucionarne vojske. [Lj. Cikl. 1942.] 2 str. 4°. Izšel tudi 1 list. 4°.
- 11 Revolucionarna vlada in revolucionarna vojska. [Lj.] Agitpropkom CK KPS št. 5. 1942. 16 str. 16°. Tisk.
1—8: Revolucionarna vlada in revolucionarna vojska. — 9—13: Naloge odredov revolucionarne vojske. — 13—16: Vojska in revolucija.

- 12 Revolucionaarna vojska in revolucionaarna vlada. [Lj.] Agitpropkom CK KSP št. 2. Cikl. 1942. 15 str. 8°.
1—8: Revolucionaarna vojska in revolucionaarna vlada. — 8—12: Naloge odredov revolucionaarne vojske. — 12—14: Vojska in revolucija.
- 13 Revolucionaarna vojska in revolucionaarna vlada. [Lj.] Agitpropkom CK KPS. Tisk 1942. Št. 2. 17 str. M 8°.
1—9: Revolucionaarna vojska in revolucionaarna vlada. — 9—14: Naloge revolucionaarne vojske. — 14—17: Vojska in revolucija.
- 14 Tretja internacionala in njeno mesto v zgodovini. [Lj.] Agitpropkom CK KPS št. 4. Tisk 1942. 8 str. 8°.
Izšlo tudi na položaju. Cikl. 1942. 5 str. 4°.
- 15 Karl Marx. [Na položaju.] Agitpropkom CK PKS št. 10. Cikl. 1943. 40 str. 8°.
Izdala tudi cikl. tehnika I OK KPS Jesenice 1943. 21 str. 8°.
- 16 Lenin-Stalin: O agrarnem in kmečkem vprašanju. [Lj.] Agitpropkom CK KPS št. 8. Cikl. 1943. 54 str. 8°.
21—35: Prvotni osnutek tez o agrarnem vprašanju. Za II. kongres Komunistične internacionale 1920. — 36—53: O zadružništvu.
- 17 Lenin-Stalin: O agrarnem in kmečkem vprašanju. [Lj.] Agitpropkom CK KPS 1943. 32 str. M 8°. Tiskan izvod v NUK je nepopoln.
19—31: Prvotni osnutek tez o agrarnem vprašanju. Za II. kongres Komunistične internacionale. — 32—... O zadružništvu.
- 18 »Radikalizem« otroška bolezen komunizma. [Lj.] Okrožna komisija za vzgojo aktivistov OF [1943]. 42 str. 4°. Cikl.
- 19 Tretja internacionala in njeno mesto v zgodovini. [Lj.] Agitpropkom CK KPS št. 17. Tisk 1943. 12 str. + Stalinov članek 8 str. 8°.
Delo je izšlo tudi cikl.
- 20 Žensko vprašanje. [Lj.] Agitpropkom CK KPS št. 9. Cikl. [1943.] 29 str. 8°. — Izšlo tudi na položaju. 22 str. 15 × 21 cm.
Razgovor Klare Zetkin z Leninom o ženskem vprašanju.
- 21 Karl Marx. Agitpropkom pri ObIK KPS za Slovensko Primorje. Pokrajinska tehnika »Jelenk« 1944. 44 str. 8°.
- 22 Lenin-Stalin: O agrarnem in kmečkem vprašanju. Lj. Agitpropkom CK KPS št. 8. Tisk 1944. (II) + 55 str. 16°.
1—14: Prvotni osnutek tez o agrarnem vprašanju. Za II. kongres Komunistične internacionale. — 15—26: O zadružništvu.
- 23 Lenin-Stalin: O partiji. [Lj.] Agitpropkom CK KPS št. 20. Tisk 1944. 29 str. 8°.

- 13—15: Kateri so bili sovražniki delavskega gibanja, ki se je v boju z njimi boljševizem razvijal, krepil in prekalil?
- 24 Tretja internacionala in njeno mesto v zgodovini. [Na položaju.] Tehnika Matajur [1944], str. 1—10. 4°.
- 25 Zadružništvo. Agitpropkom pri CK KPS za Belo krajino 1944. 16 str. Cikl. 8°.
- 26 Država in revolucija. [Lj. Cikl. 1945.] 89 str. 4°.
- 27 Lenin-Stalin: O agrarnem in kmečkem vprašanju. Mb. OOOF. Tisk 1945. 52 str. 16°.
3—15: Prvotni osnutek tez o agrarnem vprašanju. Za II. kongres Komunistične internacionale 1920. — 15—23: O zadružništvu. — 23—26: O srednjem kmetu. Govor na gramofonsko ploščo 1919. — 26—39: Kmečko vprašanje.
- 28 Velika pobuda. Prevedel Janez Logar. Lj. CZ 1945, 64 str. V 8°.
5—33: Velika pobuda. O junaštvu delavcev v zaledju. Komunistični sobotniki. — 35—51: Manj — toda bolje. — 53—64: Kako naj organiziramo tekmovanje.
- 29 Imperializem kot najvišji štadij kapitalizma. Prevedel Janez Logar. Lj. CZ 1946. 105 + (I) str. 8°.
- 30 Lenin-Stalin: O partiji. Lj. CZ 1946. 46 str. M 8°. (MBML 4.)
18—22: Kateri so bili sovražniki delavskega gibanja, ki se je v boju z njimi boljševizem razvijal, krepil in prekalil? — 46: Temelj železne boljševiške discipline.
- 31 O vlogi in nalogah sindikatov v pogojih nove ekonomske politike. Odredba CK RKP(b) z dne 12. 1. 1922. Lj. CZ 1946. 40 str. 8°.
- 32 O živilskem davku. Pomen nove politike in njeni pogoji. Lj. CZ 1946. 43 str. M 8°. (MBML [6].)
- 33 Pisma Gorkemu. Lj. CZ 1946. 71 str. 8°.
- 34 Naloge mladinskih zvez. Govor na III. Vseruskem kongresu Ruske komunistične zveze mladine 2. oktobra 1920. Prevedel Franc Vrbinc. Lj. Mladinska knjiga 1947. 24 str. 8°.
- 35 Nova ekonomska politika in naloge oddelkov za politično prosveto. Lj. CZ [1947]. 52 str. M 8°. (MBML [9].)
3—24: Nova ekonomska politika in naloge oddelkov za politično prosveto. Govor na II. Vseruskem kongresu oddelkov za politično prosveto 17. oktobra 1921. — 25—39: Govor na Vseruskem kongresu prometnih delavcev 27. 3. 1921. — 40—48: O pomenu zlata sedaj in po popolni zmagi socializma. — 49—51: O čistki partije.
- 36 Nova ekonomska politika in socialistična graditev, Lj. CZ 1947. 245 + (II) str. 8°.

5—26: O sindikatih, o sedanjem položaju in o napakah tovariša Trockega. — 27—55: Kriza partije. — 58—68: Še enkrat o sindikatih, o sedanjem položaju in napakah tovarišev Trockega in Buharina. — 71—89: Poročilo o političnem delu CK RKP(b) na X. kongresu RKP(b) 8. marca 1921. — 90—101: Referat o naravnem davku na X. kongresu RKP(b) 15. marca 1921. — 102—108: Referat o naravnem davku na X. kongresu RKP(b) 15. marca 1921. — 102—108: Referat o enotnosti partije in anarhosindikalističnem odklonu na X. kongresu RKP(b) 16. marca 1921. — 109—111: Prvotni načrt resolucije X. kongresa RKP(b) o enotnosti partije. — 112—122: Govor na Vseruskem kongresu prometnih delavcev 27. marca 1921. — 125—134: Govor o živilskem davku na zboru sekretarjev in odgovornih predstavnikov celice RKP(b) mesta Moskve in moskovske gubernije 9. aprila 1921. — 135—165: O živilskem davku. Pomen nove politike in njeni pogoji. — 166—168: Tovarišem komunistom Azerbejždana, Gruzije, Armenije, Dagestana in Gorske republike. — 169—180: Poročilo o živilskem davku na Vseruski konferenci RKP(b) 26. marca 1921. — 181—185: Sklepna beseda k referatu o živilskem davku na Vseruski konferenci RKP(b) 17. maja 1921. — 184—198: Referat o taktiki RKP(b) na III. kongresu Komunistične internacionale 5. julija 1921. — 199—205: Novi časi, stare napake v novi obliki. — 206—207: O čistki partije. — 208—225: Referat na II. Vseruskem kongresu oddelkov za politično prosveto 17. oktobra 1921. — 224—238: Referat na VII. gubernijski partijski konferenci v Moskvi 29. oktobra 1921. — 239—245: O pomenu zlata sedaj in po popolni zmagi socializma.

57 Lenin-Stalin: O oktobrski revoluciji. Lj. CZ 1947. 304 str. 8°. Prevedel C. Ruber.

5: Državljeni Rusije! 7. novembra (25. oktobra) 1917. — 6—8: Seja petrograjskega sovjeta delavskih in vojaških odposlancev 25. oktobra (7. 11.) 1917. — 9—24: Drugi vseruski kongres sovjetov delavskih in vojaških odposlancev 7. do 8. XI. (25. do 26. X.) 1917. — 28—30: Prebivalstvu! Petrograd 18. (5.) novembra 1917. — 31—36: Centralni komitet Ruske socialnodemokratske partije (boljševikov) vsem članom partije in vsem delovnim razredom Rusije. — 45—49: Govor na seji VCIK o razpustu ustavodajne skupščine 19. (6.) januarja 1918. — 60—70: VI. vseruski izredni kongres sovjetov delavskih, kmečkih in rdečearmejskih odposlancev. Iz govora ob obletnici revolucije 6. novembra 1918. 81—82: Govor ob odkritju spominske plošče padlim borcem oktobrskere revolucije 7. novembra 1918. — 83—91: Govor delegatom odborov vaše revščine v moskovski pokrajini 8. novembra 1918. — 92—103: Ekonomika in politika v epohi diktature proletariata. — 104—107: Sovjetska oblast in položaj žene. — 108—119: Dve leti sovjetske oblasti. — 120—145: Volitve v ustavodajno skupščino in diktatura proletariata. — 152—158: Ob triletnici oktobrskere revolucije. — 176—185: K štiriletnici oktobrskere revolucije. — 193—197: O naši revoluciji. Ob zapiskih N. Suhanova.

58 Imperializem in pravica narodov do samoodločbe. Prevedel Ciril Štukelj. Lj. CZ 1948. 34 str. 8°. (MKML.)

- 7—21: Socialistična revolucija in pravica narodov do samoodločbe. — 22—29: Revolucionarni proletariat in pravice narodov do samoodločbe.
- 39 Imperializem in razkol v socializmu. Prevedel Cene Logar. Lj. CZ 1948. 21 + (III) str. 8°. (MKML.)
- 40 Kdo so »prijatelji ljudstva« in kako se bore proti socialnim demokratom. Prevedel Ciril Štukelj. Lj. CZ 1948. 77 + (I) str. 8°. (MKML.)
- 41 Korespondenca med Marxom in Engelsom. Prevedel Cene Logar. Lj. CZ 1948. 21 str. 8°. (MKML.)
- 5—11: Engels kot eden izmed utemeljiteljev komunizma. — 12—20: Predgovor k ruskemu prevodu Marxovih pisem Kugelmannu.
- 42 O demokraciji in diktaturi. Prevedel Milan Šegula. Lj. CZ 1948. 60 + (III) str. 8°. (MKML.)
- 7—12: O demokraciji in diktaturi. — 13—31: Teze in poročilo o buržoazni demokraciji in diktaturi proletariata na I. kongresu kominterne 4. marca 1919. — 33—54: K zgodovini vprašanja o diktaturi.
- 43 O državi. Prevedel Jože Pokorn. Lj. CZ 1948. 25 + (III) str. 8°. (MKML.)
- 44 O Marxu in marksizmu. Prevedel Cene Logar. Lj. CZ 1948. 72 + (II) str. 8°. (MKML.)
- 7—40: Karl Marx. — 41—50: Friedrich Engels. — 51—56: Trije izvori in trije sestavni deli marksizma. — 57—60: Zgodovinska usoda nauka Karla Marxa. — 61—70: Marksizem in revizionizem.
- 45 O pravici narodov do samoodločbe. Prevedel Ciril Štukelj. Lj. CZ 1948. 72 str. 8°. (MKML.)
- 46 O združništvu. Poročilo o delu na vasi. Prevedel Ivan Tominc. Lj. CZ 1948. 42 str. 8°. (MKML.)
- 7—14: O združništvu. — 15—16: O srednjem kmetu. Govor na gramofonsko ploščo. — 17—34: Poročilo o delu na vasi na VIII. kongresu RKP(b) 23. marca 1919. — 35—38: Resolucija o odnosu do srednjih kmetov, sprejeta na VIII. kongresu RKP(b) 23. marca 1919.
- 47 Siromašnemu prebivalstvu na vasi. Pojasnilo kmetom, kaj hočejo socialni demokrati. Lj. CZ 1948. 82 + (II) str. 8°. (MKML.)
- 7—79: Siromašnemu prebivalstvu na vasi. Pojasnilo kmetom, kaj hočejo socialni demokrati. — 80—82: Program Ruske socialno-demokratske delavske partije, ki ga je predlagal list »Iskra« skupaj s časopisom »Zarjo«.
- 48 Država in revolucija. Prevedel Ciril Štukelj. Lj. CZ 1949. 128 str. 8°. (MKML.)

- 49 »Levičarstvo« otroška bolezen komunizma. Poskus poljudne razlage marksistične strategije in taktike. Prevedel Vladimir Naglič. Lj. CZ 1949. 108 + (II) str. 8°. (MKML.)
- 50 Lenin-Stalin: O socialističnem tekmovanju. Zbornik. Govori in članki. Prevedla Boris Majer in Stane Mohorič. Lj. CZ 1949. 254 + (II) str. 8°. (MKML.)
- 7—17: Kako je treba organizirati tekmovanje. — 18—34: Prvotni osnutek članka »Neposredne naloge sovjetske oblasti«. Stenogram. — 35—37: Iz brošure »Neposredne naloge sovjetske oblasti«. Povišanje storilnosti dela. — 38—41: Iz brošure: »Neposredne naloge sovjetske oblasti«. Organizacija tekmovanja. — 42—45: Teze o neposrednih nalogah sovjetske oblasti. — 46—48: O značaju naših časopisov. — 49—50: Velika pobuda. O junastvu delavcev v zaledju. Ob priliki komunističnih sobotnikov. — 50—57: Delo na revolucionaren način: Komunistična sobota. — 57—73: Komunistični sobotniki. — 74—78: Rezultati partijskega tedna v Moskvi in naše naloge. — 79—83: V borbo proti pomanjkanju kuriva. Okrožnica partijskim organizacijam. — 84—93: Govor na I. kongresu poljedelskih komun in kmetijskih združenj. 94—99: Poročilo o sobotnikih na moskovski mednarodni konferenci KRP(b) 20. decembra 1919. — 100—101: O delovni disciplini. — 102—104: Od razrušitve stoletnega sistema k ustvarjanju novega. — 105—112: Govor na III. vseruskem kongresu delavcev tekstilne industrije 19. aprila 1920. — 113—115: Od prvega sobotnika na moskovsko-kazanski železniški progi do vseruskega sobotnika — majevke. — 116—134: Naloge mladinskih zvez.
- 51 Socializem in religija. Prevedel Milan Šegula. Lj. CZ 1949. 41 + (III) str. 8°. (MKML.)
- 7—17: O pomenu vojskujočega se materializma. — 18—22: Socializem in religija. — 23—34: O odnosu delavske partije do religije. — 35—38: Pisma V. I. Lenina Gorkemu.
- 52 Izbrana dela. I. zvezek. Prevedel Ciril Štukelj. Redakcija Boris Majer in Oskar Šavli. Lj. CZ 1949. (IV) + VIII + 628 str. 8°. (MKML.)
- 57—62: Trije izvori in trije sestavni deli marksizma. — 63—66: Zgodovinska usoda nauka Karla Marxa. — 67—76: Marksizem in revizionizem. — 79—154: Kdo so »prijatelji ljudstva« in kako se bore proti socialnim demokratom. — 155—176: Naloge ruskih socialnih demokratov. — 179—379: Kaj storiti? Pereča vprašanja našega gibanja (s popravkom). — 380—623: Korak naprej — dva koraka nazaj.
- 53 Izbrana dela. II. zvezek. Prevedel Ciril Štukelj. Odgovorni urednik Boris Majer, Lj. CZ 1949. 560 str. 8°. (MKML.)
- 7—136: Dve taktiki socialne demokracije v demokratični revoluciji. — 137—148: Odnos socialne demokracije do kmečkega gibanja. — 149—157: Nauki moskovske vstaje. — 158—166: O bojkotu. — 167—173: Nauki revolucije. — 177—183: Politične opombe. — 184—189: O nekaterih posebnostih v zgodovinskem

razvoju marksizma. — 190—199: Stolypin in revolucija. — 200—201: O likvidatorstvu in skupini likvidatorjev. — 202—225: Sporna vrašanja. — 226—248: O razbijanju enotnosti pod plaščem kričanja o enotnosti. — 251—258: Spominu Hercena. — 259—272: Politične stranke v Rusiji. — 273—281: Revolucionarni polet. — 282—286: Dve utopiji. — 287—288: Velika zemljiško-gospodarska in mala kmečka posest v Rusiji. — 289—290: Nazadnjaška Evropa in napredna Azija. — 291—358: O pravici narodov do samoodločbe. — 359—366: Objektivni podatki o moči raznih struj v delavskem gibanju. — 369—377: Vojna in ruska socialna demokracija. — 378—382: O nacionalnem ponosu Velikorosov. — 383—387: O geslu združenih držav Evrope. — 388—401: Oportunizem in polom II. Internacionale. — 402—531: Imperializem kot najvišji stadij kapitalizma. Poljuden oris. — 533—545: Vojni program proletarske revolucije. — 546—556: Pisma od daleč (prvo pismo).

54 Izbrana dela. III. zvezek. Prevedel Ciril Štukelj. Odgovorni urednik Marjan Javornik. Lj. CZ 1949. 446 + (II) str. 8°. (MKML.)

7—12: O nalogah proletariata v sedanji revoluciji. — 13—16: O dvovladju. — 17—50: Naloge proletariata v naši revoluciji. Osnutek platforme partije. — 51—56: VII. (aprilska) vseruska konferenca RSDDP(b) 7.—12. maja (24.—29. aprila) 1917. — 57—59: I. vseruski kongres kmečkih odposlancev 17. maja — 10. junija (4.—28. V.) 1917. — 60—73: I. vseruski kongres sovjetov delavskih in vojaških odposlancev 16. junija — 6. julija (3.—25. VI.) 1917. — 74—82: O geslih. — 83—98: Nauki revolucije. — 99—144: Grozeča katastrofa in kako naj se z njo borimo. — 145—151: Marksizem in vstaja. — 152—161: Naloge revolucije. — 162—164: Nasveti odsotnega. — 165: Seja CK RSOOP(b) 23. (10.) oktobra 1917. — 166—169: Pismo članom boljševiske partije. — 170—171: Pismo članom CK. — 172—287: Država in revolucija. — 288—305: II. vseruski kongres sovjetov delavskih in vojaških odposlancev 7.—8. nov. (25.—26. okt.) 1917. — 306—307: Osnutek uredbe o delavski kontroli. — 308—312: Centralni komite Ruske socialnodemokratske delavske partije (boljševikov) vsem članom partije in vsem delovnim razredom Rusije. — 313—315: Zveza delavcev z delovnimi in izkoriščanimi kmeti. — 316—320: Teze o ustavodajni skupščini. — 321—324: Osnutek odločbe o socializaciji narodnega gospodarstva. — 325—326: Vprašanja delegatom I. vsearmadnega kongresa o demobilizaciji armade. — 327—337: Kako naj organiziramo tekmovanje. — 338—341: Osnutek deklaracije o pravicah delovnega in izkoriščanega ljudstva. — 342—344: Osnutek odločbe o razpustu ustavodajne skupščine. — 345—353: Teze o takojšnji sklenitvi separatnega in aneksionističnega miru. — 354—355: Socialistična domovina v nevarnosti. — 356—364: Čudna in strašna stvar. — 365—366: Na stvarno delo. 367—372: Resen nauk in resna odgovornost. — 373—396: Poročilo o vojni in miru na VII. kongresu RKP(b) 7. marca 1918. — 397—401: Poglavitna naloga naših dni. — 402—442: Neposredne naloge sovjetske oblasti.

7—15: O lakoti. Pismo petrograjskim delavcem. — 16—17: Vsem gubernijskim in okrajnim sovjetskim odposlancem. — 18—22: Tovariši delavci! Gremo v poslednji, odločilni boj! — 23: Govor na »dan rdečih oficirjev«, 24. novembra 1918. — 24—129: Proletarska revolucija in renegat Kautsky. — 130—132: Priborjeno in pismeno potrjeno. — 133—155: Poročilo o partijskem programu na VIII. kongresu RKP(b) 19. marca 1919. — 156—173: Poročilo o delu na vasi na VIII. kongresu RKP(b) 25. marca 1919. — 175: Pismo petrograjskim delavcem o pomoči vzhodni fronti. — 176—179: Teze CK RKP(b) v zvezi s položajem na vzhodni fronti. — 180: Pozor pred špijoni. — 181—189: Tretja internacionala in njeno mesto v zgodovini. — 190—194: Pozdrav madžarskim delavcem. — 195—220: Velika pobuda. O junaštvu delavcev v zaledju. O komunističnih sobotnikih. — 221—241: Vsi v boj proti Denikinu. Pismo CK RKP(b) partijskim organizacijam. — 242—250: Pismo delavcem in kmetom ob zmagi nad Kolčakom. — 251—253: Delavska država in partijski teden. — 254: Tovarišem rdečearmejcem. — 255—265: Ekonomika in politika v epohi diktature proletariata. — 266—270: V borbo proti pomanjkanju kuriva. Okrožnica partijskim organizacijam. — 271—280: Govor na I. kongresu poljedelskih komun in kmetijskih zadrug 4. decembra 1919. — 281—288: Pismo ukrajinskim delavcem in kmetom ob zmagah nad Denikinom. — 289—290: O delovni disciplini. — 291—311: IX. kongres RKP(b) od 29. marca do 5. aprila 1920. Poročilo CK 29. marca. — 312—314: Od razrušitve stoletnega sistema k ustvarjanju novega. — 315—415: »Levičarstvo«, otroška bolezen komunizma. — 416—428: Prvotni osnutek tez o agrarnem vprašanju. Za II. kongres Komunistične internacionale. — 429—435: Prvotni osnutek tez o nacionalnem in kolonialnem vprašanju. Za II. kongres Komunistične internacionale. — 436—438: Drugi kongres Komunistične internacionale. — 439—457: Naloge mladinskih zvez. Govor na III. vseruskem kongresu Ruske komunistične zveze mladine 2. oktobra 1920. — 458—459: Pismo tuskim tovarišem. — 463—467: Prvotni osnutek resolucije X. kongresa RKP o enotnosti partije. — 468—472: Prvotni osnutek resolucije X. kongresa RKP o sindikalističnem in anarhističnem odklonu v naši partiji. — 473—487: Govor na vseruskem kongresu prometnih delavcev 27. marca 1921. — 488—490: Tovarišem komunistom Azerbejždana, Gruzije, Armenije, Dagestana in Gorske republike. — 491—531: O živilskem davku. Pomen nove politike in njeni pogoji. — 532—541: Teze poročila o taktiki na III. kongresu Komunistične internacionale. (Prvotni osnutek.) — 542—551: Novi časi, stare napake v novi obliki. — 552—554: O čistki partije. — 555—564: K štiritletnici Oktobrske revolucije. — 565—573: O pomenu zlata sedaj in po popolni zmagi socializma. — 574—586: O vlogi in nalogah sindikatov v razmerah nove ekonomske politike. Sklep CK RKP(b) 12 I. 1922. — 587—634: Politično poročilo CK RKP(b) na XI. kongresu RKP(b) 27. III. 1922. — 635—637: Nagovor ob za-

- ključku XI. kongresa RKP(b) 1922. — 638—642: O »dvojni« podrejenosti in zakonitosti. Tovarišu Stalinu za Politbiro. — 643—658: Pet let ruske revolucije in perspektive svetovne revolucije. Poročilo na IV. kongresu Kominterne 2. XI. 1922. — 659—663: Pripombe k nalogam naše delegacije v Haagu. — 664—669: Strani iz dnevnika. — 670—677: O zadružništvu. — 678—682: O naši revoluciji. Ob zapiskih N. Suhanova. — 683—688: Kako naj reorganiziramo delavsko-kmečko inšpekcijo. Predlog XII. kongresu partije. — 689—705: Bolje manj — toda bolje.
- 56 Agrarno vprašanje v Rusiji ob koncu 19. stoletja. Prevedel Jože Zupančič. Lj. CZ 1950. 80 + (II) str. 8°. (MKML.)
- 57 Lenin o kulturi in umetnosti. Prevedel Josip Vidmar. Lj. CZ 1950. 147 + (III) str. 8°.
5—52: O kulturi in kulturni dediščini. — 53—86: Razredni in partijski značaj umetnosti. — 87—97: Iz odredb in direktiv V. I. Lenina. — 101—103: Gorki Maksim: V. I. Lenin. Odlomki. (Razgovori z Leninom.) — 111—119: A. V. Lunačarski: Lenin o monumentalni propagandi. (Razgovor z Leninom.) — 120—121: A. V. Lunačarski: Pogovor z Leninom o kinematografiji. — 122—126: Klara Zetkin: Spomini na Lenina. (Razgovori z Leninom.)
- 58 O Marxu in marksizmu. Prevedli Cene Logar, Boris Majer in Franc Vrbinc. Lj. CZ 1950. 81 + (II) str. 8°. (MKML.)
5—36: Karl Marx. — 37—48: Bibliografija marksizma. — 49—57: Friedrich Engels. — 58—63: Trije izvori in trije sestavni deli marksizma. 63—66: Zgodovinska usoda nauka Karla Marxa. — 67—75: Marksizem in revizionizem. — 76—81: O nekaterih posebnostih v zgodovinskem razvoju marksizma.
- 59 O sindikatih. Prevedel Stane Mohorič. Lj. CZ 1950. 126 str. 8°. (MKML.)
5—13: Nevtralnost sindikatov. — 14—20: Ekonomska in politična stavka. — 21—27: Zborovanje I. kongresa kmečkih delavcev petrograjske gubernije 13. marca 1919. — 28—41: Referent na II. vseruskem kongresu sindikatov 20. januarja 1919. — 42—47: Govor na I. vseruskem ustanovnem kongresu rudarjev 4. aprila 1930. — 48—58: Govor na III. vseruskem kongresu sindikatov 7. aprila 1920. — 59—64: Govor na III. vseruskem kongresu delavcev tekstilne industrije 19. aprila 1920. — 65—98: Še enkrat o sindikatih, o sedanjem položaju in napakah tovarišev Trockega in Buharina. — 99—108: O pomenu in nalogah sindikatov v razmerah nove ekonomske politike. — 109—112: Kako naj reorganiziramo delavsko-kmečko inšpekcijo. — 113—125: Bolje manj — toda bolje.
- 60 Proletarska revolucija in renegat Kautsky. Prevedel Ciril Štukelj. Lj. CZ 1905. 125 + (II) str. 8°. (MKML.)
- 61 O nacionalnem vprašanju. Prevedel Franc Vrbinc. Lj. CZ 1951. 428 str. 8°.

5—9: Pohod proti Finski. — 10—11: Hazardna igra. — 12—13: Balkanski narodi in evropska diplomacija. — 14—16: O lisici in kurniku. — 17—18: Novo poglavje svetovne zgodovine. — 19—20: Kadeti in nacionalisti. — 21—23: Socialni pomen srbsko-bolgarskih zmag. — 24—26: Obnovljena Kitajska. — 27—28: Balkanska vojna in buržoazni šovinizem. — 29—30: Mejnikovci in nacionalizem. Bibliografska beležka. — 31—32: Prebujenje Azije. — 33—35: Separatisti v Rusiji in separatisti v Avstriji. — 36—38: Delavski razred in nacionalno vprašanje. — 39—41: Nazadnjaška Evropa in napredna Azija. — 42—51: Teze o nacionalnem vprašanju. — 52—53: Kadeti o ukrajinskem vprašanju. — 54—56: Nacionalizacija židovskega šolstva. — 57—59: Kako brani škof Nikon Ukrajince. — 60—64: O »kulturno-nacionalni« avtonomiji. — 65—67: Kadeti in »pravica narodov do samoodločbe«. — 68—71: Narodnostna sestava učencev v ruskih šolah. — 72—79: O nacionalnem programu RSDDP. — 80—82: Še o delitvi šolstva po narodnostih. — 83—122: Kritične pripombe k nacionalnem vprašanju. — 123—125: Nacionalni liberalizem in pravica narodov, do samoodločbe. — 126—127: »Novi čas« in »Beseda« o pravici narodov do samoodločbe. — 128—131: Ali je obvezen državni jezik res potreben. — 132—135: K zgodovini nacionalnega programa v Avstriji in Rusiji. — 136—138: Še o »nacionalizmu«. — 139—141: Narodnostna enakopravnost. — 142—213: O pravici narodov do samoodločbe. — 214—218: O nacionalnem ponosu Velikorusov. — 219—222: O geslu združenih držav Evrope. — 224—231: Revolucionarni proletariat in pravica narodov do samoodločbe. — 232—235: O miru brez aneksij in o neodvisnosti Poljske kot eden od aktualnih gesel v Rusiji. — 236—252: Socialistična revolucija in pravica narodov do samoodločbe. — 253—261: O »programu miru«. — 262—310: Rezultati diskusije o samoodločbi. — 311—369: O karikaturi marksizma in o »imperialističnem ekonomizmu«. — 370—377: Govor o nacionalnem vprašanju na sedmi vseruski konferenci RSDDP 29. aprila (12. maja) 1917. — 378—382: Finska in Rusija. — 383—384: To ni demokratično, državljani Kerenski! — 385—387: Ukrajina. — 388—391: Ukrajina in poraz vladajočih strank Rusije. — 392—401: Poročilo o partijskem programu na VIII. kongresu RKP(b) 19. marca 1919. (Odlomki o nacionalnem vprašanju.) — 402—409: Prvotni osnutek tez o nacionalnem in kolonialnem vprašanju. — 410—416: Poročilo Komisij o nacionalnem in kolonialnem vprašanju na II. kongresu Komunistične internacionale.

- 62 Razvoj kapitalizma v Rusiji. Prevedel Drago Potočnik. Lj. CZ 1951. 166 + (II) str. 8°. (MKML.)
- 63 Karl Kautsky: Agrarno vprašanje: Pregled tendenc v modernem kmetijstvu in agrarna politika socialne demokracije. Prevedel Jože Berkopec. Lj. CZ 1952. 728 str. 8°.
5—66: Kapitalizem v kmetijstvu. Razprava o knjigi Kautskega in o kritiki S. Bulgakova. I. in II. razprava.
- 64 Materializem in empirokriticizem. Lj. CZ 1956. 414 str. 8°.

- 65 Iz Leninove dediščine. Zapiski, članki in napotki. Prevedel France Šafar. Lj. CZ 1957. 86 + (IV) str. M 8°.
 21—31: Pismo kongresu. — 33—40: K vprašanju o narodnostih ali o »avtonomizaciji«. — 43—46: Osnutek resolucije o vprašanih nove ekonomske politike. — 47—48: Osnutek navodila Politbiroja CK RKP(b) o novi ekonomski politiki. — 49—50: Pismo N. Osinskemu. — 51—52: O pogojih, ki naj zagotovijo znanstveno delo akademika I. P. Pavlova in njegovih sodelavcev. — 53: Beležka Politbiroju o boju proti velikodržavnemu šovinizmu. — 57—58: Mednarodna politika buržoazije. — 59—60: Nauki belgijske stavke. — 61—63: Nemška socialna demokracija in oboroževanje. — 65—67: Po volitvah v Ameriki. — 69—70: V Ameriki. — 71—72: Pismo G. V. Čičerinu 22. VII. 1920. — 73—75: Osnutek odloka VCIK po poročilu delegacije na genovski konferenci. — 79—80: Eugène Pottier. Ob 25-letnici njegove smrti. — 81—82: Razvoj delavskih pevskih zborov v Nemčiji. — 83—84: Pismo G. M. Kržižanovskemu 28. I. 1922. — 85—86: Pismo Inessi Armand.
- 66 Država in revolucija. Marksistični nauk o državi in naloge proletariata v revoluciji. Prevedel Marjan Javornik. Lj. CZ 1958. 114 + (II) str. 8°. (MKML.)
- 67 Imperializem kot najvišji štadij kapitalizma. Poljuden oris. Prevedel Janez Logar. Lj. CZ 1958. 148 str. 8°. (MKML.)
- 68 O Marxu in marksizmu. Lj. CZ 1958. 74 + (II) str. 8°. (MKML.)
 5—33: Karl Marx. — 34—44: Bibliografija marksizma. — 45—52: Friderich Engels. — 53—57: Trije izvori in trije sestavni deli marksizma. — 58—61: Zgodovinska usoda nauka Karla Marxa. — 61—69: Marksizem in revizionizem. — 70—74: O nekaterih posebnostih v zgodovinskem razvoju marksizma.
- 69 O pravici narodov do samoodločbe. Prevedel Ciril Štukelj. Lj. CZ 1958. 78 + (II) str. 8°. (MKML.)
- 70 Klara Zetkin: Pogovori z Leninom. Prevedla Boris Zihertl in Bogomir Stopar. Lj. CZ 1959. 77 + (I) str. M 8°.
- 71 Lenin-Engels: O agrarnem vprašanju. Lj. CZ 1960. 157 + (I) str. 8°. (MKML.)
 7—64: Kapitalizem v kmetijstvu. I. in II. razprava. — 65—78: Agrarno vprašanje in »kritiki Marxa«. — 78—91: Živinoreja v malem in velikem gospodarstvu. — 92—117: »Idealna dežela« s stališča nasprotnikov marksizma v agrarnem vprašanju. — 119—132: Prvotni osnutek tez o agrarnem vprašanju. Za II. kongres Komunistične internacionale.
- 72 Kdo so »prijatelji ljudstva« in kako se bore proti socialnim demokratom. Prevedel Ciril Štukelj. Lj. CZ 1961. 64 str. 8°. (MKML.)

(Članki in kazalo sledi.)

O IZVAJANJU ZAKONA O KNJIŽNICAH

Preteklo je pol leta, odkar je začel veljati slovenski zakon o knjižnicah (Ur. l. LRS, št. 26/61). Čeprav v tem obdobju iz objektivnih vzrokov še ni bilo mogoče v celoti zadostiti 41. členu zakona, ki pravi, da morajo »vse obstoječe knjižnice prilagoditi svojo organizacijo in delo določbam tega zakona v šestih mesecih od dneva, ko začne veljati ta zakon« (rok je potekel 20. aprila t. l.), je vendar že mogoče oceniti opravljeno delo in vlogo, ki jo bo odigral zakon pri utrjevanju knjižničarske mreže v naši republiki in pri razvoju knjižničarstva.

Zakon o knjižnicah sicer ne pomeni kakе posebne prelomnice za delo na področju knjižničarstva — saj je uzakonil stanje v knjižničarstvu, kakršno je bilo po sedemnajstletnem povojnem intenzivnem delovanju na tem področju ter nakazal perspektivo v smislu dolgotrajnih knjižničarskih tradicij in v skladu z našim družbenim razvojem — gotovo pa lahko trdimo, da je pomemben mejnik, od katerega dalje bo predvsem vsa naša javnost z drugimi kriteriji ocenjevala in vrednotila delo na področju knjižničarstva.

Izkušnje v teh šestih mesecih so pokazale, da je poglobljena odlika našega zakona o knjižnicah v primerjavi z zakoni v drugih republikah ta, da zajema samostojne (56) in nesamostojne knjižnice vseh vrst (2119) v enotno knjižnično mrežo, jih povezuje med seboj in smiselno enako obravnava.

Druga velika odlika zakona, ki je tudi očitna, je, da odpravlja kampanjsko delo, ki je bilo često vzrok neenakomernemu in ne do-

volj solidnemu razvoju naših knjižnic, in da utrjuje stalno skrb in sistematično delo za njihovo rast v okviru občine. Jamstvo za takšen razvoj je organiziranje občinskih matičnih knjižnic, katerih vloga se bo gotovo krepila z vsakim letom.

Kot tretje, a gotovo najpozitivnejše dejstvo pa je treba poudariti, da je zakon odkril problematiko, ki je bila ožjemu kulturnemu in prosvetnemu krogu ljudi sicer znana, tudi širšemu krogu ljudi. Po izdaji zakona je nastala po vsej Sloveniji živahna razprava o knjižnicah, v kateri so sodelovali in še sodelujejo mnogi posamezniki, knjižnice, družbene in strokovne organizacije, organi družbenega upravljanja, upravni organi politično-teritorialnih enot itd.

Tako je po izdaji zakona je *republiški sekretariat za kulturo, prosveto in znanost* skupno z Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani sklical republiško knjižničarsko inštruktorsko skupino, ki je razpravljala o liku matične knjižnice in o njenih nalogah. Na podlagi te razprave je sekretariat poslal okrajnim in občinskim ljudskim odborom pismo, v katerem jim je dal priporočila za pravičen izbor in imenovanje matičnih knjižnic.

Da ne bi prišlo pri izdajanju ustanovitvenih aktov oziroma pri presoji o možnosti in smotrnosti ustanovitve knjižnic do preveč različnih kriterijev, je sekretariat v posebnem pismu sporočil okrajnim in občinskim ljudskim odborom nekaj osnovnih pojasnil o pogojih, ki naj bi jih knjižnica po možnosti izpolnjevala, preden bi

jo ustanovili in priglasili v registracijo. Če bi ustanovitelji knjižnic upoštevali te kriterije, bi se število knjižnic (Zavod za statistiko LRS popisuje ljudske knjižnice že od 250 zvezkov dalje, strokovne in znanstvene knjižnice pa od 500 knjižnih zvezkov dalje) sicer nekoliko znižalo, hkrati pa bi bila to vzpodbuda za vse tiste knjižnice, ki nimajo niti 500 knjižnih zvezkov, da knjižno zalogo čimprej izpopolnijo. S tem bi se tudi izognili popisovanju in registriranju tistih manjših knjižnic, ki ostajajo leta in leta pri istem majhnem številu knjig in zaradi svoje neurejenosti najčešče niso knjižnice, ampak le kupi neurejenih knjig, ter ustvarjajo lažno podobo knjižnične mreže v Sloveniji. Ker pa so po zakonu in njegovih dodatnih predpisih samo registrirane knjižnice sestavni del knjižnične mreže in uživajo zato poleg dolžnosti tudi razne pravice (npr. pri medbibliotečni izposoji knjig), je razumljivo, da se bodo knjižnice trudile, da bi čimprej izpolnile pogoje za registracijo.

Mimo pismenih pojasnil in navodil so se zastopniki sekretariata udeležili nekaj sej okrajnih in občinskih svetov za kulturo, ki so imeli na dnevnem redu vprašanje knjižnic, ter posvetov zveze Svobod in prosvetnih društev ter Društva bibliotekarjev Slovenije. Tu in tam je bilo zaslediti pri občinskih odborih težnjo po formalnem imenovanju takšnih knjižnic za matične knjižnice, ki še nimajo polnih pogojev za opravljanje matične službe. S takim dekretom pa bi bolj škodovali kot koristili svoji občinski knjižnici, saj bi škodovali vsem drugim, zlasti manjšim knjižnicam na področju občine, ker bi ostale brez potrebne pomoči za svoj hitrejši razvoj. Sicer pa je treba poudariti, da so vsi občinski ljudski odbori in drugi pristojni organi pokazali polno razumevanje za pravilno izvajanje zakona.

Akcija za uvajanje zakona ne bi naletela na tako pozitiven odziv, če ne bi dobila polne podpore družbenih organizacij — Socialistične zveze delovnega ljudstva, glede strokovnih knjižnic Zveze inženirjev in tehnikov Slovenije in glede ljudskih knjižnic Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije, da ne omenimo polne podpore Društva bibliotekarjev Slovenije in še posebej knjižnic samih.

Ravno v času objave zakona je *Društvo bibliotekarjev Slovenije* priredilo v Kopru strokovno posvetovanje, združeno z občnim zborom. Referati so obravnavali predvsem lik in vlogo matične knjižnice in so prvi prispevali k razčiščenju teh pojmov. Razprave na sejah in strokovnih sekcijah so bile usmerjene v to, kako bi bolje strokovno uredili naše knjižnice, da bi bile zmožne prevzeti naloge, ki jih nalaga zakon. Tako je Društvo bibliotekarjev Slovenije sklicalo široko posvetovanje o vprašanju sistematskega stvarnega kataloga, urejenega po mednarodni decimalni klasifikaciji. Prav tako je društvo sklicalo široko posvetovanje o novem načinu delitve dohodkov v knjižnicah in sestavljanju delovnih programov. Razširjeni plenum letos aprila v Novem mestu pa je na osnovi poročila o stanju knjižnic in izvajanju zakona v okraju Novo mesto obravnaval vprašanja, ki veljajo za vse okraje in občine v LR Sloveniji.

Zveza inženirjev in tehnikov Slovenije je odprla akcijo za ureditev strokovnih knjižnic; le-te so često strokovno pomanjkljivo urejene, čeprav se trošijo za nabavo knjig tudi znatna devizna sredstva. Tu gre tudi za pravilno strokovno ureditev dokumentacijskega gradiva. Tako bo Centralna tehniška knjižnica v Ljubljani organizirala posvetovanja o strokovnih knjižnicah v Kranju, Mariboru, Celju in predvidoma tudi v Novem mestu. Namen teh posvetovanj naj bi bila

predvsem mobilizacija vseh činite-
ljev na terenu, da se čim več stro-
kovnih (tehniških) knjižnic res
strokovno in enotno uredi, zlasti
knjižnice po raznih gospodarskih
organizacijah, ki imajo že znatne
knjižne fonde milijonske vredno-
sti. To bi bilo velike važnosti za
centralni katalog LR Slovenije, ki
bi lahko popisal knjižno zalogo teh
knjižnic. Poenotena ureditev in po-
slovanje tehniških knjižnic bi dala
koristno osnovo za organiziranje
dokumentacijske in informacijske
službe.

Da poteka uvajanje zakona pri
ljudskih knjižnicah pravilno in z
obetajočimi perspektivami, ima
največ zaslug *Zveza Svobod in pro-
svetnih društev Slovenije*. Uveljavila
je načelo, da je knjižnica enako-
vredna sekcija v okviru prosvet-
nega društva. Zelo pozitivno je de-
lo pri razvijanju ljudskih knjižnic
na sedežu občin. Kadar se te raz-
vijejo do tolikšne mere, da glede
na knjižno zalogo in obseg svoje-
ga dela prerastejo okvir društva,
le-to preda knjižnico občini, ki po-
stane ustanovitelj knjižnice. Na ta
način je Zveza Svobod in prosvet-
nih društev pomagala razviti vr-
sto ljudskih knjižnic.

*Narodni in univerzitetni knjižnici
v Ljubljani* je zakon poveril na-
logo osrednje matične knjižnice.
Del nalog — kot je organizacija
centralnega kataloga, skrb za vzgo-
jo knjižničarskega osebja in za
njegovo strokovno izpopolnjevanje
itd. — je knjižnica s svojim oseb-
jem opravljala že prej. Za nove na-
loge, kot je organizacija in utrje-
vanje knjižnične mreže, registraci-
ja knjižnic, strokovna pomoč tere-
nu itd., pa ji razen sredstev pri-
manjkuje tudi kadra. Glede na 2.
odstavek 35. člena zakona o knjiž-
nicah, ki omogoča prenos dela nje-
nih matičnih nalog na druge knjiž-
nice, je treba omeniti dve knjižni-
ci, ki pravzaprav že opravljata to
delo in ki želita skleniti z Narod-
no in univerzitetno knjižnico po-

godbo glede opravljanja teh nalog
na podlagi delovnega programa, in
sicer Centralno tehniško knjižnico
in Pionirsko knjižnico v Ljubljani.
Iniciativnost Centralne tehniške
knjižnice smo že omenili. Tudi Pio-
nirska knjižnica v Ljubljani ne de-
luje le kot krajevna knjižnica, am-
pak razvija razne oblike estetske
vzgoje in prenaša svoje izkušnje
na vso republiko, organizira tečaje
za šolarske in pionirske knjižnice,
sprejema v prakso knjižničarje iz
okrajev itd.

Zelo živahno dejavnost in veliko
razumevanje pri izvajanju zakona
so pokazale *študijske knjižnice*, saj
so postale občinske matične knjiž-
nice za svojo občino in navadno
še za nekaj drugih občin, ki še ni-
majo dovolj razvitih knjižnic, in
tako prevzele nase poglavitno bre-
me pri utrjevanju knjižnične mre-
že.

Naj omenimo še *sklad LRS za
pospeševanje kulturnih dejavnosti*,
ki je letos podprl s skupnim zne-
skom 2.400.000 dinarjev ljudske
knjižnice v Novem mestu, Metli-
ki in Črnomlju. Podpore je podelil
s pogojem, da participirajo pri
podpori lokalni činitelji, občinski
ljudski odbor in drugi, z enako ali
večjo vsoto. Tu je dokaz, da tudi
gospodarsko šibke občine najdejo
sredstva za knjižnice, če pravilno
vrednotijo njihovo dejavnost.

V Celju je svet za kulturo in
znanost OLO razpravljal o izvaja-
nju zakona, prav tako tudi komi-
sija za knjižnice pri okrajni zvezi
Svobod in prosvetnih društev. Da-
na je bila pobuda, naj bi podobno,
zlasti o ustanovitvi matičnih knjiž-
nic razpravljali tudi po občinah.
Doslej sta že razpravljala o tem
občinski svet za kulturo in znanost
v Celju in občinski svet za šolstvo
v Šentjurju.

Dekretov matičnim knjižnicam
še niso izdali, ker želijo to vpra-
šanje prej dobro preučiti v vseh
občinskih ljudskih odborih. Občin-
ska ljudska odbora v Celju in Šent-

jurju sta že sklenila, da imenujeta Študijsko knjižnico v Celju za svojo matično knjižnico. Sicer pa je na seji okrajnega sveta za kulturo analiza stanja pokazala, da razen Študijske knjižnice in Mestne ljudske knjižnice v Celju ni še nobena občinska knjižnica v celjskem okraju sposobna prevzeti naloge matične knjižnice. Prav zato razvijajo živahno dejavnost v občinah, kjer želijo čimprej usposobiti svojo matično knjižnico: v Žalcu urejajo nove prostore; v Velenju, kjer naj bi bila sčasoma matična knjižnica za šoštanjsko občino, je vzdrževanje prostorov knjižnice prevzela delavska univerza, rudnik Velenje pa je obljubil, da bo financiral knjižničarja in dal nekaj denarja za nakup knjig; Mestna ljudska knjižnica v Celju pripravlja selitev v nove prostore, v katerih bo uvedla poslovanje po sistemu prostega pristopa.

V okraju Gorica sta bili dve seji okrajnega sosveta Svobod za knjižnice. OLO Gorica pripravlja priporočilo za odlok o preimenovanju in reorganizaciji Študijske knjižnice v Novi Gorici v tem smislu, da se ustanovi osrednja knjižnica, ki naj bi imela tri oddelke: študijsko, ljudsko in pionirsko knjižnico.

Občinski ljudski odbor v Tolminu pa je že izdal dekret o ustanovitvi samostojne knjižnice v Tolminu. Ta bo matična knjižnica za občino Tolmin, bodoča osrednja goriška knjižnica pa bo matična knjižnica za občini Nova Gorica in Ajdovščina, dokler se ajdovska tako ne razvije, da bi sama prevzela dolžnosti matične knjižnice. Ljudska knjižnica v Idriji bo imenovana za matični knjižnico občine Idrija.

V okraju Koper je Zveza Svobod in prosvetnih društev sklicala dva sestanka, na katerih so bili navzoči tudi zastopniki občin. Tu je bila dana pobuda za sestanke o knjižnicah v občinah. Sklenili so, da prevzamejo vse ljudske knjižnice

na sedežu občin naloge matičnih knjižnic, razen knjižnic Hrpelje-Kozina in Ilirska Bistrica. Matične naloge za ti občini bo prevzela Študijska knjižnica v Kopru.

V Kranju je okrajni svet za kulturo po izidu zakona že trikrat razpravljajal o knjižnicah. Dva sestanka sta bila pri okrajnem svetu Svobod, pa tudi plenum okrajne zveze Svobod je imel na dnevnem redu vprašanje knjižnic.

Matične knjižnice bodo v Kranju, v Radovljici, na Jesenicah in v Škofji Loki. Tržiška knjižnica trenutno ne bi mogla prevzeti naloge matične knjižnice, zato so predlagali, naj bi bila osrednja občinska knjižnica v Kranju tudi matična knjižnica za občino Tržič. Osrednja knjižnica v Kranju, ki ima tudi oddelke za inštruktorsko službo, je že uredila nekaj strokovnih knjižnic po podjetjih in tovarnah in nekaj ljudskih knjižnic.

Knjižnice v okraju Ljubljana so se v zadnjih letih pred sprejemom zakona — posebno v občinskih središčih — načrtno krepile in strokovno urejevale, tako da lahko zaznamujemo velike uspehe, za katere imata predvsem zasluge okrajni svet Svobod in prosvetnih društev in okrajna inštruktorska skupina.

Občinski sveti za kulturo v Šiški, v Mostah, na Viču, v Grosupljem in v Zagorju so že obravnavali vprašanje matičnih knjižnic. V občini Ljubljana-Center je več knjižnic, ki bi lahko prevzele matično službo (Slovanska knjižnica, Delavska knjižnica, Mestna ljudska knjižnica), vendar je doslej še niso določili. V občini Moste bo matična knjižnica Ljudska knjižnica Moste, v občini Bežigrad pa Ljudska knjižnica Bežigrad. Ljudska knjižnica v občini Vič še ni dozorela za prevzem matične službe, pa si bodo matico najbrž poiskali v občini Ljubljana-Center. V občinah Hrastnik, Zagorje in Trbovlje bodo prevzele naloge matične

knjižnice ljudske knjižnice, ki delujejo na sedežih občin. Občinski ljudski odbor Grosuplje namerava imenovati svojo ljudsko knjižnico za matično, vendar je potrebno, da še prej poskrbijo za dobro poklicno moč. Občinski ljudski odbor v Kočevju je že določil ljudsko knjižnico v Kočevju za svojo matično knjižnico. Ljudska knjižnica v Ribnici še nima vseh pogojev, vendar se na tamkajšnji občini nagibajo k temu, da bi ji naložili naloge matične knjižnice. Sicer pa bi bila najbolj poklicana matična knjižnica v Kočevju, da skrbi še za knjižnice na področju občine Ribnica. Tudi Logatec, kjer ljudska knjižnica še ne izpolnjuje vseh pogojev za matično knjižnico, si bo moral druge poiskati svojo matično knjižnico. Občinski ljudski odbor Vrhnika bo določil za matično knjižnico ljudsko knjižnico na Vrhniki, občinska ljudska odbora v Kamniku in v Domžalah pa ljudski knjižnici na sedežih občin. Ljudske knjižnice na sedežih občin Medvode, Litiija in Cerknica še ne izpolnjujejo pogojev, ki jih zahtevamo od matične knjižnice.

V okraju Maribor knjižnice še niso dobile ustanovitvenih dekretov, razen Študijske knjižnice v Mariboru, ki je postala samostojni zavod. Ker pomaga študijska knjižnica trenutno le strokovnim knjižnicam, ljudskim knjižnicam pa ne, se to odraža na stanju in strokovni ravni ljudskih knjižnic v tem okraju. Zanje predvsem skrbi svet za ljudske knjižnice pri okrajnem svetu Zveze Svobod in prosvetnih društev, ki je že razpravljal o matičnih knjižnicah. Svet za kulturo OLO Maribor bo razpravljal o pripravah za izvajanje zakona. Prizadeval si bo vplivati na občinske ljudske odbore, da s finančnimi sredstvi omogočijo organiziranje matičnih knjižnic v smislu zakona.

Pogoje za matične knjižnice izpolnjujejo knjižnice v občinah Ma-

ribor-Tabor, Maribor-Center, na Ravnah — tu bo vlogo matične knjižnice prevzela Študijska knjižnica in zbira krajevni odbor že dodatna sredstva za ta namen —, v Slovenjem Gradcu, Ptuj in Slovenski Bistrici. Ni še določeno, kdo bo prevzel matične dolžnosti za druge občine (Tezno, Lenart, Ormož, Radlje, Dravograd). Bilo bi prav, da bi, prav tako kot v drugih okrajih, to nalogo prevzela Študijska knjižnica v Mariboru.

Okrajni ljudski odbor v Murski Soboti je med prvimi sklical predstavnike občinskih svetov za kulturo in knjižničarje iz celega okraja (ok. 50) na obravnavo o izvajanju zakona o knjižnicah. Tudi okrajni odbor Socialistične zveze namerava o tem razpravljati na razširjenem sestanku.

Predstavniki Študijske knjižnice in dvojezičnih knjižnic so imeli posvet pri podpredsedniku OLO Murska Sobota, na katerem so pregledali možnosti za izpopolnitev knjižne zaloge. Dvojezične knjižnice v Lendavi, Dobrovniku, Hodošu in v Prosenjakovcih so prejele knjige v vrednosti okoli 110.000 dinarjev, za 1.890.000 dinarjev pa so v Budimpešti nakupili madžarskih knjig za študijsko knjižnico in za šole.

Med občinami je dogovor, da bo študijska knjižnica, ki ji bo pomagala Ljudska knjižnica v Murski Soboti, matična knjižnica za vse pomurske občine (Murska Sobota, Ljutomer, Radgona, Lendava in Petrovci-Salovci).

Svet za kulturo in prosveto pri OLO *Novo mesto* je na dveh sejah proučeval vprašanje knjižnic v okraju. Občinskim ljudskim odborom je priporočil, naj ima vsaka občina ljudsko knjižnico kot samostojno ustanovo; dokler se te dovolj ne razvijejo, naj posle matične knjižnice opravlja zanje Študijska knjižnica v Novem mestu. Tudi predsednik OLO je s predstavniki občin obravnaval vprašanje matičnih knjižnic.

Občinska ljudska odbora Novo mesto in Trebnje sta že imenovala Študijsko knjižnico v Novem mestu za svojo matično knjižnico. Drugi občinski ljudski odbori pa so šli v svoji vniemi celo predaleč, saj so imenovali ljudske knjižnice v Brežicah, Črnomlju, Metliki, Sevnici, Vidmu-Krškem za matične knjižnice, čeprav bi trenutno imela ustrezne pogoje morebiti samo ljudska knjižnica v Brežicah. To pre nagljeno imenovanje matičnih knjižnic je obravnaval tudi nedavni razširjeni plenum Društva bibliotekarjev Slovenije v Novem mestu in priporočil ljudskim odborom, naj imenujejo za matično knjižnico Študijsko knjižnico v Novem mestu, dokler ne bodo razvili lastnih matičnih knjižnic.

Posebej je treba poudariti živahno dejavnost, ki je nastala po izidu zakona na področju ljudskih knjižnic v tem okraju, saj je bil leta glede tega navadno na zadnjem ali predzadnjem mestu med okraji:

— Študijska knjižnica Mirana Jarca v Novem mestu bo po posled strokovno vodila tudi Pionirsko knjižnico in Ljudsko knjižnico Josipa Germa. Ljudsko knjižnico so preselili v nove prostore, ji izpopolnili knjižno zalogo in uvedli poslovanje po prostem pristopu. Sredstva za ureditev ljudske knjižnice sta prispevala občinski ljudski odbor in sklad LRS za pospeševanje kulturnih dejavnosti.

— Občinska knjižnica v Brežicah bo dobila nove prostore v prosvetnem domu, ki ga dograjujejo. Knjižnica je postala samostojna ustanova. Knjižnica ima poklicno knjižničarko in že pripravlja ureditev po prostem pristopu. Občinski ljudski odbor je ustanovil kulturni sklad, iz katerega bodo financirali tudi knjižnice.

— V Črnomlju so pravkar odprli ljudsko knjižnico, jo na novo opremili in ji nakupili knjig. Stroške sta krila Občinski ljudski odbor

Črnomelj in republiški sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti. Imajo stalno plačano honorarno moč. Knjižnica je urejena po sistemu prostega pristopa.

— V Metliki tudi preurejajo občinsko ljudsko knjižnico, ki je dobila nove prostore. Knjižnico sta podprla občinski ljudski odbor in republiški sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti.

— Ljudska knjižnica v Sevnici je postala občinska ustanova. Knjižnica ima poklicno, a ne dovolj kvalificirano moč.

— Občinski ljudski odbor v Trebnjem je sklenil, da bodo s povečanimi dotacijami postopno usposobili za matično knjižnico ljudsko knjižnico v Trebnjem.

— Ljudska knjižnica v Vidmu-Krškem bo še v letošnjem letu dobila nove prostore. V načrtu imajo tudi ustanovitev pionirske knjižnice. Po preselitvi v nove prostore bo postala občinska ustanova s poklicnim knjižničarjem.

Knjižničarstvo v okraju Novo mesto je bilo v letih po osvoboditvi predvsem in skrbí okrajnega ljudskega odbora, študijske knjižnice in nekaj posameznikov. Zakon o knjižnicah pa je vzbudil nepričakovano dober odmev. Vsi občinski ljudski odbori so razpravljali o knjižnicah in sprejeli zelo pozitivne sklepe, ki so jih deloma že uresničili. Če bo delo za razvoj ljudskih knjižnic v okraju Novo mesto dobilo stalni značaj, ne bo okraj več glede knjižnic med zadnjimi, ampak se bo gotovo močno pomaknil navzgor.

(Iz gradiva za sejo Sveta za kulturo in prosveto LRS dne 12. maja 1962.)

POGOJI ZA USTANOVITEV KNJIŽNICE

Svet za kulturo in prosveto LRS je na 19. seji dne 22. marca t. l. sprejel pravilnik o sestavi in vodenju registra knjižnic. Po tem

pravilniku mora vsaka knjižnica pri registraciji predložiti ustanovitveni akt, le-ta pa je po čl. 12 zakona o knjižnicah vezan pri samostojnih knjižnicah na mnenje za kulturo pristojnega sveta politično-teritorialne enote o možnostih in smotrnosti ustanovitve knjižnice. Tudi nesamostojne knjižnice bodo morale pri registraciji predložiti ustanovitveni akt. Le-ta sicer ni vezan na mnenje za kulturo pristojnega sveta politično-teritorialne enote, vendar bodo morali ustanovitelji v duhu zakona o knjižnicah prav tako primerno upoštevati načela o možnosti in smotrnosti ustanovitve knjižnice.

Da ne bi prišlo pri izdajanju aktov o ustanovitvi knjižnic oziroma pri presoji možnosti in smotrnosti ustanovitve knjižnic do preveč različnih kriterijev, navajamo nekaj osnovnih pojasnil o pogojih, ki naj jih knjižnica izpolnjuje, da se lahko priglasijo v registracijo.

Knjižnica mora imeti temeljno knjižno zalogo, urejeno po strokovnih načelih, zagotovljena zadostna finančna sredstva, knjižničarski kader, primerne prostore in primerno pohištvo.

Ljudska in strokovna knjižnica, ki se priglasijo v registracijo, naj ima najmanj 500 knjižnih zvezkov, strokovna knjižnica pa naj razen tega prejema vsaj 10 periodik (časnikov in časopisov). Kriterij glede knjižnih zvezkov se pri strokovni knjižnici ublaži v primerih, ko prejema knjižnica veliko število periodik. Znanstvena knjižnica naj ima vsaj 1.000 knjižnih zvezkov. Knjižna zaloga naj bo strokovno tako urejena, da bo lahko služila potrebam bravcev in evidenci nad knjižno zalogo (inventarna knjiga, abecedni imenski katalog in po možnosti sistematski stvarni katalog).

Finančna sredstva naj bodo tolikšna, da knjižnica lahko krije — v skladu s svojimi osnovnimi nalogami in številom knjižnih zvez-

kov — osebne in materialne izdatke.

Pri znanstvenih in strokovnih knjižnicah računamo 1 strokovnega uslužbenca na 5.000 knjižnih zvezkov, pri ljudskih knjižnicah pa je zaradi intenzivnega dela z bravci potreben poklicni knjižničarski kader od 2.500 knjižnih zvezkov dalje oziroma ena strokovna moč na 10—15.000 izposojenih knjižnih zvezkov. V manjših — posebno ljudskih knjižnicah — pa lahko dela volonterski kader, ki je občasno ali redno nagrajen za svoje delo.

Po knjižničarskih načelih naj bi imela vsaka knjižnica prostor, ki je izključno namenjen potrebam knjižnice. Vsaka večja knjižnica, ki izposoja knjige širšemu krogu bravcev, naj bi imela tudi čitalnico, največje pa tudi ločeno knjižno skladišče.

Vsaka knjižnica naj bi imela primerno pohištvo: knjižne police za shrambo knjig, izposojevalni pult, primerne delovne mize, stole in mize v čitalnici, svetilke, omare za kataloge itd.

(Po okrožnici Sveta za kulturo in prosveto LRS.)

K USTANAVLJANJU MATIČNIH KNJIŽNIC

Po izidu zakona o knjižnicah so nekateri okrajni in občinski ljudski odbori že začeli proučevati stanje knjižnic na svojem območju in ugotavljati tiste knjižnice, ki bi lahko opravljale naloge matične knjižnice. Ker so se pri tem pojavile nekatere nejasnosti, želimo pomagati z nekaterimi osnovnimi pojasnili glede matičnih knjižnic.

Po zakonu opravlja Narodna in univerzitetna knjižnica naloge matične knjižnice za območje Ljudske republike Slovenije, vse druge matične knjižnice pa opravljajo naloge matične knjižnice za območje ene ali več občin. Matično knjižnico določi občinski ljudski odbor oziroma za območje več občin do-

govorno vsi prizadeti občinski ljudski odbori. Glede financiranja teh nalog sklene ustanovitelj, to je občinski ljudski odbor ali več občinskih ljudskih odborov, s tako knjižnico pogodbo.

Poleg svojih rednih nalog vodi matična knjižnica na svojem območju register knjižnic in evidenco knjižničnega gradiva, posreduje izposoje knjižničnega gradiva, se ukvarja z vprašanji organizacije in pospeševanja knjižničarske službe in stroke (širjenje naprednih idej v bibliotekarstvu, ustanavljanje knjižnic in podružnic, organizacija potujočih knjižnic itd.), pomaga pri strokovnem delu knjižničnega osebja in skrbi za njegovo vzgojo in strokovno izpopolnjevanje (strokovna pomoč pri urejanju knjižnic, prirejanje tečajev, posvetovanj itd., prakticiranje v matični knjižnici ipd.).

Vse te zahtevne naloge že narekujejo lik matične knjižnice. To je lahko knjižnica z večjo knjižno zalogo (vsaj nad 3.000 knjižnih zvezkov), s primernimi prostori, s pravilno strokovno ureditvijo — sama naj bi bila vzor za ureditev drugih knjižnic na svojem območju! — in nujno s strokovno izobraženim poklicnim kadrom.

Glede na takšne zahteve in pogoje za matično knjižnico je očitno, da v precej občinah ni trenutno nobene knjižnice, ki bi lahko opravljala te naloge, in da se bo v največ primerih potrebno zateči k možnosti, ki jo je zakon predvidel: k ustanavljanju matičnih knjižnic za več občin skupaj.

Očitno je tudi, da bodo postale matične knjižnice vse študijske knjižnice, ki imajo poklicni kader

in zadoščajo tudi drugim pogojem (strokovna ureditev, knjižna zaloge, prostor itd.), in prevzele s tem skrb za vse vrste knjižnic na svojem območju. Tam, kjer deluje poleg matične knjižnice še kakšna knjižnica, ki bi lahko to bila, na primer dobra ljudska knjižnica, lahko prenese matična (študijska) knjižnica, ki je sicer po zakonu lahko le ena sama in ki skrbi za vse vrste knjižnic, del svojih matičnih nalog (in seveda tudi sredstev) pogodbeno na takšno knjižnico in jo zadolži, da bo skrbela na primer za razvoj ljudskih knjižnic na dogovorjenem območju. Registracijo vseh knjižnic pa obvezno obdrži vedno le matična knjižnica.

Da bi občinski ljudski odbori pravilno določili matične knjižnice, predvsem pa, da bi lahko sporazumno določili tiste matične knjižnice, ki bodo opravljale naloge matične knjižnice za več občin skupaj ter finančne obveznosti do njih, priporočamo, da okrajni sveti za kulturo in prosveto čimprej izdelajo ustrezne pregledne in predloge.

Ob koncu naj izrečemo še eno željo: ker bosta trenutno v več okrajih le ena, morda dve knjižnici izpolnjevali pogoje za opravljanje nalog matične knjižnice, kar seveda ni najboljše znamenje o stanju slovenskih knjižnic, priporočamo vsem tistim občinskim ljudskim odborom, kjer takih knjižnic še ni, naj si zastavijo nalogo, da bodo v nekaj letih najboljšo knjižnico v občini razvili do take stopnje, da bo lahko prevzela naloge matične knjižnice.

(Po okrožnici Sveta za kulturo in prosveto LRS.)

STANJE KNJIŽNIC V NOVOMEŠKEM OKRAJU

V novomeškem okraju je bilo 31. decembra 1961 po statističnih podatkih 412 knjižnic, in sicer:

Vrsta knjižnice	Število knjižnic	Število knjig	Prirastek v l. 1961	Sredstva v l. 1961	Število knjižničarjev
Študijska . . .	1	46.829	2.425	7.092.095	7
Samostanske . .	4	60.814	?	8.000	4
Strokovne . . .	37	17.201	1.590	5.373.136	37
Učiteljske . . .	148	68.433	3.336	2.382.806	149
Solarske . . .	151	67.016	2.427	2.420.627	183
Sindikalne . . .	17	15.891	490	429.127	17
Specialne . . .	5	7.066	345	167.107	5
Ljudske . . .	49	38.643	1.905	1.276.501	39
Skupaj . . .	412	319.893	12.518	19.149.399	461

Oglejmo si te knjižnice v splošnih obrisih.

Študijska knjižnica Mirana Jarca v Novem mestu

Ustanovljena je bila l. 1946 in predstavlja najbogatejšo knjižnico ne samo v okraju, ampak na Dolenjskem sploh. Ob ustanovitvi ni imela nobenega fonda razen dolžnostnih izvodov, ki pa so bili l. 1953 ukinjeni in novembra 1960 spet obnovljeni. Sedaj ima knjižnica 46.829 knjig, z neobdelanimi več kot 50.000, 159 rokopisov s 3.671 enotami, 3.751 grafičnih listov in risb, 4.940 fotografij, zbirko muzikalij, kartografsko zbirko, tiske NOB in podobno, tako da šteje vse bibliotečno gradivo 72.092 kosov; če upoštevamo še neobdelano gradivo, ima knjižnica v svojih zbirkah najmanj 80.000 kosov. V l. 1961 si je izposodilo 11.753 čitatvev 31.037 knjig, sredstev pa je imela ustanova z rednim proračunom in raznimi izrednimi dotacijami 7 milijonov 92.095 dinarjev. Najbolj pereč problem knjižnice so prostori, ker so v knjižnični stavbi še vedno štiri stranke. Občina rešuje problem prostorov postopno, ker je v mestu velika stanovanjska tiska. V l. 1962 bo knjižnica dobila dva prostora z izselitvijo ene stranke.

Zdaj je knjižnica tako natrpana, da polovica knjižnega fonda ni postavljena in včasih je treba dnevno odklanjati tudi do dvajset čitatvev. Edina rešitev za redno poslovanje je dozidava nove stavbe, ki bi stala 105 milijonov brez opreme. Rešitev za pet let bi bila tudi nadzidava stavbe, kar bi stalo 20 milijonov. Še druga rešitev pa bi bila dodelitev druge večje stavbe. V tem smislu obstaja veliko upanje, da bo knjižnica l. 1964 dobila prostore, ki jih zaseda sedaj tovarna zdravil »Krka«. To bi bila dobra rešitev, ker je stavba prenovljena, ima železobetonske stropove in so prostori zelo veliki. Da bi pridobili še razstavno dvorano, bi bilo primerno spojiti obe stavbi, ki bi jih knjižnica dobila.

Samostanske oziroma cerkvene knjižnice

V okraju so štiri cerkvene knjižnice, in sicer: pri frančiškanskem samostanu v Novem mestu, pri kartuziji Pleterje, pri kolegiatnem kapitulju v Novem mestu in pri kapucinskem samostanu v Krškem.

Frančiškanski samostan v Novem mestu ima knjižnico od l. 1472 in vsebuje poleg 10.814 knjig (27 inkunabul), dva srednjeveška kodeksa in 48 novejših rokopisov. Knjiž-

Področje novomeškega okraja je bilo pred l. 1945 izrazito poljedelsko in ni imelo niti razvite industrije niti večje obrti. Zato se tudi niso razvile strokovne knjižnice, razen knjižnic na sodiščih in morda še pri kakem uradu in zdravstveni ustanovi. S povojnim razvojem industrije pa nastajajo tudi strokovne knjižnice. Marsikatero podjetje sicer nabavlja strokovno literaturo, ne vodi pa zanjo nobenih poslovnih knjig in so strokovne knjige porazdeljene po delovnih mestih. Toda kljub temu se je že razvilo nekaj knjižnic, ki bodo čez čas presegle okvir prvotnega namena. Tako se npr. razvija strokovna knjižnica pri tovarni zdravil »Krka« v Novem mestu.

Obstajajo pa tudi gospodarske organizacije, ki nimajo niti ene strokovne revije, niti ene strokovne knjige, pa čeprav bi bilo najnujno, da bi jih imeli. Taka podjetja bodo gotovo zaostala in ne bodo več

sledila razvoju svoje stroke. Med 37 knjižnicami v okraju so nekatere, ki jih sploh ne moremo šteti kot knjižnice, ker niso urejene in ne premorejo niti inventarne knjige. Toda podjetja so opozorjena in bodo knjige najprej vpisali in obstaja upanje, da se bodo iz zbirk knjig razvile knjižnice. V občini Metlika je strokovna knjižnica samo pri Belokranjskem muzeju, toda ne smemo misliti, da je to izrecno literatura muzejske stroke. Ker v metliški občini sploh ne moremo govoriti o knjižničarstvu, mora muzej pač kupovati tudi druge knjige.

Največ strokovnih knjižnic odpada na upravno in sodno stroko, na zdravstvene ustanove in šele nato na industrijo, predvsem kemično, lesno in kovinsko, in obrt.

Lastne prostore ima 6 strokovnih knjižnic, dve knjižnici tudi poklicna knjižničarja, ki pa nista strokovnjaka.

Učiteljske knjižnice

Občina	Število knjižnic	Število knjig	Prirastek	Izposo- evavcev	Obiskov	Izposojenih knjig	Sred- stva.
Brežice . . .	22	10.619	574	209	3.195	1.748	482.151
Črnomelj . . .	20	8.447	195	74	587	1.500	224.015
Metlika . . .	8	2.845	124	44	166	250	104.180
Novo mesto . . .	43	26.851	802	226	1.754	2.719	798.150
Sevnica . . .	20	8.532	649	64	535	1.129	208.860
Trebnje . . .	15	7.694	557	88	515	735	248.839
Videm-Krško	20	3.945	435	150	455	1.200	316.611
Skupaj	148	68.433	3.336	835	7.207	9.261	2.382.806

Učiteljske knjižnice nimajo lastnih prostorov, ampak so nameščene v pisarni, zbornici, učilnici, kabinetu, hodniku, kuhinji, fotolaboratoriju, telovadnici in celo v privatnem stanovanju. Knjižnice imajo po eno ali dve omari, ki se zapirajo, ne pa vedno zaklepajo. Večkrat deli učiteljska knjižnica prostor s šolarsko ali pa celo s športnimi rekviziti in s pisarniškim potrebščinami. Knjižnice niso enotno urejene. Večino-

ma imajo samo inventarno knjigo, knjige pa so vložene v omaro kar po prirastku. Katalogov ne poznajo, ker knjižničar zaradi majhnega števila knjig iskano knjigo lahko najde. Knjižni fond je zastarel in vsi prosvetni delavci zelo pogrešajo sodobne strokovne literature. V učiteljskih knjižnicah marsikje tudi ni prave nabavne politike, in to ne po krivdi učiteljev, ampak zato, ker ni razvito ljudsko knjižničarstvo. Uči-

nica stalno nabavlja slovenske knjige, med njimi slovenske klasike in pomembnejša periodika. Starejši knjižni fond tudi vsebuje slovenske knjige. Knjižnica sodeluje z novomeško študijsko knjižnico in ji po potrebi posoja knjige. Knjižnica vodi inventarno knjigo in stvarni katalog. Urejena je bila v letih 1941 do 1945, ko je imel samostan dovolj kadra.

Knjižnica kolegialnega kapitlja v Novem mestu je obstajala verjetno že od ustanovitve kapitlja. Ko so Francozi kapitelj razpustili, se je knjižni fond porazgubil ter je sedanji fond večinoma iz 19. stoletja. Po obnovitvi kapitlja knjižnica ni rasla sistematično, ampak le priložnostno z darovi umrlih kapiteljskih korarjev. Pred l. 1941 sta knjižnico in arhiv uredila p. Modest Golia in umetnostni zgodovinar Jože Gregorič. Med vojno so se pomembnejše knjige izgubile, zato knjižnica ni utrpela bistvene izgube, ko je naredila z novomeško študijsko knjižnico večjo zamenjavo. Knjižnica vodi samo inventarno knjigo in ima ok. 5.000 knjig. Nameščena je v posebnem prostoru in jo oskrbuje ali kak kanonik ali proš.

Knjižnica v Pleterjih sestoji iz treh delov: iz knjižnice v dvorani, ki tvori celoto, iz knjižnice v prioratu in iz knjižnice, ki nastaja poleg glavne dvoranske knjižnice. Menihi imajo precej knjig tudi po

celicah. Skupno število knjig ni znano, sodijo pa, da jih je najmanj 40.000. Knjižnica ima za glavno knjižnico sestavljen nepopolni inventarni katalog in nepopolnega stvarnega. Ta fond šteje 25.520 knjig in vsebuje pomembna enciklopedična dela, več inkunabul, srednjeveških kodeksov in novejših rokopisov. Sedaj bodo najprej inventarizirali to glavno knjižnico in jo opremili s katalogi. Priorjeva knjižnica se stalno dopolnjuje z novejšimi domačimi in tujimi deli. Knjižnica bo sodelovala s centralnim katalogom.

Od nekdanj bogate in pomembne knjižnice kapucinskega samostana v Krškem so ostali le ostanki, ki ležijo že petnajst let neurejeni po tleh in v poškodovanih baročnih omarah stare knjižnične dvorane. Vseh knjig bo 4—5.000, med njimi je 1 inkunabula. Samostan je že pred vojno odtujeval knjige, med vojno pa se je mnogo knjig zgubilo. Kar je ostalo, je rešil domačin Aumann, ki je knjige shranil na podstrežje Valvasorjeve hiše. Tam so bile še nekaj časa po vojni, dokler jih samostan ni premesnil v prvotne prostore. Knjige se uničujejo in čakajo knjižničarja, da jih bo uredil in sestavil vsaj inventarno knjigo.

Strokovne knjižnice

V okraju je trenutno 37 strokovnih knjižnic, in sicer:

O b č i n a	Število knjižnic	Število knjig	Prirastek	Sredstva	Število naslovov tujih periodik
Brežice	8	3.667	258	882.715	2
Črnomelj	3	1.643	25	142.065	—
Metlika	1	756	35	47.750	—
Novo mesto	16	8.544	993	3.668.245	67
Sevnica	3	382	61	87.591	—
Trebnje	2	386	152	162.296	—
Videm-Krško	4	1.625	86	382.496	6
Skupaj	37	17.201	1.590	5.373.136	75

telji kupujejo za skromna sredstva, s katerimi razpolagajo, tudi knjige, ki ne bi sodile v učiteljsko knjižnico, zato pa ni denarja za pedagoško literaturo. Sicer pa dajmo besedo kar učiteljem-knjižničarjem:

Učitelj iz Prevol: »V knjižnici je premalo učiteljske strokovne literature, zato bi potrebovali precej sredstev za nabavo knjig in opreme.« — Učitelj iz Poljan: »V proračunu je le toliko denarja, da bomo lahko plačali časnike in časopise, pa še te bo treba odpovedati.« — Knjižničar iz Šmihela pri Žužemberku: »Knjige so v zelo stari omari, nepregledne, v več vrstah. Tudi prostor v pisarni je premajhen. Imamo mnogo starih neuporabnih knjig. Sodobnih, po vojski kupljenih, je zelo malo.« — Knjižničar iz Koprivnice: »Želimo imeti poseben prostor, kjer bi se sestajali in brali. Ker pa je proračun tako nizek, še najnovejših knjig ne moremo nabaviti.« — Učitelj iz Senovega: »Morali bi nabaviti predvsem pedagoško, psihološko in metodološko literaturo, ki izhaja pri nas, pa tudi strokovnih knjig za posamezne pred-

mete nimamo. Proračunska sredstva so preskromna.« — Učitelj iz Primoža: »Pri denarju se vse prične in konča.« — Knjižničar iz Telež: »Nimamo sredstev za nabavo sodobne literature, ki jo učitelj najbolj potrebuje.« — Učitelj iz Klenovika: »Knjižnica ima zelo malo prostora v omari, tako da mora časopise in časnike shranjevati pri sosedu na podstrešju v stari omari.« — In takih pripomb je še več. Vse zgovorno pričajo, da bo treba nekaj ukreniti, če hočemo zboljšati stanje učiteljskih knjižnic.

Šolarske knjižnice

V knjižničarstvu so na Dolenjskem storile največ šolarske knjižnice, in sicer ne samo s tem, ker navajajo otroka k čitanju in tako vzgajajo bodočega bravca in izposojavca knjig, pač pa tudi zato, ker izposojenih knjig iz šolarske knjižnice ne berejo samo otroci, ampak večinoma vsi člani družine. Tako nadomeščajo šolarske knjižnice delno ljudske knjižnice povsod tam, kjer so ljudske knjižnice slabe. Šolarskih knjižnic je v okraju 151 in so po občinah takole porazdeljene:

O b č i n a	Število knjižnic	Število knjig	Prirastek	Izposojavcev	Obiskov	Sredstva	Naročena periodika
Brežice . .	22	9.152	360	2.781	41.487	494.142	113
Metlika . .	27	9.759	345	1.776	6.264	251.780	176
Črnomelj . .	8	2.837	45	629	3.780	134.500	23
Novo mesto .	42	24.176	760	4.814	26.420	832.818	289
Sevnica . .	20	6.234	206	1.996	4.105	171.488	87
Trebnje . .	15	6.737	246	1.754	14.351	212.885	96
Videm-Krško	17	8.141	465	2.954	12.113	323.014	88
Skupaj . .	151	67.016	2.427	16.704	108.520	2.420.627	872

Vseh učencev, ki obiskujejo osnovne in srednje šole v okraju, je 24.662, med temi jih je izposojalo iz šolskih knjižnic 16.704, torej okrog 65 %. Glede na veliko število otrok je prirastek 2.427 knjig v vseh šolah premajhen. Tudi v šolarskih knjižnicah so težave s pro-

stori in opremo. Največkrat so knjige ali v razredu ali na hodniku. Kjer so nameščene v učilnicah, je izposojevanje otežkočeno povsod tam, koder imajo celodnevni pouk.

Šolarske knjižnice so tudi naročene na periodika. Vseh 151 knjižnic prejema 872 kosov pedagoških

in mladinskih periodik. Silno pe-
reč je problem shranjevanja kom-
pletnih letnikov, ker skoraj nobe-
na knjižnica ne daje knjig vezat.
Knjige v šolarskih knjižnicah so
slovenske, niti 1 % ni srbohrvaških
in tujih del. Knjižnice vodijo in-
ventarno knjigo in se pri izposo-
janju poslužujejo kartoteke, ki je
v rabi v ljudskih knjižnicah. Knjiž-
ni sklad je razdeljen po starostnih
stopnjah in po razredih. Običajno
knjižničar posodi razredu celotno
kolekcijo knjig in ko so knjige pre-

brane, jih razrednik vrne knjižni-
čarju. To velja zlasti za nižje raz-
rede. Knjižničarji opravljajo delo
večinoma brezplačno, le v nekate-
rih občinah so uredili, da imajo
knjižničarji za svoje delo priznanih
nekaj nadur na teden.

Specialne knjižnice

V okraju je šest specialnih knjiž-
nic, a podatke imamo le za pet
knjižnic, kot je razvidno iz razpre-
delnice:

Lastnik knjižnice	Občina	Število knjig	Pri- rastek	Sredstva
Splošna bolnišnica Brežice . . .	Brežice	827	29	35.505
Splošna bolnišnica Brežice, od- delek za TBC bolnike	Brežice	125	4	1.602
Splošna bolnišnica Novo mesto, oddelek za TBC bolnike	Novo mesto	916	25	?
Kazenskopoboljševalni dom Dob pri Mirni	Trebnje	4.719	236	130.000
Kazenskopoboljševalni dom Bre- stanica	Sevnica	479	51	?
Skupaj 5 knjižnic		7.066	345	167.107

Jetnišnica v Novem mestu ima
tudi jetniško knjižnico, a ni bila
zaprošena za podatke, ker nismo
vedeli, da knjižnica obstaja.

Bolniške knjižnice vodijo bolni-
čarke, medtem ko v jetniških knjiž-
nicah izposojajo knjige jetniki.
Knjižnica na Dobu ima lasten pro-
stor in posebnega knjižničarja.

Sindikalne knjižnice

Občina	Število knjižnic	Število knjig	Pri- rastek	Sredstva
Brežice	6	5.572	82	56.785
Črnomelj	1	502	40	13.170
Metlika	—	—	—	—
Novo mesto	8	7.034	368	309.172
Sevnica	—	—	—	—
Trebnje	—	—	—	—
Videm-Krško	2	783	—	50.000
Skupaj	17	13.891	490	429.127

V okraju je še vedno 17 sindi-
kalnih knjižnic. Njihov razvoj je
bil vedno negotov. Knjižnice so na-
stajale in se ukinjale, njih število
se je stalno spreminjalo in v glav-
nem še nimajo trdne osnove. To so

predvsem majhne knjižnice z naj-
več 200 knjigami, ki se ne dopol-
njujejo in le životarijo. V to zvrst
knjižnic so uvrščene tudi knjižni-
ce domov JLA, ker so namenjene
izključno pripadnikom armije in

njihovim svojcem. Le-te imajo poseben prostor, strokovno osebje z izpiti in so urejene po vojaških predpisih za knjižnice.

Sindikalne knjižnice se pojavljajo navadno povsod tam, kjer ni razvito ljudsko knjižničarstvo. Bolj pravilno bi bilo, da bi podjetja dajala sredstva ljudskim knjižnicam, člani kolektivov pa bi imeli v ljudskih knjižnicah določen popust pri izposojanju knjig. Tako bi imeli člani kolektivov večjo izbiro knjig, a sredstva bi bila bolj smotno izkoriščena. Tam pa, kjer je kolektiv velik in se delavci vozijo na delo iz drugih krajev, je prav, da je v podjetju sindikalna

knjižnica. Interesent si knjigo izposodi na delovnem mestu in odhiti domov. Če ne bi bilo v podjetju knjižnice, si tak delavec verjetno ne bi nikjer izposojal knjig. Zelo pomembne pa so sindikalne knjižnice v raznih zdraviliških (Šmarješke, Dolenjske in Čateške Toplice), ker služijo tudi gostom.

Ljudske knjižnice

Čeprav ima ljudsko knjižničarstvo v okraju stoletno tradicijo, je zelo slabo razvito. Mrežo ljudskih knjižnic po občinah kaže spodnja razpredelnica:

Občina	Število knjižnic	Število knjig	Prirastek	Število obiskov	Število izposojenih knjig	Sredstva
Brežice	16	11.865	716	16.501	24.145	364.213
Črnomelj	6	3.828	145	395	1.052	33.195
Metlika	—	—	—	—	—	—
Novo mesto	11	11.275	250	7.927	16.658	226.753
Sevnica	1	1.839	—	1.427	2.641	162.865
Trebnje	7	4.357	235	1.805	2.160	329.918
Videm-Krško	8	5.501	585	3.650	7.303	159.577
Skupaj	49	38.645	1.905	31.705	53.919	1.276.501

Večina knjižnic je last prosvetnih društev in skoraj vse životarijo in se vzdržujejo le z izposojevalnino. Zato pa ni skoraj nobenega prirastka in še kar ga je, gre na račun knjig Prešernove družbe, katere prejema skoraj vsaka knjižnica. Knjižnice nimajo stalnih prostorov in gostujejo največkrat v šolah. Večina knjižnic nima lastne opreme. Knjige so ali v šolskih ali pa v izposojenih omarah. Ureditve ni enotna. Vse knjižnice so urejene po pultnem sistemu. Razen inventarne knjige nimajo knjižnice v večini primerov nobenih katalogov. Knjižničarji se stalno menjavajo in so vsi, razen nekaterih izjem, volonterji, ki za svoje delo ne prejemaajo ne honorarja in ne priznanj. Nekateri knjižničarji so se usposobili na knjižničarskih tečajih, ki so bili zelo pogosto pri Študijski

knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu.

Jugoslovansko povprečje je ena knjiga v ljudski knjižnici na enega prebivavca. Če primerjamo ta kriterij s stanjem v novomeškem okraju, vidimo, da pride v občini Brežice 1 knjiga na 2,1 prebivavca, Novo mesto na 4 prebivavce, Črnomelj na 4,1 prebivavca, Trebnje na 4,4 prebivavca, Videm-Krško na 4,7 prebivavca, Sevnica na 10,1 prebivavca. Ljudske knjižnice v metliški občini v l. 1961 niso bile odprte, zato niso upoštevane. Okrajno povprečje pa je 1 knjiga na 4 prebivavce.

Za prirastek knjig v ljudski knjižnici velja načelo: ena nova knjiga vsako leto na pet prebivavcev. Če primerjamo ta kriterij s stanjem v okraju, dobimo naslednjo podobo: v občini Brežice pride

1 knjiga na 35 prebivavcev, v občini Videm-Krško na 45 prebivavcev, v občini Trebnje na 74 prebivavcev, v občini Črnomelj na 117 prebivavcev, v občini Novo mesto na 196 prebivavcev. Občina Metlika in Sevnica nista imeli nobenega prirastka v ljudskih knjižnicah.

Če bi hoteli doseči v okraju jugoslovansko povprečje z 1 knjigo na enega prebivavca, bi samo v novomeški občini potrebovali 35 milijonov dinarjev sredstev. Toda tako reševanje problema bi bilo zmotno, ker je prej treba zagotoviti vse druge pogoje, ki so potrebni za zdravo in uspešno rast ljudskega knjižničarstva, in to kader, prostor in redna sredstva. V vseh ljudskih knjižnicah v okrajih ni niti enega poklicnega strokovnega knjižničarja in zato moramo najprej usposobiti knjižničarski kader, če hočemo doseči zdravo rast ljudskega knjižničarstva. Kadar bo usposobljen kader, bo vsaj uredil sedanji knjižni fond, da ne bodo ljudske knjižnice v večnem preurejanju.

Položaj po sprejetju zakona o knjižnicah

Zakon o knjižnicah, ki je izšel konec l. 1961, je dal občinam osnovo za reševanje problemov knjižnic. Zakon predvideva za vsako občino ali pa tudi za več občin matično knjižnico s posebnimi nalogami. Taka knjižnica mora voditi register vseh knjižnic na svojem območju, vzgajati strokovni kader za ljudske knjižnice in nuditi strokovno pomoč pri knjižničarskem delu. Zato pa morajo imeti matične knjižnice vse pogoje za delo in poklicni strokovni kader. V register pa bodo vpisane le tiste knjižnice, ki bodo imele ustanovitelja in ki bodo urejene. Če ne bodo knjižnice izpolnjevale teh pogojev, ne bodo imele statusa knjižnic.

Svet za prosveto in kulturo OLO Novo mesto se je v polni meri zavedal pomena zakona o knjižnicah

in zato je na več sejah razpravljal o zakonu in sprejel priporočila občinskim ljudskim odborom glede matičnih knjižnic. Občini Novo mesto in Trebnje sta pooblastili Studijsko knjižnico Mirana Jarca za opravljanje poslov matične knjižnice v obeh občinah.

Skoraj v vseh občinah so razpravljali o knjižnicah in obstaja upanje, da je z zakonom nastopila v novomeškem okraju nova doba za knjižnice. ObLO Novo mesto je ljudsko knjižnico v Novem mestu podredil Studijski knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu. Ljudska knjižnica je dobila nove prostore v bivši pošti in novo opremo. Strokovni kader študijske knjižnice je ljudsko knjižnico uredil po prostem pristopu in jo opremil z vsemi potrebnimi katalogi. Knjižnica je vzorno urejena in bo odprta 4. julija 1962. Prav tako so določeni novi prostori za ljudsko knjižnico v Sentjerneju in tudi ljudska knjižnica v Žužemberku ima vse pogoje za uspešno delo. Tudi občinski ljudski odbori v Brežicah, Črnomlju, Krškem in Metliki imajo za leto 1962 velike načrte. Ljudska knjižnica v Brežicah bo dobila še letos nove prostore in opremo, prav tako ljudska knjižnica v Krškem, novo ljudsko knjižnico v Črnomlju so že odprli, v preurejanju pa je tudi ljudska knjižnica v Metliki. Ko bodo dobile vse te knjižnice tudi strokovni kader, bodo izpolnile pogoje za matično knjižnico. Vse omenjene občine so pripravljene ustanoviti knjižnice kot proračunske ustanove.

Pri Studijski knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu se ustvarja centralni katalog knjig iz vseh pomembnejših knjižnic v okraju. Centralni katalog ni pomemben samo zaradi tega, ker omogoča evidenco knjižnega fonda na določenem teritoriju, ampak še bolj zato, ker preprečuje nabavljanje dvojnic dragih knjig, če zadošča mor-

da en primerek za novomeško področje.

Za vse knjižnice, ki sodelujejo pri centralnem katalogu, je izredno pomembno tudi medbibliotečno izposojanje knjig. Tako bo dobila npr. knjižnica v Brezicah lahko skoraj vsako knjigo iz novomeške študijske knjižnice ali iz kake druge knjižnice v republiki ali državi. Medbibliotečno izposojanje bo zelo

pospešilo uporabo znanstvenih knjig tudi v odročnih krajih, kjer pospešilo uporabo znanstvenih knjig tudi v odročnih krajih, kjer/dano, stanje knjižnic v novomeškem okraju. Problemov je dovolj in vseh ne bomo mogli rešiti naenkrat, uspeli pa bomo, če bomo delali načrtno. Začetni uspehi v letu 1962 dajejo trdno upanje v končni uspeh.

Bogo Komelj

STROKOVNE KNJIŽNICE V OKRAJU KRANJ

Na področju ljudskega knjižničarstva smo v kranjskem okraju že precej napredovali in lahko pričakujemo, da bomo kmalu imeli urejene ljudske knjižnice tako, kot to predvideva zakon o knjižnicah. V strokovnih in tehniških ter šolskih knjižnicah pa nas čaka še mnogo dela, ali bolje, z urejanjem teh knjižnic in njihovim vključevanjem v enotno knjižnično mrežo v občini in s tem v Sloveniji moramo šele pričeti. Res je, da do lanske jeseni nismo imeli nobenih zakonitih predpisov, ki bi določali organizacijo strokovnih knjižnic, vendar tudi po izidu zakona nismo tem knjižnicam posvetili dovolj pozornosti. Zato je bila tembolj nujna in koristna pobuda združenja inženirjev in tehnikov, na podlagi katere je bilo sklicano posvetovanje, ki je prav gotovo pripomoglo, da se bodo pričele urejati tudi tehniške knjižnice.

Zlasti bo potrebno v naših podjetjih in ustanovah prelomiti z miselnostjo, da so strokovne knjižnice samo stvar podjetja oziroma ustanove, namenjene samo za potrebe lastnega podjetja ali ustanove in izolirane od vseh drugih knjižnic. Knjižnica ni in ne more biti sama sebi namen, tudi v podjetju ne. Danes nabavlja vsako podjetje zase drago tehniško literaturo, za katero so potrebna često velika devizna sredstva, in ta literatura slu-

ži nato le redkim posameznikom; če pa isto literaturo potrebuje drugo podjetje, jo pač samo nabavi. Danes še prav nič ne vemo, kje se kaka literatura nahaja, da bi si jo lahko izposodili, zlasti če jo rabi-mo le izjemoma.

Prav tako niso osamljeni primeri, da posamezniki literaturo ne le sami uporabljajo, ampak si jo tudi prilaščajo, ker knjižnice pač še niso urejene tako, da bi omogočale urejeno, organizirano poslovanje.

Ko bomo uredili knjižnice v smislu določil zakona, bomo vse dosedanje pomanjkljivosti tudi v tehniških in strokovnih knjižnicah odpravili. S tem, da bodo knjižnice imele svoja pravila in poslovnike, da bodo vključene v knjižnično mrežo občine, kjer se bo urejal tudi lokalni centralni katalog, ki bo podlaga za centralni katalog Slovenije, bo vsem knjižnicam omogočeno sodelovanje v tem smislu, da bodo druga drugo dopolnjevale. Saj bomo lahko s sredstvi, ki jih bodo dajala podjetja za nabavo knjižnega fonda, močno obogatili naše knjižnice, ker se bo s smotno nabavno politiko možno izogniti dupliranju dragih knjig in s tem povečati knjižni sklad v občini. Zato je torej naša osnovna naloga, pričeti takoj z urejanjem tudi strokovnih in tehničnih knjižnic v podjetjih in ustanovah. To seveda ni ne lahko in ne hitro izvedljiva

naloga. Mobilizirati bo treba vse družbene činitelje, sindikate, organe upravljanja, strokovna združenja in vodstva podjetij, da bodo upoštevali določila zakona o knjižnicah in v tem smislu čimprej pričeli urejati svoje knjižnice.

O pripravah na že omenjeno posvetovanje smo se znašli v precej težavnem položaju, ker smo o strokovnih knjižnicah v našem okraju vedeli zelo malo ali skoraj nič. Zato smo morali najprej ugotoviti, kaj v okraju sploh imamo in kako so strokovne knjižnice urejene. Izvedli smo anketo in na podlagi ugotovitev ankete dobili vsaj bežen pogled nad stanjem in problemi v strokovnih knjižnicah. Slika, ki smo jo dobili z anketo, seveda ni popolna, vendar pa nam dovolj jasno pokaže, koliko dela nas čaka, če hočemo tudi na tem področju napraviti red.

Anketne pole smo poslali 64 knjižnicam, in sicer: 41 v gospodarskih organizacijah, 15 v zavodih in ustanovah in 10 pri združenjih in strokovnih organizacijah. Odgovore smo dobili od 33 knjižnic, in to iz 19 podjetij in tovarn (46 odstotkov), iz 8 zavodov in ustanov (61 %) in iz 6 združenj in strokovnih organizacij (60 %). 5 podjetij nam je odgovorilo, da nimajo knjižnice, v 2 podjetjih knjižnico sedaj urejajo, zato niso mogli dati podatkov, 2 tovarni pa sta se združili in sta poročali o obeh knjižnicah skupaj. Tako se naše ugotovitve nanašajo na 26 strokovnih knjižnic, od tega na 14 v podjetjih in tovarnah, 7 v ustanovah in zavodih ter 5 v drugih organizacijah. Ker so na vprašalne pole odgovorila vsa večja podjetja, ustanove in zavodi, sodimo, da iz teh ugotovitev lahko potegnemo zaključke, ki veljajo za vse strokovne knjižnice v okraju, čeprav 5 podjetij ni odgovorilo na vsa postavljena vprašanja.

Nismo pričakovali, da nam bo anketa dala natančne podatke, šlo

nam je predvsem za to, da ocenimo stanje v naših strokovnih knjižnicah. Anketirane knjižnice razpolagajo (razen porodnišnice v Kranju in bolnice na Jesenicah) s 36.151 knjižnimi enotami, od tega tehniške knjižnice s 24.090 in strokovne z 12.041 enotami. Skupna ocenjena vrednost knjižnega fonda v 22 knjižnicah je 42.559.912 din, od tega pri gospodarskih organizacijah 30.950.023 din in v drugih knjižnicah 11.629.889 din. Samo v letih 1960 in 1961 so gospodarske organizacije vložile v knjižni fond 30.240.671 din, zavodi, ustanove in organizacije pa 2.654.241 din.

Menim, da je že samo ta podatek dovolj, da se zavemo, pred kakšno družbeno odgovornostjo stojimo, ki nam nalaga, da tako drag knjižni fond uredimo tako, da bo v čim večji meri koristil razvijanju proizvodnje in usposabljanju proizvajavcev in upravljavcev. S tem v zvezi bi morali zavzeti stališče tudi do funkcije, ki naj jo strokovne knjižnice opravljajo. V sistemu strokovnega izobraževanja, ko vedno bolj usposabljammo proizvajavce na delovnem mestu in jih v tem sistemu razvijamo tudi kot upravljavce, se morajo v ta prizadevanja vključiti tudi strokovne knjižnice. V njih bi morali neposredni proizvajavci najti vso tisto tehnično, strokovno in družbenopolitično literaturo, ki jih usposablja za dobre strokovnjake, proizvajavce in upravljavce. Proizvodnjo in produktivnost moramo namreč pospeševati ne le na podlagi znanosti in tehnike, marveč tudi preko sistema delavskega upravljanja.

Iz sedanjega stanja v strokovnih in tehniških knjižnicah je namreč jasno razvidno, da orientacija v podjetjih ni povsem usmerjena v to smer. V vseh knjižnicah namreč izrazito prevladuje strokovna literatura, povezana neposredno s stroko podjetja (71,65 %), medtem ko je v znatno manjši meri najti strokovno literaturo drugih strok

(20,85 %) in le 7,5 % je ostale literature. Knjižno gradivo je zbrano tako, da omogoča predvsem specializacijo na višjem nivoju (62,81 %), znatno manj pa nudi možnosti za usposabljanje na delovnem mestu (20,93 %) oziroma za splošno družbeno razglednost (16,26 %). Zato je tudi iz ankete razvidno, da si knjižni fond izposojajo predvsem člani kolektivov z visoko strokovno izobrazbo, mnogo manj tisti s srednjo izobrazbo in zelo malo oni z nižjo izobrazbo.

Na vprašanje, po kakšni literaturi čutijo člani kolektiva največ potreb, je 95,8 % podjetij oziroma ustanov odgovorilo, da si člani kolektiva žele predvsem strokovne literature, ki naj jim pomaga pri strokovnem usposabljanju, samo 1 podjetje ugotavlja, da si delavci žele tudi literature, ki bi jim pomagala pri urejanju medsebojnih odnosov. Vsekakor zanimiva ugotovitev ob tako zapletenem procesu notranjih odnosov, ki se danes odvijajo na osnovi delitve dohodka po delu.

Iz nobenega odgovora ni zaslediti potrebe po ekonomski literaturi, ki bi upravljavce usposabljala za gospodarjenje v podjetjih. Ta ugotovitev je razumljiva, če vemo, da je le $\frac{1}{3}$ knjižnic vključenih v program izobraževanja v podjetju. Knjižnice bi morale biti sestavni del prizadevanj podjetja za usposabljanje proizvajalcev. Njen knjižni fond bi se moral skladati z izobraževalnimi akcijami podjetja. Tam, kjer podjetja sama izobražujejo za potrebe delovnega mesta in za potrebe proizvajalcev-upravljavcev, bi morala tudi knjižnica imeti poleg strokovne tehniške literature tudi ustrezno psihološko, ekonomsko in družbenopolitično literaturo. Kjer pa se podjetje povezuje za usposabljanje upravljavcev z delavsko univerzo, tam je treba tovrstno literaturo zagotoviti v oddelkih splošnih knjižnic. Tudi iz tega sledi, da je treba knjižničarstvo v občini gledati kot celoto

in tako voditi tudi nabavno politiko.

Težko bi dali oceno o tem, koliko se kolektivni zavedajo, kaj lahko pomeni knjižnica za razvoj gospodarske organizacije ali ustanove. Vemo namreč, da v 19 podjetjih oziroma ustanovah sploh še niso razpravljali o problemih in stanju knjižnice; samo v 7 primerih so obravnavali vlogo in delo knjižnice, in to v 3 primerih upravni odbor, v 4 primerih strokovni kolegij in v 1 primeru organ izven ustanove.

Vzroki in posledice za tako stanje imajo svoj odraz v kadrih. Kadrovska zasedba v strokovnih knjižnicah je trenutno zelo slaba. V 10 anketiranih knjižnicah nimajo niti priložnostnih knjižničarjev, v 4 knjižnicah v večjih tovarnah imamo 7 stalnih knjižničarjev in 1 dokumentalista (Sava, Iskra, Železarna in LTH), v ostalih knjižnicah so 14 knjižničarjev in 1 dokumentalist zaposleni priložnostno. Izmed 23 knjižničarjev in dokumentalistov jih ima 5 visoko izobrazbo (21,7 %), 12 srednjo (52 odstotkov) in 6 nižjo (26,3 %).

Knjižničarji doslej niso zahtevali od organov upravljanja, da bi le-ti razpravljali o knjižnici, prav tako pa tudi organi upravljanja in vodstva podjetij niso skrbela, da bi knjižnice vodili strokovno usposobljeni knjižničarji. Zakon o knjižnicah nam zdaj nalaga, da posvetimo problemu kadra v knjižnicah vso pozornost. Zakon namreč predvideva, da morajo imeti vse knjižnice strokovno usposobljene kadre, če teh ni, pa vsaj uslužbence z ustrezno izobrazbo (vsaj srednjo) in knjižničarsko prakso. Naša dolžnost je, da v smislu določil zakona čimprej pridobimo ustrezne kadre, ki bi jih pozneje lahko strokovno izpopolnjevali kot knjižničarje. Brez ustreznih kadrov bomo zaman pričakovali, da se bo stanje v strokovnih knjižnicah uredilo.

Prav tako predvideva zakon, naj strokovno knjižnico vodi kolektivni organ. To priporočilo bo lahko bistveno vplivalo na delovanje knjižnic in je v interesu njihovega nadaljnjega razvoja, da ga upoštevamo. Dosedanja praksa kaže, da je bila doslej skrb za knjižnice zelo stihijsko prepuščena posameznikom, za kar imamo potrjeno tudi v prejšnji ugotovitvi, da so le v redkih primerih razpravljali o knjižnicah kolektivni organi podjetja ali ustanove. To se je odražalo tudi v nabavni politiki knjižnega fonda, ki je bila doslej zelo nesmotrna. V 14 knjižnicah so o nabavi knjig odločali posamezniki, od tega je v 4 primerih sklepe posameznikov potrjeval upravni odbor, v 5 primerih odloča o nabavi strokovni kolegij, v 2 primerih upravni odbor in v 1 kolektiv in le 2 knjižnici (Železarna in LTH) imata že sedaj knjižnični odbor, ki odloča tudi o nabavi knjig.

Zakon o knjižnicah predpisuje, da morajo knjižnice izpolnjevati določene pogoje, da se lahko registrirajo pri matični knjižnici kot knjižnice in se vključijo v enotno knjižnično mrežo. Ti pogoji so po naknadnih pojasnilih republiškega sekretariata za kulturo in prosveto naslednji: za strokovne knjižnice vsaj 500 knjižnih zvezkov in 10 tekočih periodik, urejenost po strokovnih načelih, zadostna finančna sredstva za izvajanje osnovnih nalog, knjižničarski kader, kolektivno vodstvo, primerni prostori in oprema. Ti pogoji so obvezni za vse ustanovitelje, ko izdajajo ustanovitvene akte. Mnogo strokovnih knjižnic v našem okraju seveda ne bo izpolnjevalo teh pogojev; med anketiranimi knjižnicami je le 15 takih, ki pogoje že danes delno imajo, za druge pa bodo ti pogoji vzpodbuda, da se bodo čimprej iz-

popolnile in dobile pravico do registracije. S tem si namreč pridobe poleg dolžnosti tudi razne pravice (npr. sodelovanje pri medbibliotečni izposoji knjig itd.). Urejena mreža tehničnih in strokovnih knjižnic pa bo dala tudi koristno osnovo za organiziranje dokumentacijske in informacijske službe.

V kranjskem okraju imamo vse pogoje, da začnemo takoj z urejanjem strokovnih knjižnic v smislu zakona. To trdim zato, ker se je v anketi 22 knjižnic izjavilo, da žele urediti knjižnico, in 20 knjižnic, da nameravajo uvesti dokumentacijo. Seveda to ne bo šlo brez težav. Toda prve izkušnje, ki jih ima inštruktorska grupa pri osrednji občinski knjižnici v Kranju, kažejo, da ta naloga ni neizvedljiva. Ta grupa je že uredila 7 strokovnih knjižnic v okraju in bi lahko tudi v prihodnje nudila strokovne usluge vsem podjetjem in ustanovam na Gorenjskem, vsaj dokler se tudi v drugih občinah matične knjižnice popolnoma ne razvijejo. Poleg tega pa sta tu tudi Centralna tehniška knjižnica in Narodna in univerzitetna knjižnica, na kateri so se nekatera podjetja in ustanove tudi že obrnila po pomoč. Menim, da smo v kranjskem okraju dolžni, takoj in z vso resnostjo pričeti z izvajanjem zakona o knjižnicah tudi v strokovnih knjižnicah, zlasti če upoštevamo industrijsko razvitost Gorenjske, potrebe sodobne industrije in bogat knjižni sklad, ki se že danes nahaja v teh knjižnicah. Prepričana sem, da bomo za izvedbo te akcije našli vso pomoč pri družbenopolitičnih organizacijah, pri organih upravljanja v podjetjih kot tudi strokovno pomoč pri matičnih knjižničarskih institucijah v republiki.

Smilja Gostiša

STANJE IN PERSPEKTIVE STROKOVNIH KNJIZNIC V MARIBORSKEM OKRAJU

Pred dvema letoma je Študijska knjižnica v Mariboru pričela akcijo za koordinacijo strokovnih knjižnic v Mariboru in na širšem mariborskem področju. 24. junija 1960 pa smo organizirali v knjižnici sestanek, ki so se ga udeležili zastopniki sedmih mariborskih podjetij in ustanov. Že ta razgovor je nakazal nekaj problemov, ki pa so se med nadaljnjimi stiki še bolj izkristalizirali.

Najprej nas je čakala prav gotovo ne lahka naloga, da ugotovimo, kakšno je stanje strokovnih knjižnic na našem področju. Že akcija za centralni katalog nas je prisilila k temu. Naš bibliotekar je zato osebno obiskal 67 knjižnic in se pogovarjal z ljudmi, ki so zanje odgovorni. Vse to pa seveda ni zadostovalo. Šele danes, ko so nam na razpolago podatki iz ankete, ki smo jo organizirali prav za posvetovanje o strokovnih knjižnicah, smo si lahko ustvarili precej jasno sliko o terenu, na katerem delamo. Prikazati to sliko je namen tega sestavka.

Anketne liste smo razposlali 120 podjetjem in ustanovam, za katere smo vedeli ali vsaj slutili, da imajo strokovne knjižnice. Pri tem seveda ljudskih, srednješolskih in splošnih izobraževalnih knjižnic, kakršne so na primer študijske knjižnice, nismo upoštevali. Anкета nam je odkrila 11 manjših strokovnih knjižnic, ki jih še nismo imeli v naših spiskih. 11 podjetij in ustanov pa je odgovorilo, da knjižnic nimajo. Tako imamo zdaj evidentiranih 84 strokovnih knjižnic. Od teh je na anketo odgovorilo 66 knjižnic, kar znaša 77,38 %. S tem uspehom smo lahko zadovoljni, posebno če upoštevamo, da tudi podatki iz ostalih 18 knjižnic, ki niso odgovorile, te analize bistveno ne bi izpremenili.

Da bi bila slika jasnejša in da nas ne bi motila lažna, zgolj matematična povprečja, smo razdelili knjižnice po številu fonda, ki ga imajo, na manjše in večje. Kriterij za to delitev je bil 1.000 zvezkov. Poleg tega pa smo zaradi posebne problematike knjižnice razdelili na knjižnice podjetij in na knjižnice ustanov ter zavodov.

Po podjetjih imamo zdaj v evidenci 48 knjižnic, med njimi 17 večjih in 31 manjših. Na anketo nista odgovorili 2 večji (MIT in Mežica) ter 7 manjših knjižnic. V ustanovah je 36 knjižnic, od teh 12 večjih in 24 manjših. Tu so nam odgovorile vse večje knjižnice, od 10 manjših pa nismo dobili podatkov. V celem je torej 29 (34,5 %) večjih in 55 manjših (65,5 %) knjižnic.

V 66 strokovnih knjižnicah je 87.795 knjig, kar je mnogo več, kakor smo pričakovali. Te knjige so porazdeljene takole: 15 večjih knjižnic po podjetjih ima 30.534 knjig (TAM 4.206, Kidričevo 1.002); 25 manjših pa 8.531 (PTT 556, Gradis 96). Med ustanovami je v 12 večjih knjižnicah 42.015 knjig (Kmetijsko pospeševalni zavod 9.263, Višja tehniška šola 1.071); v manjših knjižnicah pa je 6.705 knjig (OZSZ 912, Zavod za spomeniško varstvo 71).

Skupna vrednost vseh teh knjig je 139.763.000 din; od tega v podjetjih 82.378.000 din (59 %), v ustanovah pa 57.385.000 din (41 %). Te številke so seveda lahko samo približne, ker pri ocenjevanju gotovo niso bili kriteriji povsem enaki.

Posebno zanimive so številke, ki govorijo o dotacijah. Leta 1961 je bilo vloženi za nakup knjig v celem 31.064.000 din. Od tega je dobilo 15 večjih knjižnic po podjetjih 15.207.000 din ali skoro polovico, 25 manjših knjižnic po podjetjih pa skoro enako toliko kakor

14 manjših knjižnic v ustanovah (3.516.000 : 3.042.000). Videti je torej, da dobivajo manjše knjižnice po ustanovah skoro še enkrat toliko dotacij kakor manjše knjižnice po podjetjih. To je razumljivo, ker se mnoge izmed ustanov bavijo z znanstvenim delom, pri katerem je knjižnica nujna. Na drugi strani pa kažejo manjše številke v manjših knjižnicah po podjetjih, da je tam morda vendarle premalo pozornosti za knjižnico kot osnovo strokovnega izobraževanja.

Če primerjamo te dotacije z dotacijami leto prej, vidimo, da so se dvignile za 8.159.000 din (29 %). Od tega odpade na podjetja 5.264.000 (27 % dviga), na ustanove pa 2.895.000 (19 % dviga). Zdi se, da so podjetja upoštevala ne le podražitev knjig, ampak tudi napredek knjižnice, dočim pa ustanove s svojimi 19 % najbrž ne bodo kos podražitvi.

Naj kot posnemanja vredne ali pa kot svarilne zglede naštejemo nekaj primerov dotacij za leto 1961. Med večjimi podjetji so dotirali: Mariborska livarna 2.900.000, Elektrokovina 2.516.000, TAM 1.880.000, »Boris Kidrič« 1.500.000, Marles 218.000; med večjimi ustanovami pa: Centralna medicinska knjižnica 2.517.000, OLO Maribor 1.751.000, Višja tehniška šola 1.560.000, Zavod za statistiko 8.000 (poleg obveznega primerka); med manjšimi podjetji: Svila 900.000 in Mariborska tiskarna 53.000; med manjšimi ustanovami pa: Višja stomatološka šola 1.630.000 in Srednja glasbena šola, ki smo jo zaradi specialnosti tudi vključili, 11.000 dinarjev.

Vse te številke pričajo, da zavest o pomembnosti strokovnih knjižnic vsekakor raste. Seveda pa so možnosti v podjetjih večje kakor v ustanovah.

Videli smo, da je po naših strokovnih knjižnicah silno mnogo knjig, da predstavljajo prav lepo premoženje in da naša skupnost leto za letom za te knjige veliko

žrtvuje. Naslednje vprašanje, ki se nam postavlja, pa je, kako so te knjižnice urejene in ali so kos svoji ustanovni nalogi, da namreč nudijo strokovnjaku in tistemu, ki je zaradi pridobivanja strokovne izobrazbe nanjo navezan, potrebno literaturo in vse zaželeno informacije. Osnovni pogoj za to so kadri.

V 52 knjižnicah je skupno 57 knjižničarjev in 4 dokumentalisti. Med njimi je 19 poklicnih knjižničarjev (35 %) v 17 knjižnicah. Priložnostnih knjižničarjev pa je 38 (67 %), predvsem v manjših podjetjih in ustanovah. Med 4 dokumentalisti sta 2 stalna in 2 priložnostna. 14 knjižnic (21 %) ni navedlo nobenega uslužbenca.

Po kvalifikaciji jih ima 22 (38 %) visokošolsko, 24 (42 %) srednješolsko, 15 (20 %) pa nižjo izobrazbo. V večjih knjižnicah prevladuje visokošolska, v manjših pa srednješolska kvalifikacija. V 9 knjižnicah imajo samo kader z nižjo izobrazbo. Že samo ti podatki dokazujejo, da bi bilo treba izobrazbi knjižničarjev in dokumentalistov posvetiti več pozornosti. Kakor je na eni strani neekonomično, če v podjetju ali ustanovi obremenjujejo bibliotekarja s preprostim rutinskim delom, lki bi ga lahko opravil tudi kdo drug, je na drugi strani prav tako nesmotrno, če mora opravljati bibliotekarsko ali bolj komplicirano dokumentacijsko delo premalo izobražen kader, ker je zaradi tega delo le na pol opravljeno in v nekaterih primerih knjižni fondji niso tako dostopni, kakor bi lahko bili.

Pri ocenjevanju kvalifikacije pa seveda ne smemo pozabiti, da potrebuje knjižničar poleg splošne ali strokovne izobrazbe še osnovno knjižničarsko znanje za smotrno ureditev knjižnice. Dokler ne bo začela delati šola za knjižničarje in dokumentaliste, si tako znanje kandidat lahko pridobi samo z obiskovanjem tečajev in s prakticira-

njem v kaki večji znanstveni knjižnici. Bojim se, da ponekod še vedno ni dovolj razumevanja za to. Kdaj pa kdaj se knjižničarsko strokovno delo celo podcenjuje. Našega letošnjega prvega tečaja se je udeležilo 15 knjižničarjev iz mesta Maribora; ko pa smo razpisali drugi tečaj, ki naj bi zajel knjižničarje izven mestnega področja, se je prijavil samo en knjižničar in še ta ne iz strokovne knjižnice.

Podatki o urejenosti knjižnic so prava zrcalna slika položaja na področju kadrov. 9 knjižnic niti evidence o izposojevanju knjig nima, delno ima to urejeno 24 knjižnic in le 35 (50 %) je knjižnic, kjer je ta evidenca dosledno izvedena. Še bolj neugodni so podatki o katalogih in inventarni knjigi. V 15 knjižnicah jih ni, delno jih imajo v 35 knjižnicah (v glavnem inventarno knjigo) in samo v 16 knjižnicah (24 %) imajo urejene tudi kataloge. Mislim pa, da tudi v teh 16 knjižnicah vse to ni zares dosledno izvedeno. A kako važno je to delo, je pokazala akcija za centralni katalog. Rezultati te akcije na mariborskem področju so pokazali, da delo le počasi napreduje. Poleg dveh višješolskih zavodov in nekaj ustanov, ki imajo poklicne knjižničarje, je poslalo popis svojih knjižnih skladov eno samo podjetje, Šwaty iz Maribora. Popisov seveda ni moglo biti, ker večina knjižnic nima katalogov in knjižničarjev, ki bi kataloge znali izdelati.

Glede dokumentacije posnemamo iz ankete, da jo imajo v 11 knjižnicah, v 15 jo imajo delno, v 40 pa je sploh nimajo. Tu gre predvsem za nekatere ustanove, ki je sploh ne potrebujejo in so tudi izjavile, da je ne nameravajo uvesti. Anketa nam seveda ne odgovarja na vprašanje, kakšna je ta dokumentacija. Vemo le, da skoro ni primera, ko bi kaka dokumentacija to ime resnično zaslužila. Mislim, da bo treba dokumentaciji

posvetiti prav gotovo še mnogo večjo pozornost. Pri tem bo seveda treba računati z realnimi možnostmi in ostati na trdnih tleh naše finančne in kadrovske zmogljivosti.

Položaj knjižnice v okviru podjetja ali ustanove je le redko kje urejen. Nekak kolektivni vodstveni organ, ki odgovarja za nabave in ki ima knjižnico na skrbi, obstaja samo v 9 (14 %) knjižnicah. Tam, kjer takega vodstvenega organa nimajo in kjer se delavski svet nikoli ni bavil z vprašanjem knjižnice, so tudi druge težave. Kjer pa so o tem razpravljali, so knjižnice na poti k vedno boljši ureditvi. Med 66 knjižnicami jih ima 41 (62 %) svoje prostore in 37 (56 %) svojo opremo. Te številke so v splošnem še kar ugodne, četudi tu ponekod kriteriji vendarle niso bili preširoki.

Kako služijo knjižnice? Kdo se jih poslužuje? To so prav gotovo najvažnejša vprašanja na področju strokovnega knjižničarstva. Le redke so knjižnice, kjer se potrebna literatura sproti nabavlja. V glavnem govorijo anketiranci, da ljudje čutijo potrebo po strokovni literaturi. Zaskrbljujoči so odgovori, da je premalo zanimanja, da so želje povsem različne, da je potreba minimalna, da potrebe po knjižnici ni (3 odgovori z izrečnim »ne«, šest, ki so pustili rubriko prazno). Posebno zanimivi so odgovori, ki ugotavljajo, da se za knjižnice zanimajo predvsem višji kadri, da pa drugi zanje ne kažejo zanimanja. Zdi se, da gre v takih primerih za pomanjkljiv knjižni fond, ki ne vodi računa o delavcih, ki si hočejo pridobiti dopolnilne kvalifikacije. Nekaj krivde je morda tudi v tradiciji, ki se na knjigo še ni navadila. Razumljivo je, da očitki o pomanjkljivosti knjižnice seveda ne padajo na tista podjetja in ustanove, ki zaposlujejo skoro zgolj visoko kvalificirani kader.

Vse strokovne knjižnice vsebujejo seveda fond, ki zajema osnovno

stroko njihove dejavnosti. Dokaj velik je tudi odstotek knjig iz družbene stvarnosti. Številčno ga je težko zajeti, ker so tudi tu kriteriji silno raznoliki. Kjer je ta odstotek posebno visok, pa gre le redko za smotrne nabave, ki bi upoštevale potrebe po družbeni in politični razgledanosti svojih kadrov, ampak gre čisto za dokaj mrtev star fond, ki se je prelil v strokovne knjižnice iz starih sindikalnih knjižnic. Tu bi bil posebno potreben pravi izbor, ki bi premišljeno nabavljal standardna dela iz tega področja in predvsem učbenike za strokovne izpite. Prav ta družbenopolitični fond ne bi smel biti rezultat kakih slučajnih nabav, ko se na primer direktor ni znal otresti agenta. Povsod, kjer odloča o nabavah strokovni kolegij, knjižnice naglo napredujejo. V marsikaterem primeru bo tak strokovni kolegij lahko služil kar kot knjiž-

nični odbor, kakršnega priporoča zakon o knjižnicah.

Pri tem bi rad poudaril, da pri registraciji, kakor jo zahteva zakon, ne bomo smeli biti preozki. Saj je merilo 500 knjig, ki se predvideva za ljudske knjižnice, za strokovne knjižnice prav gotovo preširoko. Strokovna knjižnica, ki je dobro urejena in ki ima izvežban kader, prav gotovo zasluži vse ugodnosti, ki jih ji nudi zakon, predvsem medknjižnično izposajo, tudi če ima mnogo manj knjig.

Prav za konec sem si prihranil še eno točko iz naše ankete: Vprašanje se glasi: Ali namerava podjetje dosledno urediti knjižnico? Na to vprašanje je 58 podjetij (88 odstotkov) odgovorilo z »da«! Mislim, da je ta odgovor lahko osnova za nadaljnje smotrno delo na področju strokovnega knjižničarstva v Mariboru in v njegovem širšem zaledju.

Jaro Dolar

Ocene in poročila

NAVODILO ZA POSLOVANJE STROKOVNIH KNJIŽNIC. I. del. Sestavila Vlado Novak in Mara Slajpah. Ljubljana, Centralna tehniška knjižnica 1962. 41 str. 4°.

Vedno bolj se uveljavlja spoznanje, da morajo imeti podjetja, ki hočejo ujeti korak s časom in uspešno tekmovati na tržišču, urejene strokovne knjižnice. Kajti le urejena strokovna knjižnica lahko posreduje strokovnjakom novosti iz znanosti in tehnike. Zaradi tega so strokovne knjižnice v središču pozornosti. Ne majhno zaslugo ima pri tem Centralna tehniška knjižnica (CTK). Posebno zadnja psvetovanja o organizaciji strokovnih knjižnic, ki jih je CTK organizirala skupno z Zvezo inženirjev in tehnikov v Kranju in Mariboru, ponovno dokazujejo, s kakšno skrbjo se je CTK zavzela za ureditev tehniških strokovnih knjižnic, da bi lahko uspešno opravljale zadano nalogo in prispevale k napredku proizvodnje in znanosti.

Naša družba izda za knjige velike vsote denarja. Samo v mariborskem okraju imajo strokovne knjižnice pri podjetjih in ustanovah po približni ocenitvi 87.000 knjig, ki so vredne več kot 150 milijonov dinarjev. Premalo pa se odgovorni ljudje po tovarnah in ustanovah zavedajo, da kup knjig še ni knjižnica, da neurejene knjige ne morejo služiti svojemu namenu in da so za ureditev knjižnic sposobni le izurjeni in primerne izobraženi kadri. Šele v zadnjem letu se pojavljajo zahteve in želje po takojšnji ureditvi knjižnic in vedno pogosteje slišimo o nastavitvi novih knjižničarjev v tovarnah. Zaslugo za to si v veliki meri lahko lasti ravno CTK. V zvezi s to dejavnostjo je CTK iz-

dala tudi navodila za poslovanje strokovnih knjižnic. Priročnik bo obsegal dva dela. Prvi del, ki sta ga sestavila Mara Slajpah in Vlado Novak, vsebuje navodila za ureditev knjižničnega poslovanja. Drugi del, ki je v zaključni redakciji, bo vseboval tablice univerzalne decimalne klasifikacije. Avtorja prvega dela Mara Slajpah in Vlado Novak sta si razdelila področja. Tovarišica Slajpahova je obdelala knjižnično poslovanje, Novak pa je sestavil pravila za abecedni imenski katalog. Ker pa se je avtorica prvega dela držala uvažanja v knjižnično poslovanje, ki je primerno za kadre v znanstvenih ali celo ljudskih knjižnicah in ne ustreza povsem potrebam kadrov v strokovnih knjižnicah, bom na kratko orisala položaj knjižničarja v strokovni knjižnici in njegove naloge.

Terminus strokovna knjižnica je mišljen v današnjem splošno rabljenem pomenu, ki zajema vse knjižnice, ki zbirajo v glavnem strokovne knjige enega področja, pa naj so te knjižnice pri tovarnah, podjetjih, ustanovah ali inštitutih. Delo pri centralnem katalogu in statistični podatki kažejo, da je izobrazba kadrov v teh knjižnicah zelo različna. Medtem ko imamo neke strokovno usposobljenega knjižničarja ali bibliotekarja, drugje inženirja, ki se ne spozna v knjižničarskih poslih, je ponekod določen za knjižnico človek z osemletno izobrazbo, ki so ga dali v knjižnico zato, ker ga druge ne morejo uporabljati. Delo in okolje, v katerem dela knjižničar strokovne knjižnice, se razlikuje od dela in okolja v znanstveni knjižnici. Knjižničar v znanstveni knjižnici se pod skrbnim mentor-

stvom izkušenega bibliotekarja počasi razgleda po knjižnici in se pogloma izoblikuje v specialista na ozkem področju. Kaj pa knjižničar začetnik v strokovni knjižnici? Sam je, prepuščen večjemu ali manjšemu razumevanju vodstva, lastni miselnosti in priročnikom. Le tu in tam se kdo spomni in ga pošlje povprašat v sosednjo strokovno knjižnico, o kateri se govori, da je urejena, ali v bližnjo študijsko knjižnico. Kaj pa knjižnica sama, je urejena? Ne, zato smo vendar nastavili knjižničarja, da jo bo uredil. Po večini je še razširjeno mnenje, da za ureditev knjižnice ni potrebno strokovno znanje in da je to delo mimogrede opravljeno. Knjižničarja pa čakajo že takoj, ko pride v knjižnico, težave. Kajti nikjer ne nastavijo knjižničarja takrat, ko začno kupovati knjige, ampak šele takrat, ko ne morejo imeti več pregleda nad knjigami in ko opazijo, da se knjige izgubljajo. V tem neredu se mora knjižničar znajti. Kako? Kaj je njegova prva naloga?

Ker prevzame knjižničar ob nastavitvi materialno odgovornost za knjige, mora ugotoviti takoj v začetku stanje knjig v knjižnici. Računovodstvo bo zahtevalo ureditev računov. Preveriti mora z računsko knjigo in z računi vsako knjigo posebej. Z mnogo energije in takta mora pri pozabljivih bravcih izterjati knjige. Če mu je uspelo vskladiti račune s knjigami, kar je izredno težko (naj navedem samo enega izmed mnogih primerov, prepis naslova knjige iz knjigar-niškega računa v računsko knjigo: Stoss: Erscheinungen in elektrischen Maschinen; naslov knjige pa je: Heller & Veverka: Stosserscheinungen in elektrischen Maschinen), se knjižničar ni niti za korak približal bibliotekarskemu delu, izbojeval pa je prvo zmago. Opravičil je svoj obstoj v knjižnici, kajti računi so v redu, to pa najbolj zanima upravo. Ob tem primerjanju se šele lahko začne pravo knjiž-

nično delo, vpisovanje knjig v inventarno knjigo.

Naslednja pomembna naloga je ureditev nabave. Nekateri tovarne in podjetja, ki imajo že urejene strokovne knjižnice, so sestavila poslovnike za poslovanje knjižnice in za nabavo knjig. Iz teh povzemamo naslednje ugotovitve. Kolektivno vodstvo, imenuje se strokovni odbor ali svet knjižnice, ki ga imenuje uprava, odloča o vseh prejetih predlogih za nabavo literature. Vsak član kolektiva tovarne ima namreč pravico predlagati nakup tiste literature, ki mu je pri njegovem delu potrebna. Predlog mora potrditi strokovni vodja ekonomske enote, v kateri član dela, in tedaj šele predlog za nabavo knjige izroči knjižničarju. Knjižničar zbira predloge in ugotavlja, ali je katero od predlaganih del že v knjižnici in koliko teh izvodov je v knjižnici. Te podatke vpiše na predlog za nabavo, ki ga predloži na seji strokovnemu odboru v pregled in odobritev. Knjižničar naroča knjige le na osnovi zapisnika sej strokovnega odbora, ki se sestane enkrat na mesec oziroma po potrebi. Tako poslovanje se vedno bolj uveljavlja ne samo v tovarnah, ampak tudi v novo ustanovljenih višjih šolah v Mariboru. Vidimo torej, da je pri izbiri literature knjižničar zelo pogosto zgolj administrator. Od njega samega je pa odvisno, koliko se sam znajde v strokovni literaturi in s predlogi za nakup knjig že zajame potrebe strokovnjakov. Knjižničar inženir bo lahko kmalu prevzel iniciativo, knjižničar laik le z velikim trudom in z vztrajnim delom. Ker v naših podjetjih ne sme biti strokovnjakov, ki bi bili le enostransko strokovno usmerjeni, je pa sistematično zbiranje politične literature prav naloga in dolžnost knjižničarja. Knjižničar nadalje zbira objave in programe založb, tuje in domače, in te porazdeli strokovnjakom po oddelkih v pre-

gled, ali sam z njihovo pomočjo pripravi predloge za nabavo. Strokovnemu knjižničarju domače nacionalne bibliografije pa tudi poročila in kritike o novi literaturi v revijah in knjižnih publikacijah nič ne koristijo, ker je literatura, ki jo le-te navajajo, ob njihovem izidu že zastarela. Tudi nacionalnih bibliografij, ki izhajajo mesečno ali celo tedensko, strokovne knjižnice ne morejo imeti. Omenila bi še, da strokovne knjižnice redko naročajo serije, saj jih zanimajo knjige s specifično vsebino. Knjižničar mora organizirati tudi kroženje strokovnih revij, da jih strokovnjaki čim boljje izkoristijo. Prav tako je dolžan obveščati naročnika o prispeli zaželeni literaturi in izdajati redne preglede prispele literature. Nekateri priročniki priporočajo redno razstavo vseh novitet. Razumljivo je, da opravi knjižničar vse potrebne tehnične operacije, ko pride knjiga v knjižnico.

Praden preidemo v strokovni knjižnici k signiranju knjižnih zvezkov, je dobro, razčistiti problem, kako ravnati s knjigami, ki so raztresene po raznih oddelkih in jih strokovnjaki žele imeti pri sebi. Take priročne knjižnice knjižničar lahko obravnava kot samostojne grupe knjižnične celote, ki nosijo označbo oddelka ali stroke, ali pa vluči knjige v glavni knjižni fond in s fantomi označi tiste knjige, ki se stalno rabijo v oddelkih.

Iz tega površnega orisa poslovanja strokovnih knjižnic lahko vidimo, da bi bilo morda boljše, opustiti stereotipni način uvajanja v knjižničarske posle in se prilagoditi dejanskim potrebam. Priročnik za strokovno knjižnico mora voditi knjižničarja od operacije do operacije, ki jih zahteva delo v strokovnih knjižnicah, pa čeprav bi se morda oddaljil tu in tam od običajne prakse v znanstvenih knjižnicah.

Oglejmo si sedaj naša navodila za poslovanje strokovnih knjižnic. Avtorja je vezal v naprej določeni obseg knjige. Zaradi pomanjkanja časa si avtorja, ki ne živita v istem kraju, tudi nista mogla pri nastajanju dela dovolj izmenjavati svojih misli, zato se čuti v obdelavi snovi nesorazmerje. Prvi del je nekoliko razvlečen, medtem ko je drugi del, ki obravnava težjo snov, pravila za abecedni imenski katalog (AIK), skoraj preveč zgoščen. Avtorica je poslovanje v strokovnih knjižnicah obdelala v teh poglavjih: Nabava knjig in periodik, o knjigi, naročilo, prevzem in označba knjižnih novosti, katalogi, signiranje knjižnih zvezkov, oprema knjižnih zvezkov in na koncu še vstavljanje kataložnih listov v AIK, sistematski stvarni katalog in izposojanje knjig. Ker je avtorica knjižnično poslovanje, kot je običajno v znanstvenih knjižnicah, obdelala natančno in izčrpno, ne bi analizirala posameznih poglavij, ampak bi zato nanizala samo nekaj pripomb.

Vpis knjige v inventarno knjigo je avtorica v naših navodilih obdelala zelo nadrobno. Ker pa uvaža začetnika v elemente bibliografskega opisa, je taka natančna obravnava skrajšanega bibliografskega vpisa (ki ni točna fotografija [!] naslovnega lista) zelo primerna, čeprav v primerjavi s celotno publikacijo učinkuje malo razvlečeno. Mislim pa, da bi bilo dobro poudariti, da lahko vpišemo knjigo v inventarno knjigo le takrat, če jo imamo v rokah, ne pa na podlagi računa. To je samo po sebi razumljivo v urejeni knjižnici, v knjižnici z neurejenim poslovanjem pa ni. Priročnik pravilno ocenjuje pomembno vlogo kolektivnega vodstva knjižnice, ki ga priporoča zakon o knjižnicah, na vsak način pa precenjuje vlogo knjižničarja pri nabavni politiki v strokovni knjižnici.

V poglavju o nabavi knjig in periodik je izpadla kartoteka naročenih knjig. Čeprav ima knjižničar knjige, ki jih je naročil, zabeležene pravzaprav že v zapisniku sej strokovnega odbora, mu pri preverjanju, ali je knjiga naročena, kdaj in kje smo jo naročili in podobno, služi le kartoteka nabav.

Nazorno in jasno je opisano v navodilih poglavje o katalogih. Kljub pomanjkanju prostora, ki je narekovalo omejeni izbor katalogov, bi kazalo morda omeniti nalslovni katalog, ki se zlasti v tehniških knjižnicah obnese in ga CTK zelo priporoča.

Ker v strokovni knjižnici črke pogosto označujejo grupo ali stroko (primerjaj npr. navodila za katalogizacijo knjižnih fondov knjižnic tehniških fakultet univerze v Ljubljani za centralni katalog), bi bilo bolje, ostati pri starem načinu označevanja formatov v signaturi z rimskimi številkami, kot je običajno v znanstvenih knjižnicah, ne pa, kot priporoča avtorica, s črkami. Posamezne zvezke štete zbirke označujemo običajno z arabsko številko za poševno črto in ne bi kazalo uvajati načina z vodoravno črto.

Pri obravnavanju postavljanja knjig po velikosti, bi morda bilo boljše prvi odstavek (str. 20) popolnoma izpustiti, saj načina, da bi postavljali vsako knjižno enoto pod samostojno signaturo, avtorica sama ne priporoča; citirani odstavek pa vzbudi misel, da je mogoče postavljati zvezke istega dela na različna mesta, česar niti pri postavljanju po stroki raje ne delamo.

V poglavju o postavitvi po DK je avtorica skrbno obdelala signiranje s klasifikatorji. Ne zadovoljujejo me pa primeri. Ob ugotovitvi, da pri postavitvi po decimalni signaturi klasifikatorji niso tako močno razčlenjeni, avtorica navaja tri primere, ki so po mojem mnenju preveč razčlenjeni tudi za veliko knjižnico elektrotehniške stro-

ke. Knjižničar mora najti tu srednjo pot, kajti pri presplošni ali pa pri prenatankni signaturi ima samo težak pregled in bo prisiljen popravljati. Ne razumem primera: 621.517.7 MLAs, ki mu sledi 621.059.6 MLADn; postavljamo vendar po decimalni signaturi, ne pa po imenih avtorjev!

V priročniku beremo naslednjo definicijo: »Pri postavitvi knjig po decimalni klasifikaciji je sistematski stvarni katalog (DK) hkrati tudi signaturni katalog.« To definicijo slišimo in beremo povsod. (Prim. Joachim Brämer in Dieter Vogel, Die Wissenschaftliche Fachbibliothek, Leipzig 1956: »Da die Aufstellung genau der Anordnung der Titeltkarten im Systematischen Katalog entspricht, ist ein besonderer Standortkatalog nicht erforderlich.«) Če bi bilo to res, bi vsaka knjiga smela dobiti samo en listek v DK katalogu. To pa je proti načelom sodobne klasifikacije, ki priporoča razdelitev nepreglednega niza klasifikatorjev v krajše samostojne klasifikatorje. V decimalnem katalogu imamo torej knjigo obdelano na različnih mestih, knjiga pa stoji le na enem mestu. Poleg tega je decimalna signatura prilagojena številu knjig, oziroma perspektivnemu številu knjig v skladišču, o čemer smo govorili že prej, medtem ko je decimalni klasifikator natančen in izčrpen.

Opozorila bi še na nekaj malenkosti. Da ne kvarimo estetskega videza naslovne strani platnic in da ne zakrivamo z etiketo avtorjevega imena ali naslova knjige, lepimo po novem etikete na desni zgornji rob zadnje strani platnic. Isto velja za signiranje po stroki, kjer je etiketa po navadi še večja.

V poglavju o transliteraciji avtorica opozarja na tabelo v priročniku Abecedni imenski katalog, ki pa je razprodan in ga knjižničarji ne morejo dobiti. Zaradi vedno bolj aktualne ruske strokovne

literature bi bila zato tabela transliteracije potrebna tudi v našem priročniku.

Pri izposojanju uporabljajo v znanstvenih in strokovnih knjižnicah prejemnice (DZS, obr. 1.101), ki imajo tri dele, ne pa prejemnic (DZS, obr. 1.100), ki so prirjene za izposojanje v čitalnici.

Kljub vsem naštetim kritičnim opazkam, ki temeljijo predvsem na praksi dela v strokovnih knjižnicah, moramo posebej poudariti, da je avtorica na tem področju zavorala ledino, zato je opravičljiva premajhna prilagoditev specifičnemu poslovanju teh knjižnic.

Pravila za abecedni imenski katalog je obdelal Vlado Novak. Upošteval je vse novosti v terminologiji in katalogizaciji, ki so bile sprejete na mednarodni konferenci o katalogizacijskih načelih v Parizu oktobra 1961. Avtor je imel na razpolago 16 strani, na katerih je moral razložiti pravila abecednega imenskega kataloga. Pičel prostor si je razdelil tako, da je na šestih straneh strnil razlago pravil, na ostalih pa prikazal primere. Z živim čutom za bistveno mu je uspelo zajeti najvažnejše primere, ki so v strokovni knjižnici stalno v rabi. Razlaga je jasna, zgoščena in ne bi mogli izločiti niti besede, ne da bi trpela jasnost teksta. Nujno bi pa bilo treba obdelati tudi separate in prospekte ter kataloge podjetij. Tega gradiva knjižničar v strokovni knjižnici ne sme odlagati, saj so zlasti slednji strokovnjakom dragocen vir informacij.

Ob koncu se nam vsiljuje vprašanje, zakaj je moral priročnik iziti v tako skromnem obsegu.

Breda Filo

OB NAPREDNEM TISKU...
(Uredil: Vanek Siftar. Založila Pomurska založba ČZP Pomurski tisk Murska Sobota. Natisnila Pomurska tiskarna aprila 1962.) 121+(II) str. 8°.

O prekmurskem tisku, posebno o novejšem, imamo že nekaj pregledov in člankov. Napisali so jih večinoma Prekmurci sami. Letos so celo organizirali stalno razstavo prekmurskega naprednega tiska. Odrpli so jo 2. junija v Veliki Polani v prostorih nekdanjega uredništva Ljudske pravice v letu 1954. Istočasno so tudi pripravili poseben zbornik člankov o tem tisku, ki naj po uvodnih urednikovih besedah »vsaj deloma pomorejo vsem k boljšemu razumevanju prehojene poti«.

Teža knjige je na člankih Miška Kranjca (*Beseda iz dawnine*), Franca Zadravca (*Prekmurski napredni tisk do leta 1941*), Rudija Čačinoviča (*Novi čas v Soboti*) ter na bibliografiji, ki jo je sestavila bibliotekarka Niki Brumen (*Pregled naprednih tiskov*).

Kranjec daje zanimiv prerez skozi celotni slovenski prekmurski tisk. Kot značilnost poudarja zapoznelost in vedno večjo konservativnost, ki se ob redkih izjemah vleče vse do tridesetih let našega stoletja. Kot na Slovenskem sploh, so bili tudi v Prekmurju začetniki protestanti, le da z zamudo dobrega stoletja in pol. So pa svoje književno delo nadaljevali in ga opravljali, sicer v minimalnem obsegu, prav do danes. Za njimi prične katoliška književnost, ki si pridobi vodilno mesto in ga obdrži skoraj do druge svetovne vojne. Po prvi svetovni vojni se pojavi meščanski tisk, v tridesetih letih pa progresivni, ki ima predhodnike sicer že v revolucionarnem tisku leta 1919. Prekmurska književnost starejše dobe je bila večinoma obravnavana z literarnozgodovinskega stališča, pri čemer zaradi svoje šibke kvalitete, zakasnelosti, konservativnosti in ozke lokalnosti, ki sta jo poglobljala še madžarski črkopis in namesto knjižne narečna slovenščina, ni mogla doživeti posebne pozornosti. Vendar je kljub temu tudi v prvih dvesto letih od-

igrala v politično odtrganem, kulturno nerazvitim in od drugih slovenskih pokrajin zanemarjenem Prekmurju dovolj pomembno nacionalno vlogo, da je vredna in potrebna novih, širših in globljih raziskav, kot so bile dosedanje. Razmeroma močno publiciteto je v najnovejšem času dosegel samo progresivni periodični tisk tridesetih let, ker je imel širši koncept in sodoben način obravnave ne samo prekmurske, temveč celotne slovenske družbene problematike.

Zadržavec razpravlja o listih, iz katerih je najbolj razvidna napredna prekmurska misel. Nova je njegova osvetlitev Agustičevega političnega mesečnika Prijatelj (1875 do 1879). Dalje govori o tedniku Novine oziroma Rdeče novine, ki so jih prevzeli od Klekla boljševiski v času svoje oblasti leta 1919, štirinajst dnevniku Novi čas (1932 do 1933), pollegalnemu glasilu Komunistične partije Slovenije Ljudski pravici (1934—1935), ki pa je vse-slovenski list, ne samo prekmurski. Kot zadnji obravnava literarno revijo Mladi Prekmurec (1936 do 1940). Njegova vrednotenja so predvsem idejnega in političnega značaja, pogosto podprta s citati iz listov samih.

Čačinovič govori o Novem času kot njegov nekdanji sodelavec in soorganizator. Opisuje pot od ustanovitve in preko orientacije na levo do ukinitve. Tovrstni memorarsko-zgodovinski članki so vedno dragoceni in je le škoda, da ni v knjigi še podobnega članka o Mladem Prekmurcu.

Prispevek Brumnove je bibliografsko dopolnilo Zadržavčevemu članku, upošteva pa tudi dva boljševiska madžarska lista iz leta 1919, o katerih Zadržavec ne govori. Njena bibliografija je s podatki že kar razkošna, saj navaja poleg običajnega tudi literaturo, razrešitve psevdonimov, hranilišča, faksimila, osnovne podatke o urednikih, prevode madžarskega besedila. To

je delu samo v prid. Pripomnili bi le, da bi ji ekonomičnost in jasnost bibliografskega jezika tu in tam ne škodila, sicer pa lahko od Brumnove pričakujemo precizno bibliografijo vsega tega tiska.

Druge strani zbornika so napolnjene s ponatisi. Dokumentarnega pomena je objava Čačinovičevega članka *Razmišljanje o problemu narodnoobrambnega dela v Prekmurju* (iz Mladega Prekmurca 1937/8, kjer pa je bil deloma cenzuriran). Prav tako tudi faksimile in celotno besedilo zaplenjene 17. številke *Ljudske pravice iz leta 1935* (tako imenovane mariborske številke, ker hranijo edini izvod v Mariboru) in priloge s pesmijo *Kosec koso brusi*, ki jo je morda napisal Janez Marentič. Ob tem naj zapišemo misel, da bi bilo koristno, ponatisniti vso predvojno Ljudsko pravico s primernim komentarjem člankov in s študijo o celotnem listu. Dalje so ponatisnjeni še Kardeljeva poslanica *Prekmurškemu ljudstvu ob 20-letnici Ljudske pravice*, članek Ivana Krefta *Plebiscit za množično glasilu Ljudsko pravico* in članek Miška Kranjca *List, ki ga je pisalo ljudstvo*.

Kot vidimo, govori publikacija samo o naprednem periodičnem tisku, čeprav naslov zbornika obeta več. Pogrešamo še besedo o naprednih knjigah in letakih. Količkor vemo, raziskujejo tudi to gradivo in lahko pričakujemo, da nam ga bodo v doglednem času predstavili, morda spet na podobno uspel način.

Jože Munda

BIBLIOTEKE U JUGOSLAVIJI.
(Izd.) Savez društava bibliotekara Jugoslavije. Beograd 1962. (IV) + VIII + 408 str. 8°.

Leto za letom popisuje statistična služba poleg drugega tudi stanje in delovanje knjižnic in knjižničarske službe. Pri tem uporablja določene osnove in merila, ki so

sicer vsklajena z osnovnimi bibliotekarskimi pogledi na stroko in njeno službo, vendar so ta merila kljub temu še vedno bolj statistična kot bibliotekarska. Tako nam statistika postreže vsako leto posebej z določenimi podatki, ki jim glede na način, kako so bili zbrani, sicer ne moremo oporekati; žalostno pa je pri tem nesporno dejstvo, da so rezultati precej daleč od realnega stanja. Kajti: knjižnic z večših prav minimalnim številom knjig res ne moremo vselej šteti za knjižnice; prav tako ne tistih knjižnic, katerih knjižni skladi se ne dopolnjujejo, ker so že ali pa bodo slej ko prej mrtvi; v knjižnicah brez najosnovnejše strokovne obdelave knjižnega gradiva (inventar, katalog) ne moremo govoriti o služenju javnosti z vsemi pravicami in dolžnostmi sodobnega časa; tudi s knjižnicami z neurejenimi materialnimi pogoji ne moremo resno računati pri urejanju knjižničarskega omrežja in službe; in končno — vsa zgradba je na kaj trhljih nogah, če ni poskrbljeno za strokovni kader, ki je nosivec celotnega dogajanja. Resnično pa smo na najboljši poti, da po sprejetju republiških zakonov o knjižnicah v doglednem času spravimo stvari v red in takrat bodo tudi letne uradne statistike zares zrcalo dejanskega stanja v našem knjižničarstvu.

Publikacija, ki jo je v čast 20-letnice vstaje narodov Jugoslavije izdala zveza bibliotekarskih društev Jugoslavije, skuša korigirati uradno statistiko in se približati realnemu stanju v jugoslovanskem knjižničarstvu. Čeprav grajena na podatkih uradne statistike, je z uporabo ostrejših kriterijev in s preverjanjem stanja ob sodelovanju knjižničarskih republiških strokovnih organizacij pogumno povedala, da je pri nas knjižnic v pravem pomenu besede precej manj, kot nam o tem govorijo redne statistike. Takšno je dejstvo in nič nam ni treba biti hudó in nič nas

ni treba biti sram. Priročnik pri naša imena in število tistih knjižnic, katerih večji del bo, upajmo, izpolnil pogoje za registracijo ter tako začrtuje grobo omrežje knjižničarstva v posameznih republikah in v vsej državi.

Gradivo je najprej razdeljeno po republikah, v okviru le-tih pa po abecednem redu krajev, pri čemer so knjižničarska središča posameznih področij izločena iz abecede in navedena na prvem mestu. V okviru krajev so razvrščene najprej splošne znanstvene, nato specialne znanstvene, strokovne in ljudske knjižnice, spet vsaka vrsta knjižnic zase po abecednem redu njihovih uradnih naslovov. V priročniku niso zajete bolniške, šolske in samostanske knjižnice pa tiste ljudske, ki nimajo 500 zvezkov in strokovne knjižnice s fondom pod 250 zvezkov. Vsaka knjižnica je predstavljena s svojim imenom, sedežem, naslovom, letom ustanovitve in skupnim številom knjižne zaloge.

Popisanih je skupno 3.242 knjižnic. Na Srbijo jih odpade 1.354 (ožja Srbija 494, Vojvodina 327, Kosovo-Metohija 78), na Hrvaško 771, na Slovenijo 594, na Bosno in Hercegovino 250, na Makedonijo 205 in na Črno goro 68. Zanimivo je, da je naše največje knjižničarsko središče Zagreb s 350 knjižnicami; sledijo Beograd (289), Ljubljana (160), Skopje (104), Sarajevo (77), Novi Sad (54), Cetinje (8) in Priština (5). Če se omejimo na podatke o Sloveniji, dobimo naslednj podobo: 13 splošnih znanstvenih, 75 specialnih znanstvenih, 170 strokovnih in 356 ljudskih, skupaj 594 knjižnic. Za Ljubljano — tu je največ specialnih znanstvenih knjižnic (67), sledijo strokovne (57), ljudske (32) in splošne znanstvene (4) — so največja slovenska knjižničarska središča Maribor s 55, Kranj z 28 in Celje s 23 knjižnicami. Vendar more poznavec ob ponovnem kritičnem pregledovanju popisanih knjižnic znova

ugotoviti, da je med njimi še vedno nekaj takšnih, ki kljub ustreznemu minimalnemu številu knjig niso to, za kar jih publikacija predstavlja, tj. javne knjižnice. Možno pa je tudi, da je kaka knjižnica nehote izpuščena, kar pri sličnih delih ni takšna redkost. V celoti vzeto je slovensko knjižničarstvo dvakrat na tretjem mestu (število knjižnic v republiki in v Ljubljani), v državi, v razmerju med števila knjižnic in prebivavcev pa daleč prednjači, saj pride v Sloveniji ena knjižnica na 2.600 prebivavcev, v Srbiji in na Hrvaškem na 5.000, v Makedoniji in Črni gori na 7.000, v Bosni in Hercegovini na 13.000, medtem ko je jugoslovansko povprečje 5.800 prebivavcev na eno knjižnico.

Pri kritičnem medsebojnem primerjanju podatkov o številu knjižnic zaloge v posameznih knjižnicah, ki je poleg številčnosti posameznih vrst knjižnic edini za strokovnjaka zanimivi podatek, pride mo do sklepa, da so te številke precej problematične. Primerjajmo podatke v naši publikaciji (veljajo za l. 1960) s tistimi iz pregleda Les bibliothèques yougoslaves, (Zagreb 1954 (stanje l. 1953; dodan je podatek o letnem prirastku) pri naših narodnih knjižnicah:

	1953	1960
Beograd	250.000 (15.000)	452.000
Zagreb	446.000 (12.000)	573.000
Ljubljana	353.000 (38.000)	371.000
Sarajevo	225.000 (12.000)	380.000
Skopje	250.000 (6.000)	380.000
Cetinje	98.000 —	285.000

Ali je res slovenska narodna knjižnica zdrknila z drugega (1953) na peto mesto (1960) v državi? Ali so tiste narodne knjižnice, ki so bile ustanovljene po osvoboditvi, res zmogle v teh letih obdelati tolikšne fonde? Ali pa so po sredi neenotni kriteriji pri dajanju teh podatkov, ki so tu upoštevali samo postavljeni fond, tam pa tudi ne-

urejenega, oziroma drugačni kriteriji pri štetju fondov? — Menim, da je vzrok nejasnosti prav neenotnost pri upoštevanju fondov in pri štetju.

Morebitnih drobnih napak pri takšnem delu, kot je naša publikacija, ne gre iskati, ker le-te gotovo ne pačijo splošne podobe knjižničarstva po republikah in v Jugoslaviji ter ne spreminjajo predočene situacije. (Slovenskega bravca bo motila kratica OLO za občinski ljudski odbor, ker smo preveč navajeni, da nam pomeni okrajni ljudski odbor.) Vsi sodelavci, od republiških popisovavcev do zvezne redakcije (Nikola Justinijanović, Nebojša Lazarević, Radmila Perišić), so opravili težaško, nehvaležno, a pomembno delo. Domači in tuji javnosti so postregli s publikacijo, ki kaže doslej najbolj verno podobo našega knjižničarstva, katere se nam nikakor ni treba sramovati. Zakaj so izbrali prav takšen sistem za razvrstitev gradiva, so dobro dokumentirali in prav so storili. Seveda bi se mogli odločiti tudi za kakršen koli drug sistem, a vsak ima pač svoje dobre in slabe strani. Najbolj neugodno je pri vsej stvari morda to, da smo šele sredi l. 1962 dobili šematizem knjižnic v Jugoslaviji za l. 1960. Toda krivda za to nikakor ne zadene ožje redakcije; sorazmerno si jo morajo porazdeliti vse naše bibliotekarske organizacije.

Branko Berčić

VJESNIK BIBLIOTEKARA HRVATSKE. Izdaja Društvo bibliotekara Hrvatske. Godina VII. 1961. Broj 3—4. Zagreb 1961—1962. XV + 107 str. 8°.

S tem zvezkom je zaključen že drugi letnik Vjesnika, ki je kot predhodni izšel dvakrat (dva zvezka po dve številki) in ne kot prej — enkrat letno, a še ta navadno s precejšnjo pozornostjo. Ker nameravamo v prihodnje tudi slovenski bibliotekarji izdajati svo-

je strokovno glasilo vsaj dvakrat letno, se nam zdi umesno, da na primeru hrvatskega strokovnega glasila opozorimo na zanimivo izkušnjo, ki bi utegnila tudi nam koristiti. Kaže namreč, da je pogostejše izhajanje Vjesnika v določeni meri vplivalo na tehtnost in kakovost revije, ki je bila ravno v tem vrsto let nesporno vodilna jugoslovanska bibliotekarska revija. Verjetno gre sedaj v njihovem primeru predvsem za zamenjavo generacij sodelavcev, za prehodno manjšo krizo, ki bo glede na že tradicionalno visoko raven hrvatskega knjižničarstva gotovo kmalu prešla. Videti pa je, da kažeta zadnja dva letnika Vjesnika, ki sta izšla v štirih zvezkih, več dinamike, več povezave s stvarnostjo, čeprav jima manjka nekaj tiste klasične dognanosti in poglobljenosti, ki je bila prej tako značilna za strokovno glasilo hrvatskih bibliotekarjev. Tehtnost in poglobljenost pač zahtevata svoj čas, zato je to vprašanje, o katerem moramo tudi mi razmišljati in najti pravo mero pri nadaljnjem usmerjanju razvoja naše Knjižnice.

Št. 3/4 lanskega letnika Vjesnika vsebuje skoraj brez izjeme gradivo, ki je v sedanjem obdobju aktualno ter zato koristno in zanimivo. Brez dvoma gre prvo mesto prispevku urednice revije Evi Veroni, ki je s svojo že v mednarodnem merilu priznano strokovnostjo v članku *Medjunarodna načela katalogizacije* prikazala dejavnost in dognanja mednarodne bibliotekarske organizacije na poti pri iskanju novih smeri in načel v razvoju abecednega imenskega kataloga. S tem problemom se zadnji dve leti ukvarjajo vsa jugoslovanska bibliotekarska društva s svojo zvezo na čelu in so mu tudi vse naše strokovne revije posvetile veliko pozornost. Drugi prispevek *Savjetovanje o dječjim knjižnicama* (4. novembra 1961 v Zagrebu) vsebu-

je tri zelo dobre referate — B. Furlan, V. Milčetić in M. Sabioncello — s področja ureditve in vodenja otroških knjižnic ter bodo tudi naši strokovnjaki za to panogo knjižničarstva našli v njih zanimivo gradivo in koristne pobude. Sledita še članek H. Morovića *Tri starija splitska bibliografa* (Marko Dumanić Dumaneo, Jerolim Kavanjin in Julije Bajamonti) ter informativni članek A. Moravca *Posjet parlamentarnim i administrativnim bibliotekama u Velikoj Britaniji*.

Kot vedno tako prinaša rubrika *Ocene i prikazi* tudi to pot vrsto poročil in ocen bibliotekarske literature, zlasti inozemske. Opozorimo naj predvsem (bolj na ocenjeno delo kot na oceno) na naslednje prispevke: B. H., *D. Čučković, Bibliotekarska literatura tiskana na području NR Hrvatske u razdoblju od 1945. do kraja 1959. godine* (Narodna knjižnica, broj 5—6/1960, 186—197 str.), Š. Jurić, *C. Göllner, Turcica. Die europäischen Türkendrucke des XVI. Jahrhunderts. I. Bd. 1501—1600. Bucuresti, Ed. Academiei R. P. R., Berlin, Akademie-Verlag, 1961, D. Čučković, Pregled novije literature o konzerviranju knjiga i dokumenata, V. Bonifačić, E. T. Bryant, Music Librarianship. A practical guide. London, New York, 1959.* in B. Hergešić, *Bibliotekarska literatura u Jugoslaviji. Knjige, brošure i novi časopisi objavljeni u toku 1960—1961.*

Sredita običajna oddelka *Pregled*, ki prinaša poročila o dejavnosti hrvatskih knjižnic in strokovnih organizacij, ter aktualni *Propisi iz oblasti bibliotekarstva.*

J. R.

BIBLIOTEKAR. Organ Društva bibliotekara Srbije. Godina XIII. 1961. Broj 4, str. 205—366, broj 5, str. 368—530, broj 6, str. 531—784. Beograd 1961. 8°.

Pred nami so trije zajetni zvezki strokovnega glasila srbskih bibliotekarjev, ki obsegajo skoraj 600 strani zelo raznovrstnega bibliotekarskega in tudi od bibliotekarstva malo odmaknjene gradiva. Če pomislimo, da predstavljajo ti trije zvezki samo drugo polovico Bibliotekarja za l. 1961, moramo priznati, da je ta ugledna revija napravila lansko leto za naše bibliotekarske razmere izredno velik korak naprej, tako velik, zlasti kvantitativno, da kar malce dvomimo, ali bodo naši srbski kolegi mogli trajno obdržati ta obseg in dinamičnost svojega glasila. Morda je pri navedenih zvezkih razlog to, ker so vse tri številke slavnostne in zato nekakšna izjema. Omejeni prostor in izredno pestro gradivo nam ne dopuščata, da bi lahko izčrpno ocenili vse tri zvezke, zato se bomo omejili zgolj na najbolj pomembne in zanimive prispevke.

Št. 4 je posvečena senioriki jugoslovanskega bibliotekarstva Milici Prodanović, ki so ji srbski bibliotekarji ob upokojitvi namenili to slavnostno številko. Milica Prodanović, dolgoletna bibliotekarka in upravnica Univerzitetne knjižnice »Svetozar Marković« v Beogradu, soustanoviteljica in prva predsednica Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije, je to pozornost in priznanje popolnoma zaslužila, tako od strani srbskih, kakor tudi od strani drugih jugoslovanskih bibliotekarjev, ki so za to slavnostno številko poslali posebne prispevke.

Prvih pet prispevkov, ki so jih napisali Dušan Milačić, Irena Stefanović, Milutin Ivanušić, Nikola Justinijanović in Elza Kučera, je posvečenih življenju in delu Milice Prodanović. Drugi številni članki (skupno jih je 28!) razen šestih izjem — S. Mišić, *Terminološki problemi*, M. Rojnić, *O posebnim otiscima*, izdanjuma s tudjim sadržajem i vlastitim ruhom, M. Slajpah, *Delež ljudskih knjižnic v knjižnični mreži Slovenije*, N. Lazarević, *Cen-*

tralni katalog beogradskog univerziteteta, R. Andrejić, *Specialne naučne i stručne tehničke biblioteke* in D. Mišić, *Uloga i mesto biblioteke u komuni* — segajo vsi na področje zgodovine bibliotekarstva in literature, kar je nekako v skladu z namenom publikacije: priznanje plodni preteklosti slavljenske Milice Prodanović. Omenili bomo samo dva, z našega vidika najpomembnejša prispevka, in sicer M. Rupla, *Naši protestantski tiski XVI. stoletja v jugoslovanskih bibliotekah* in Melite Pivec-Stelé *Naši kraji v Vodniku 1834*. Skratka, ta slavnostna številka, ki jo krasi zelo uspeli portret Milice Prodanović, ustreza tako po svoji pestri in tehni vsebini kakor tudi po okusni opremi svojemu slavnostnemu namenu.

Št. 5 je tudi slavnostna. Že moto »Svima onima, koji su, u borbi za slobodu, sjedinili misao, reč i delo« kaže, da je publikacija posvečena lanskemu proslavi dvajsete obletnice vstaje jugoslovanskih narodov. Vsi članki — skupaj jih je 25! — obravnavajo to temo. Avtorji in uredništvo so razen redkih izjem uspeli zelo učinkovito povezati bibliotekarsko dejavnost, v sedanosti in preteklosti, z osnovno temo — ljudsko vstajo, kar daje, po našem mnenju, tej publikaciji verjetno prvo mesto med publikacijami, ki so jih lansko leto jugoslovanski bibliotekarji posvetili temu velikeumu jubileju.

Med toliko članki lahko opozorimo seveda samo na nekatere. Pretresljiva so dejstva, ki jih v svojem članku *Spaljene zbirke Narodne biblioteke* navaja Dj. Radojičić o neneprecenljivih izgubah, ki jih je ob bombardiranju Beograda 6. aprila 1941 utrpela Narodna biblioteka. Dopolnilo temu članku je prispevek D. Stefanovića *Izgoreli neumski rukopis br. 93 beogradske Narodne biblioteke*. Dragutin Nikčević opozarja v članku *NOB kroz pla-*

kate i letke fonda Narodne biblioteke na važnost zbiranja, urejevanja in ohranitve gradiva te vrste, na vprašanje, ki je zelo pereče skoraj v vseh tistih naših knjižnicah, ki tako gradivo obvezno zbirajo. Zanimiva je *Bibliografija romana sa tematikom iz narodno-oslobodilačke borbe*, v kateri je Suzana Veličković popisala 150 romanov jugoslovanskih avtorjev z navedeno tematiko. Od Slovencev so v popisu zastopani Ivan Bratko, Venceslav Winkler, Karel Grabeljšek, Dane Debič, Juš Kozak, Ciril Kosmač, Miško Kranjec, Manica Lobnik, Mimi Malenšek, Vasja Ocvirk, Tone Seliskar in Vlado Habjan. S sorodno temo se ukvarja Ljubica Štavljanin, ki na podlagi fonda Narodne biblioteke v Beogradu objavlja prispevek *Bibliografija albuma i kataloga grafike i fotografije sa tematikom iz NOB-e*. Med albumi grafik so od Slovencev zastopani Božidar Jakac, Boris in Zdenko Kalin in Niko Pirnat.

Publikacija, ki je opremljena s številnimi slikami in faksimili, predstavlja zares lep in časten prispevek srbskih bibliotekarjev k jubileju naše ljudske vstaje.

In končno: slavnosten je tudi šesti zvezek, ki je posvečen našemu Nobelovemu nagrajencu Ivu Andriću. Med gradivom, ki se nanaša na Andrića, je z bibliotekarskega vidika vsekakor najtehtnejši prispevek Živorada P. Jovanovića *Ivo Andrić. (Biobibliografska gradja)*. Avtor je zelo marljivo obdelal osnovno gradivo za bibliografijo Andrićevih del, ki so bila posebej tiskana, še bolj marljivo pa bibliografsko gradivo za literaturo o Ivu Andriću. Zanimiv je tudi članek Mihaila N. Stojanovića *Prevodi dela Ive Andrića u inostranstvu*. Drugi prispevki o Andriću so večinoma znani, ker vsebujejo že večkrat objavljene slavnostne govore in izjave Iva Andrića ob prejemu Nobelove

nagrade. Vsekakor je hvalevredno, da so se srbski bibliotekarji na tako primeren način spomnili tega velikega književnika.

Drugi del tega zvezka, ki je izredno pester, prinaša vrsto prispevkov s področja bibliotekarske stroke. Zanimiv je *Pravilnik o uslovima za početak rada javnih biblioteka*, ki veliko bolj precizno in strogo predpisuje pogoje za registracijo javnih knjižnic kot sorodni pravilnik pri nas. Trije tehtni in obširni članki so posvečeni problemu družbenega upravljanja in samoupravljanja ter pridobivanja in delitve dohodkov v knjižnicah. V tem oddelku opozarjamo še na članka Zore Božović in Ljubice Nenadović, ki obravnavata vprašanje bolniških knjižnic, kakor tudi na članek dr. Vladimira Mošina *Fondovi slovenskih rukopisa u Jugoslaviji*.

Sledi zanimiva anketa o odnosih med založništvom in knjižničarstvom, nato poročila o nekaterih važnejših knjižnih razstavah, opisi obiskov nekaterim inozemskim knjižnicam (knjižnice OZN, Leninova knjižnica v Moskvi, avstrijske samostanske knjižnice) in končno nekaj ocen aktualne strokovne literature.

Vsebino tega bogatega in izredno pestrega zvezka zaključuje oddelek *Hronika*, ki prinaša polno kratkih poročil in informacij s področja dejavnosti knjižnic in strokovnih knjižničarskih organizacij.

J. R.

BIBLIOGRAFSKI VJESNIK. Izdaje Društvo bibliotekara Crne Gore i Centralna narodna biblioteka Crne Gore, Cetinje. Uredjivački odbor: Miroslav Luketić, Vasilije Jovović, Marko Rolović i dr. Niko S. Martinović (tudi odgovorni urednik). Cetinje 1961. Letnik I (št. 1 in 2/3). 154 + (II) str. 89. V cirilici.

Na zunaj skromna revija, tehnično še kar uspela, vsebinsko pa bogata in kvalitetno nad povprečjem. Kot povedo uvodne besede, hoče objavljati gradivo za bodočo bibliografijo Jugoslavije in izpopolnjevati vrzeli v naših dosedanjih enciklopedijah. Zato bo prinašala bibliografije in bibliografske beležke z vseh področij znanosti in književnosti, ki zadevajo Črno goro. Vsekakor potrebna naloga in hvaležen cilj. Zaradi bibliografskih in materialnih razmer, kakršne vladajo skoraj povsod pri nas, menimo, da so stopili marljivi črnogorski kolegi na najboljšo pot, ki bi jo kazalo tu in tam posnemati.

Večino strani polnijo bibliografije. M. Luketić je sestavil bibliografijo Crnogorke, prvega črnogorskega književnega časopisa, ki je izhajal kot priloga političnega tednika Crnogorac 1871 (izšlo 23 števil, zadnje tri niso ohranjene). Isti avtor je zbral tudi bibliografijo bibliografij, objavljenih v Črni gori v dobi 1945 do 1960. S tem je izpolnil dokaj pomanjkljivo prikazan črnogorski delež v Bibliografiji jugoslovenskih bibliografija 1945—1955 in dodal še nadaljevanje. M. Jovović je prispeval seznam člankov o NOB Črne gore iz vojaških časopisov v letih 1945 do 1960 (črpal je iz sedmih časopisov). Bibliografija NOB in delavskega gibanja v črnogorskih časopisih 1945—1960 istega avtorja bo prav tako dragoceno pomagalo zgodovinarjem, le škoda, da pušča ob strani članke iz časnikov in časopisov. Knjige, ki so izšle v zvezi s petnajstletnico bojev na Sutjeski (1958), so dale gradivo Kseniji Grujičić za posebno bibliografijo (23 knjig, med njimi tudi dve slovenski). Dr. Andrija Lainović je sestavil pregled kulturno-prosvetnih člankov o Črni gori v reviji Stvaranje 1946—1960.

Okvir Bibliografskega vjesnika skoraj presegajo trije bio-biblio-

grafski članki Nika Martinovića: o generalu Savi Oroviću, o zgodaj umrlem književniku Dragoljubu Majiću in o književniku Trifunu Djukiću ob 40-letnici njegovoga dela. V njih so prikazani življenje, značaj in pomen dela ter delo samo predvsem s črnogorskega kulturnega vidika. Za nas je posebno zanimiv tisti oddelek v Djukićevi bibliografiji, kjer so njegovi knjižni prevodi slovenske poezije, pomemben Djukićev prispevek k spoznanju slovenske književnosti med Srbi. Navdenih je sedem knjig: Prešernov Sonetni venec 1929 (drugi celotni prevod v srbohrvaščino; pred njim že Velimir Deželić 1900, za njim še Milan Rakočević 1954 in Desanka Maksimović 1961), Prešernov Krst pri Savici 1950 (tretji srbohrvaški prevod; pred njim že Djuro Deželić 1868 in Nikola Marjanović 1900, za njim še Milan Rakočević 1954), izbor iz Prešernovih pesmi (Pesme 1950, Odabrane pesme 1950, Odabrane pesme 1957), Župančičev Ciciban 1949 in Aškercjeve Odabrane pesme 1957. Pogrešamo drugo izdajo Krsta v Djukićevem prevodu (Krštenje na Savici, Beograd 1956), ki se od prve razlikuje po obširnejšem uvodu, ilustracijah in po tem, da ima preveden tudi sonet Matiji Copu.

Djordje Radojičić daje nova dognanja o inkunabulah tiskarne Crnojevićev, Lazar Čurčić raziskuje fotografsko izdajo Njegoševega Gorskega venca, ki je bila tiskana v Ljubljani 1931, H. pa opisuje dve izdaji Gorskega venca v poljščini. V rubriki poročila in beležke so še razne drobne bibliografske zanimivosti.

Kjer je potrebno, so bibliografije sestavljene po DK in večinoma opremljene s koristnimi kazali. Tudi slikovno gradivo (portreti, faksimili) je prav na mestu. Potemtakem je revija krst dobro prestala in ji samo želimo uspešno nadaljevanje.

Jože Munda

BIBLIOTEKARSKI GODIŠNJAK VOJVODINE 1961. Izdaje Pokrajinski odbor Društva bibliotekara NR Srbije za AP Vojvodinu. Novi Sad 1962. 211 str. 8°.

Srbsko knjižničarstvo v Vojvodini ima zelo staro in lepo tradicijo. To dejstvo potrjuje veliko število dobrih in starih knjižnic, med katerimi je na prvem mestu ugledna Biblioteka Matice Srpske v Novem Sadu, dalje vrsta uglednih bibliotečnih delavcev, dobro urejena knjižnična mreža, ki je med najboljšimi v Jugoslaviji, in končno zelo delavna knjižničarska strokovna organizacija, ki tudi izdaja zgoraj navedeni letopis. Vojvodinski bibliotečni delavci so že leta 1952 začeli izdajati tromesečnik Knjižničar, ki je kljub takrat težkim pogojem izhajal sedem let, dokler se ni, začenši z l. 1959, združil z Bibliotekarjem, glasilom Društva bibliotekarjev Srbije. Prizadevnost vojvodinskih bibliotečnih delavcev in specifične pokrajinske potrebe pa so ustvarile novo publikacijo Bibliotekarski godišnjak Vojvodine, ki je za leto 1961 s svojo zunanjo opremo posvečen dvajsetletnici izhajanja lista Slobodna Vojvodina, se pravi, dvajsetletnici ljudske vstaje. Čeprav je letopis razmnožen na rotaprintu, vendar predstavlja prav prikupno publikacijo, ki bo zadovoljivo izpolnila svoj namen: pregled dejavnosti knjižničarstva AP Vojvodine v preteklem letu.

Večji del letopisa je posvečen izčrpnim poročilom dejavnosti vseh pomembnejših vojvodinskih knjižnic, in sicer: Biblioteke Matice Srpske v Novem Sadu, Gradske narodne biblioteke »Jovan Popović« v Kikindi, Gradske biblioteke v Somboru, Narodne biblioteke v Novem Sadu, Gradske biblioteke v Subotici, Narodne biblioteke v Zrenjaninu, Biblioteke »Veljko Petrovič« v Bački Palanki, Gradske biblioteke v Rumi, Opštinske biblioteke v Sиду, Narodne biblioteke v Bački

Topoli, Narodne biblioteke i čitaonice v Novem Bečeju in Narodne knjižnice i čitaonice v Sremskih Karlovcih. Razen tega prinaša letopis tudi pregled dejavnosti pokrajinskega odbora Društva bibliotekarjev Srbije za AP Vojvodino in več zanimivih prispevkov iz zgodovine in raznovrstne dejavnosti vojvodinskih knjižnic, dalje, kritičen pogled na zakon o knjižnicah LR Srbije in še nekaj drugega drobnega gradiva. J. R.

BIBLIOTECHE TRIESTINE. A cura di Stelio Crise. Trieste. Sezione del Veneto Orientale e della Venezia Giulia della Associazione Italiana per le Biblioteche 1959. 131 + (III) str. 24 × 17. (Biblioteca di »Sollecitazioni«. 3.)

Tretji zvezek posebne knjižne zbirke izdaj Sollecitazioni, ki nosi gornji naslov, je uredil Stelio Crise in prinaša 16 člankov, ki so jih prispevali uslužbenci ali vodje posameznih tržaških knjižnic.

Članki si sledijo po abecednem vrstnem redu piscev. Tako obravnavajo: Carlo Battisti, Univerzitetna knjižnica v Trstu; Ezio Bernardoni, Knjižnica Pedagoškega centra pri Skrbstvu za šolstvo v Trstu; Giovanni Bruggeri, Smisel javne knjižnice v neki skupnosti; Libero Cattaruzza, Knjižnica škofijskega semenišča v Trstu; Doriana de Pretis, Knjižnica USIS v Trstu; Lino Dardolin, Perspektive ljudske knjižnice v Trstu; Gina Libutti, Mladinske knjižnice v sedanjosti in prihodnosti; Odette Loviselli, Koordinacija nakupa v tržaških knjižnicah; Bruno Luciano Marini, Knjižnica Jadranskega društva za prirodne vede; Vito Pellegrini OFMCap, Nastajajoča tržaška kapucinska knjižnica Antoniana; Sauro Pesante, Postrežba v moderni ljudski knjižnici; Claudio Poldrugo, Knjižnice na ladjah; Renato Putigna; Služba branja v javnih parkih; Aldo Tassini, Bibliote-

ca Civica — sedanje stanje in načrti za prihodnost; Fulvia Zorzi Giustiniani, O nekaterih vezavah s podpisom Pierra Corneillea Schvyeya v grajski knjižnici na Miramaru; Stelio Crise, Za Državno knjižnico v Trstu.

O zborniku s tako bogato vsebino bi bilo mogoče razpravljati obširno, vendar naj samo nekaj bežnih načelnih misli in pripomb posreduje vsaj osnovno predstavo o publikaciji.

Predvsem splošna ugotovitev: zbornik skuša podati bolj ali manj točno sliko knjižničarstva v Trstu. Toda tega namena docela ne izpolni. Predvsem so nekateri članki le prekratki za obravnavanje določene snovi, zato smemo šteti poskus bolj za nekakšno osveščanje glede stanja glavnih knjižniških fondov, v čemer nas še bolj potrjuje zadnji članek izpod peresa urednika Stelia Crisea, v katerem postavlja v ospredje in kot najbolj pereč problem — ustanovitev oziroma potrebo po državni knjižnici v Trstu. Zbrano gradivo je samo po sebi važno in bogato, le naslov preveč obeta. Saj je izpuščenih kar 8 večjih in pomembnejših knjižnic (prim. *Annuario delle Biblioteche italiane*, 2. izd., vol. 2, Roma 1958, str. 311—318), ki bi nam lepo zaokrožile podobo Trsta glede na knjižnice. Morda pa bi bilo treba razumeti naslov tako, kot da gre le za italijanske knjižnice v mestu. Morda. Toda temu oporeka članek, ki govori o knjižnici USIS (= United Nations Informations Service). Tudi sami članki, predvsem tisti, ki govore o določenih knjižnicah, so različno zasnovani. Eni prinašajo precej stvarnih podatkov (število enot v fondih, nekatere med njimi navajajo kar z naslovi — periodika! —, podatke o opremi, stavbah, urnike poslovanja, letno statistiko bravcev, izposojenih del), drugi pa so bolj načelni in podobnega gradiva ne prinašajo. Silno redki so

podatki o letnem dotoku, o finančnih možnostih, dotacijah itd.

Zanimivejši so tisti članki, ki govore o posebnih zvrsteh knjižnic, ali pa obravnavajo posebne panoge. Tak je Bruggierjev, ki govori o merilih, primernih pri snovanju neke mestne ljudske knjižnice, oziroma na kakšna vprašanja bi taka ustanova morala dati odgovore in komu bi morala služiti. Podobne probleme, le da omejene na mladinsko literaturo danes in jutri, navaja Gina Libutti. Sauro Pesante govori o prostem pristopu, o mladinskih oddelkih, o informativni službi, o mreži knjižnic po terenu, o posebnih fondih (diskoteke, kinoteke, diapozitivi). Posebej zanimiv je članek o »plavajočih« knjižnicah — to je o knjižnicah na ladjah. Slovenska strokovna literatura te zvrsti knjižnic ne pozna, potrebno pa bi bilo o priliki kaj o njej napisati, saj imamo take knjižnice tudi pri nas, čeprav v skrajno majhnem številu; Hrvatje so glede tega bogatejši. Članek je zanimiv, ker daje avtor zanimive napotke pa tudi izsledke. Svojevrstne misli posreduje Renato Putigna o izposoji knjižnega gradiva v javnih parkih.

Med prav dobre članke v zborniku spadajo seveda Battistijev, ki obravnava tržaško univerzitetno knjižnico, Tassinijev o trenutnem stanju in o bodočem razvoju mestne knjižnice, posebej pa še Crisejev, ki postavlja na solidne osnove zahtevo po državni knjižnici, kakršno ima Gorica in še marsikatero italijansko mesto.

Docela izven okvira zbornika pa je, sicer sam po sebi zanimiv, članek Fulvie Zorzi Giustiniani, v katerem opisuje grajsko knjižnico na Miramaru.

Med knjižnicami, ki bi tudi zaslužile obravnavo v zborniku, bi kazalo omeniti: Slovensko narodno in študijsko knjižnico, knjižnico dveh mestnih muzejev, umetnostnozgodovinskega in muzeja Risorgimenta

(ok. 16.000 knjig), knjižnico muzeja Revoltella in lepih umetnosti (2760), knjižnico mestnega gledališkega muzeja Carlo Schmidl (3200 knjig), knjižnico državnega arhiva (okoli 11.900 knjig), mestnega prirodoslovnega muzeja (ok. 18.000 knjig). Dalje ni najti opisov novo ustanovljene francoske in ne nemške knjižnice. Ti dve poslednji, kakor tudi slovenska študijska knjižnica, so sicer v dveh člankih omenjene, a le mimogrede z enim stavkom.

Kljub vsem tem željam, ki jih urednik morda niti ni imel namena izpolniti, pa predstavlja zbornik prav lep doprinos in je pravi dokument tržaškega knjižničarstva v določeni etapi njegovega razvoja.

Marijan Brecelj

BIBLIOTECA DEL POPOLO.
Catalogo delle pubblicazioni acquisite fino al 31. maggio 1960. Trieste, Soprintendenza bibliografica 1960. 611 str.

Iz uvoda zajetnega kataloga izvem, da je imela Biblioteca del popolo v Trstu v začetku leta 1960 51.376 zvezkov. Lep obisk v tej knjižnici izpričujejo naslednje številke: l. 1958 37.696 obiskovavcev, leta 1959 59.597 in prvo polletje 1960 47.840. Junija 1960 je imela knjižnica 12.700 obiskov. Med obiskovavci je bilo največ delavcev (4202), gospodinj (2801) in dijakov (2200); drugi (5497) pripadajo raznim družbenim slojem in poklicem.

V uvodu beremo o uspehih knjižnice tudi naslednje: »To tržaško ustanovo imajo zaradi njenega vsestranskega razvoja že za vzorno...« Knjižnica ima 3 izposojevalnice in lasten bibliobus, ki dostavlja knjige tudi na dom. Deležna je izdatne pomoči. Največje zasluge za njeno uspešno rast ima Stelio Crise, ravnatelj Soprintendenze bibliografiche v Trstu.

Zanimivo je, kako upošteva Biblioteca del popolo slovenski tisk. Dobro so zastopani slovenski kla-

siki in moderna. Knjižnica ima namreč zbrana dela Levstika, Jurčiča, Trdine, Prešerna, Stritarja, Župančiča in Ivana Cankarja ter izbrana dela Ks. Meška in Fr. Bevka. Z enim ali dvema deloma so zastopani Gregorčič, Gradnik, Kranjec, Jože in Boris Pahor, Gruđen, Ciril Kosmač, Matej Bor, Ferdo Kozak, Klopčič in Magajna. Popolnoma odsotni so naslednji slovenski književniki: Aškerc, Kosovel, Seliškar, Prežihov, Kajuh, Menart in pretežna večina mlajših.

Zgodovina slovenske književnosti je zastopana z dvema deloma, Glaserjem in zadnjo izdajo Slovenske Maticice, slovenska zgodovina pa z M. Kosom in B. Grafenauerjem. Knjižnica nima slovensko-italijanskega in italijansko-slovenskega slovarja. Nima tudi slovenskih del, ki so bila prevedena v italijanščino. V njej pa so dobro zastopani italijanski slavisti s svojimi deli (Cro-nia, Salvini, Urbani).

Čudno je nadalje, da knjižnica ne zbira slovenskega zamejskega tiska. Na njenih policah ni n. pr. Jadranskega koledarja. Knjižnica ima nekaj hrvaških bibliografij, nima pa niti ene slovenske. Naročena je na več italijanskih periodičnih publikacij, vendar pa na niti eno jugoslovansko. Slovenski znanstveni tisk je v knjižnici slabo zastopan.

Soprintendenza bibliografica je natisnila katalog tudi za leto 1957. Če tega primerjamo z onim iz leta 1960, zapazimo veliko razliko. V treh letih je število slovenskih tiskov v knjižnici močno naraslo, prav tako pa zapazimo tudi večjo sistematičnost pri nabavi slovenskega tiska (zbranih in izbranih spisov slovenskih književnikov). Oba kataloga sta zgovorna priča zelo plodne knjižničarske dejavnosti, ki ob dobrih prijemih obeta italijanski ljudski knjižnici v Trstu še mnogo lepih sadov in med temi tudi tesnejši stik s slovenskim prebivavstvom.

S. V.

ANNUARIO DELLE BIBLIOTECHE ITALIANE. A cura di Ettore Apollonj colla collaborazione di Alda Angelini. 2 ed. Ministero della Pubblica Istruzione. Direzione generale delle Accademie e Biblioteche. Roma. Fratelli Palombi editori 1956-1959. Vol. I: A-M, 476 str. + 60 str. prilog; vol. II: N-Z, 408 str. + 60 str. prilog; vol. III: Roma - Vaticano - S. Marino - Appendice A-Z, 214 str. + 40 str. prilog. 25 × 17.

Ker je prva izdaja gornjega letopisa italijanskih knjižnic, ki je izšla v treh delih (1949-1952) in z dodatkom v posebni knjigi leta 1954 kmalu pošla, je zaradi stalnega povpraševanja posebno iz tujine prišlo do druge, močno izpopolnjene in tudi grafično prikupnejše izdaje. Ta prinaša podatke za približno 1500 italijanskih knjižnic. Shema posameznega opisa je naslednja (za primer naj bo navedena največja italijanska knjižnica): Firenze. Biblioteca Nazionale Centrale (Piazza Cavalleggeri, 1; tel. 27.048, 27.059, 27.607) (2.950.670 voll. ed opusc. sciolti, 3.660 incun., 24.075 mss.); sledi opis zgodovinskega razvoja knjižnice (začetki, posebni darovi, volila, selitve, publikacije, če jih izdaja, urnik za stranke, podatki o načinu izposoje, je oz. ni vključena v medknjižnično izposajo, prejema državni ali pokrajinski obvezni primerek). Zatem sledi podroben opis samostojnih fondov, dalje podatki o katalogih, tiskanih ali rokopisnih, podatek o vodji knjižnice, na koncu pa še po večini precej obširna literatura o knjižnici.

Sestavljavca nam v prvi knjigi pojasnjujeta kriterije, ki so ju vodili pri sestavljanju druge izdaje. Najprej povesta, da se jima ni zdelo umestno, bistveno oddaljiti se od prve izdaje, kar zadeva obseg in razdelitev informativnega gradiva; najprej zaradi naravne zveze s prvo izdajo, drugič, ker se je njen sistem obnesel. Nova izdaja

skuša le razširiti in izpopolniti celotno snov s tem, da bolj natančno navaja naslove knjižnic, pa čeprav so ti še tako podvrženi menjavam, in drugič, da razširja zgodovinskoinformativni prispevek pri vsaki opisani knjižnici. Ti prispevki so posebno pri drugovrstnih knjižnicah, kjer je bilo doslej znanih le malo podatkov, precej obširni. Dodana literatura o knjižnicah pa hoče biti — po besedah sestavljavcev — le hraber poizkus, kajti zavedata se, da so v njej še velike vrzeli. Takega gradiva sta pri manjših knjižnicah navedla sorazmerno več kakor pri večjih iz posebnega razloga, ker je namreč gradivo o manjših knjižnicah malo ali nič znano, medtem ko je literatura o večjih in znanih knjižnicah dostopna tudi drugod ter bolj ali manj znana.

V popis so bile vključene vse knjižnice, splošne in specialne, javnosti dostopne ali ne. Pač pa ne zajema publikacija vrste knjižnic, pri katerih ni bilo na razpolago dovolj podatkov. Navaja veliko število knjižnic javnih in cerkvenih ustanov, kulturnih združenj itd., ali pa tudi čisto poklicnega značaja, da le hranijo vsaj do neke mere vredno knjižno gradivo. Kakor prva tako tudi druga izdaja ne upošteva knjižnic s premajhnim številom knjig (pod 2000 zvezkov), gimnazijskih in šolskih knjižnic in pa nekaterih drugih. Razen splošnih univerzitetnih prinaša druga izdaja tudi ločen popis knjižnic pri inštitutih posameznih univerz, izjemoma niso bile upoštewane le tiste, ki imajo komaj nekaj sto zvezkov. V primerjavi s prvo izdajo je tudi precej narasel popis števila privatnih knjižnic.

Tehnično je bil popis opravljen tako, da sta se sestavljavca obrnila na vodje posameznih knjižnic, na tajnike upravnih enot, oziroma na lastnike, če je šlo za privatne knjižnice. Le v primerih, da ni bilo moči dobiti podatkov na tak način, ali

pa v primeru, da so bili ti podatki dvomljivi, tedaj sta se obrnila na vodje pokrajinskih bibliografskih vrhovnih nadzorstev.

Bogate vsebine popisov ni mogoče zajeti v nekaj stavkov niti v zajetnem članku, kajti treba bi bilo enostavno prepisovati podatke. Morda bo zanimivo, opozoriti na nekatere navedbe, ki se pogosto ponavljajo in so torej tipične za italijanske knjižnice. Mednje spadajo: volila, darovi, velika uničenja med zadnjo vojno in povojna rekonstrukcija, ki je marsikatero knjižnico postavila na solidno bazo glede opreme in prostorov. Premnoge se lahko pohvalijo s celo vrsto inkunabul, pa tudi s številnimi rokopisi in podobnim gradivom. Glede katalogov je stanje različno; vendar so v pretežni meri knjižnice z njimi opremljene, nekatere, ne samo večje, tudi z več katalogi. Pri nekaterih popisih žal manjka število knjižnih enot (119 knjižnic), pravzaprav najvažnejši element; vendar so bile kljub temu upoštewane v popisu, ker hranijo večkrat velike redkosti (rokopisi, inkunabule itd.). Prvima dvema zvezkoma popisa je dodanih po 60 strani prilog, tretjemu pa 40 strani. Škoda, da pri vsem tako bogatem gradivu manjkajo podatki o številu personala, redki so tudi podatki o periodikih, ki jih posamezne knjižnice prejemaajo, kakor tudi s kolikšnimi proračuni operirajo.

Naj sledi nekaj števil. V letopisu je popisanih:

Knjižnic	Zvezkov
248	do 5.000
303	nad 5.000
307	10.000
165	20.000
85	30.000
72	40.000
23	50.000
32	60.000
22	70.000

Knjižnic	Zvezkov
20	80.000
8	90.000
71	100.000
19	200.000
13	300.000
6	400.000
6	500.000
5	600.000
2	700.000
1	800.000
1	900.000
2	1.000.000
1	2.000.000
1	2.950.000

V gornje številke pa niso vključene niti inkunabule niti rokopisi.

Marijan Breclj

Manzini Guido: BIBLIOGRAFIA ITALIANA SU SCIPIO SLATAPER (: 1909—1961 :). Gorizia. [Biblioteca Governativa e Civica] 1961. 34 str. 24 × 17. (Posebni odtis iz XXX. snopiča »Studi Goriziani«.)

Ob štirideseti obletnici smrti tržaškega pisatelja Scipia Slataperja (1888—1915) je Guido Manzini objavil v XVIII. snopiču revije »Studi Goriziani« (1955) prvi poskus bibliografije o Scipiu Slataperju in njegovem delu, ki je zajemal čas od 1909 do 1954 z namenom, da pokaže zanimanje, ki sta ga avtor in njegovo delo vzbudila v Italiji tako v periodikih kakor v samostojnih tiskih. Ta osnutek je avtor izpopolnil ob proslavah, ki so bile pisatelju v čast prirejene v Gorici 1961. leta, in mu dodal popis ustreznega gradiva še za nadaljnjih 6 let (1955—1961). Tako bibliografijo je prinesel XXX. snopič omenjene revije, izšla pa je tudi kot separaten tisk.

Bibliografija prinaša zares obširno gradivo (nad 500 enot), čeprav — in to velja poudariti — gre le za članke in prispevke, ki so jih napisali italijanski avtorji, medtem ko obljublja bibliografijo podobnega gradiva, ki je izšlo v

drugih jezikih in državah in ki ga ni malo, ob drugi priliki.

Bibliografija je urejena kronološko po letih, v okviru leta pa po abecednem vrstnem redu priimkov avtorjev spisov, pri anonimnih člankih pa po prvi besedi v naslovu. Sestavlja vec omenja v uvodu, da je hotel biti kar se da preprost in je zato, da bi iskanja gradiva ne oteževal, ohranil pri vsaki enoti le najnujnejše podatke (priimek, začetnico imena, naslov članka, naslov revije ter dan, mesec in leto izida). Pri manj znanih naslovih revij vnaša tudi kraj izhajanja. V uvodu opominja, da je opustil tako gradivo, kot so nebitvene ocene, članki, recenzije, poročila, sporedi itd., zraven pa še navajanje člankov iz enciklo-

pedičnih in podobnih del. Izjema je le članek iz Enciclopedia Italiana (Treccani), ki ga navaja, a le iz prve izdaje (1936), medtem ko ga iz ponatisa 1950 ne prinaša. Lepo bi bilo, če bi ob posameznih enotah dodajal tudi podatke o eventualnem slikovnem gradivu. Na str. 16 pod letnico 1936, enota 3 popravi XXXV v XXXI.

Bibliografija je do neke mere zanimiva tudi za nas, saj je Scipio Slataper, oziroma bolj vse, kar se je pisalo in delalo v zvezi z njegovim imenom, del naše temne zgodovine, del zgodovine italijanskega iredentizma, pa čeprav je izrekel sam Slataper v svojem delu, posebej še v knjigi *Moj Kras* izredno lepe pohvale o našem Krasu in slovenskem človeku na njem.

Marijan Brecelj

REGISTER KNJIŽNIC

Na podlagi 17. člena zakona o knjižnicah (Uradni list LRS, št. 26-237/61) izdaja Svet za kulturo in prosveto LRS

Pravilnik

o sestavi in vodenju registra knjižnic

1. člen

O knjižnicah (samostojnih in nesamostojnih) se vodi register.

Matične knjižnice vodijo register knjižnic za svoje območje. Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani kot matična knjižnica za območje LR Slovenije vodi osrednji register knjižnic.

2. člen

Register knjižnic ima obliko trdo vezane knjige, katere listi so oštevilčeni. Preden se začne uporabljati, ga overi upravnik matične knjige.

K registru se vodi seznam registriranih knjižnic.

3. člen

Vsaka knjižnica ima v registru svoj poseben registrski list, vanj se vpišejo njeni podatki v ustrezne stolpce po obrazcu, ki je sestavni del tega pravilnika.

4. člen

Seznam registriranih knjižnic se vodi v obliki kartoteke in je razvrščen po abecednem redu krajev, kjer je sedež knjižnic. Vsaki knjižnici je pripisana številka registrskega lista, v katerem so vpisani njeni podatki.

5. člen

K vsaki registrski številki spada zbirka listin. Vanjo se vlagajo listine, izdane po določbah zakona o knjižnicah, na podlagi katerih se vpišejo podatki iz 3. člena v registrski list knjižnice.

6. člen

V register se vpisuje s črnilom. Posamezni vpisi se ne smejo brisati niti na drug način napraviti nečitljivi (s prelepljenjem in podobno).

Pomotni vpis je treba popraviti tako, da se pomotoma napisana beseda ali del besedila prečrta, tako da ostane prvotni vpis čitljiv, pravilni vpis pa se čitljivo vpiše nad prečrtanim besedilom ali za njim.

Vpisi, ki zaradi kasnejših vpisov ne ustrezajo več (razveljavljeni in spremenjeni vpisi), se podčrtajo z rdečilom.

Po vsakem vpisu je treba pod besedilom vpisa potegniti vodoravno črto čez ves list. Če na listu ni več prostora, se za nadaljnje vpise uporablja nov registrski list, ki dobi isto registrsko številko.

7. člen

Knjižnico, ki nastane s spojitvijo dveh ali več knjižnic, je treba vpisati v nov registrski list; v registrske liste knjižnic, ki so zaradi spojitve prenehale, se vpiše njihovo prenehanje in navede registrski list knjižnice, ki je nastala s spojitvijo.

Pripojitev knjižnice k drugi knjižnici se vpiše v registrski list knjižnice, h kateri se knjižnica pripoji; v registrski list pripojene knjižnice se vpiše prenehanje te

knjižnice in navede registrski list knjižnice, h kateri je bila pripojena.

8. člen

Vsak akt o ustanovitvi, združitvi ali prenehanju knjižnice in vse spremembe ustanovitvenega akta mora ustanovitelj knjižnice v 15 dneh priglasiti zaradi registracije pristojni matični knjižnici, hkrati pa tudi Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Druge podatke iz 5. člena tega pravilnika oziroma njihove spremembe pa mora na enak način priglasiti upravnik knjižnice.

9. člen

O vsakem vpisu v register je treba obvestiti ustanovitelja oziroma organ, ki je vpis priglasil.

10. člen

Knjižnico, ki je prilagodila svojo organizacijo in delo določbam zakona o knjižnicah, priglasil v registracijo pristojni matični knjižnici, hkrati pa tudi Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, v roku iz 41. člena zakona o knjižnicah upravnik knjižnice. V priglasitvi navede podatke iz 5. člena tega pravilnika.

11. člen

Ta pravilnik začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu LRS«.

Št. 022-40/62-4

Ljubljana, dne 22. marca 1962.

Svet za kulturo in prosveto LRS

Predsednik:

Boris Kocijančič l. r.

(Uradni list LRS, št. 15-97/62, dne 10. maja 1962. Tam je objavljen tudi obrazec iz čl. 3 tega pravilnika.)

MEDKNJIŽNIČNA IZPOSOJA

Na podlagi 45. člena zakona o knjižnicah (Uradni list LRS, št. 26-237/61) izdaja Svet za kulturo in prosveto LRS

N a v o d i l o

o izposojanju knjig med knjižnicami
v Ljudski republiki Sloveniji

1. Knjižnice na območju Ljudske republike Slovenije, registrirane v smislu zakona o knjižnicah, si za potrebe svojih bravcev lahko med seboj izposojajo knjige in drugo knjižnično gradivo (v nadaljnjem besedilu: knjige).

2. Knjižnica si izposoja knjige iz drugih knjižnic, če je tudi sama pripravljena ob enakih pogojih posojati knjige iz svojega knjižnega sklada.

3. Knjižnica, ki se želi vključiti v medknjižnično izposojevalno mrežo, sporoči do Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, ta vodi seznam knjižnic, vključenih v to mrežo.

4. Praviloma se izposojajo knjige, za katere ni posebnih zadržkov za redno uporabo.

Ne izposojajo se: rokopisi, redke in dragocene knjige, priročniki, ki se uporabljajo samo v prostorih knjižnice, tekoči časopisi in časniki, grafike in slike, zemljepisne karte, muzikalije, plakati, drobni tisk, unikati filmov in fotokopij ter knjige, ki so zaradi velikosti in teže neprimerne za pošiljanje.

Izjemoma, kadar to zahtevajo znanstveni ali splošni kulturni interesi, se lahko gradivo iz prejšnjega odstavka posodi ob pogojih, ki jih določajo pravila knjižnice.

5. Knjižnica se zaradi izposoje knjige obrne neposredno na drugo knjižnico. Če pa ji ni znano, kje bi ta knjiga bila, prosi Narodno in univerzitetno knjižnico za posredovanje.

6. Za izposojno knjig iz drugih republik ali iz tujine skrbi predvsem Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Ta ob vsakem naročilu poprej preveri, ali ni knjiga morebiti v kakš domači knjižnici.

7. Iz drugih knjižnic izposojene knjige se smejo uporabljati samo v prostorih knjižnice, ki si jih je izposodila. Če dovoli knjižnica, ki je knjige posodila, se lahko le-te uporabijo tudi izven knjižničnih prostorov.

8. Izposojevalni rok znaša praviloma mesec dni, računajoč od dneva, ko je knjižnica knjigo prejela.

9. Stroške izposoje nosi knjižnica, ki si je knjigo izposodila; te stroške lahko prenese na uporabnika, če pravila knjižnice drugače ne določajo.

10. Knjižnica odgovarja za knjigo, ki si jo je izposodila. Če bi se knjiga med izposojno poškodovala ali izgubila, jo mora knjižnica, ki si jo je izposodila, nadomestiti z enakim izvodom. Če se to ne da, se sporazumno določi način nadomestila. Poškodovano knjigo je vrniti knjižnici, ki jo je posodila.

11. Knjižnica lahko ustavi nadaljnje posojanje knjižnici, v kateri se je knjiga poškodovala ali izgubila. O tem mora obvestiti Narodno in univerzitetno knjižnico.

12. Knjižnice, vključene v izposojevalno mrežo, vodijo evidenco o medknjižnični izposoji.

13. Za medknjižnično izposojno se uporablja temu navodilu priložen obrazec, ki ima dva dela: zadolžnico in spremnico.

Knjižnica, ki prosi za knjigo, izpolni obrazec in ga pošlje knjižnici, o kateri misli, da ima to knjigo, ali pa Narodni in univerzitetni knjižnici. Če naprošena knjižnica ima knjigo, jo pošlje priporočeno in z njo spremnico. Če knjige nima, zabeleži to na

hrbni strani obrazca (spremnice) in pošlje obrazec drugi knjižnici, o kateri misli, da knjigo ima. Če naprošena knjižnica sprevidi, da ne kaže dalje iskati, vrne obrazec knjižnici, ki prosi za knjigo.

Knjižnica, ki je prejela knjigo naposodo, jo vrne priporočeno v določenem roku in pošlje hkrati z njo spremnico. Knjižnica, ki je knjigo posodila, pa vrne ob prejemu knjige zadolžnico knjižnici, ki si je knjigo izposodila.

Na hrbni strani spreznice se zapisujejo opombe, zlasti o tem, da knjižnica knjige nima, da je knjiga izposojena, da se knjige ne more izposoditi (4. točka) in podobno. Na hrbni strani zadolžnice so odgovori knjižnici, ki prosi (npr. da so podatki nezadostni itd.).

14. To navodilo začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu LRS«.

Št. 022-41/62-4

Ljubljana, dne 23. aprila 1962.

Svet za kulturo in prosveto LRS

Predsednik:

Boris Kocijančič l. r.

(Uradni list LRS, št. 15-98/62, dne 10. maja 1962. Tam je objavljen tudi obrazec iz točke 13, ki ga je založila Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.)

KOMISIJA ZA STROKOVNE IZPITE

Na podlagi 21. člena pravilnika o izpitih uslužbencev kulturnih zavodov (Uradni list FLRJ, št. 38/60) v zvezi z določbami 174. člena zakona o javnih uslužbencih je Svet za kulturo in prosveto LRS izdal

o d l o č b o

o imenovanju izpitne komisije za opravljanje strokovnega izpita za nazive: knjižničarski manipulant, knjižničar in bibliotekar.

Sestav izpitne komisije:

Predsednik: dr. Mirko *Rupel*,
znanstveni svetnik;
namestnik: ing. Kajetan *Kavčič*,
svetnik.

Člani:

1. Pavle *Kalan*, višji znanstveni
sodelavec;

namestnik: Janez *Logar*, višji
znanstveni sodelavec.

2. Mara *Šlajpah-Zorn*, višji bi-
bliotekar;

namestnik: Justina *Podpac*, višji
bibliotekar.

Izpraševavci:

Za splošni del izpita:

Leopold *Smalc*, svetnik;

namestnik: Venčeslav *Perše*, svet-
nik.

Za posebni del izpita:

a) *Za naziv knjižničarskega ma-
nipulanta:*

1. Osnovno poznanje knjižničar-
skega poslovanja, vrst publikacij,
sistema spravljajanja in signiranja
knjig ter osnovna načela o popi-
sovanju in katalogizaciji knjig.

Izpraševavec: Pavle *Kalan*, višji
znanstveni sodelavec;

namestnik: Mara *Šlajpah-Zorn*,
višji bibliotekar.

2. Osnovno znanje o preventiv-
nih ukrepih za varstvo knjig in
knjižničnega gradiva.

Izpraševavec: Alfonz *Gspan*, viš-
ji znanstveni sodelavec;

namestnik: Branko *Berčič*, bi-
bliotekar.

b) *Za naziv knjižničarja tretje
vrste in knjižničarja druge vrste:*

1. Osnovno poznanje zgodovine
knjige.

Izpraševavec: dr. Valter *Bohinec*,
višji znanstveni sodelavec;

namestnik: Branko *Berčič*, biblio-
tekar.

2. Zgodovina knjižnic s posebnim
ozikom na zgodovino in organiza-
cijo knjižnic v Jugoslaviji.

Izpraševavec: dr. Valter *Bohinec*,
višji sodelavec;

namestnik: Branko *Berčič*, biblio-
tekar.

3. Predpisi o knjižnicah.

Izpraševavec: Leopold *Šmalc*,
svetnik;

namestnik: Venčeslav *Perše*, svet-
nik.

4. Temelji bibliografske teorije in
poznavanje glavnih bibliografij.

Izpraševavec: Janez *Logar*, višji
znanstveni sodelavec;

namestnik: France *Dobrovoljc*,
višji bibliotekar.

5. Poznavanje tujih in domačih
bibliografskih in drugih sredstev.

Izpraševavec: Janez *Logar*, višji
znanstveni sodelavec;

namestnik: France *Dobrovoljc*,
višji bibliotekar.

6. Knjižničarsko poslovanje.

Izpraševavec: Pavle *Kalan*, višji
znanstveni sodelavec;

namestnik: Vlado *Novak*, višji
bibliotekar.

7. Vrste knjižnic in njihove na-
loge ter metode z bravci.

Izpraševavec: Mara *Šlajpah-
Zorn*, višji bibliotekar;

namestnik: Pavle *Kalan*, višji
znanstveni sodelavec.

8. Varstvo in hramba knjig.

Izpraševavec: Alfonz *Gspan*, viš-
ji znanstveni sodelavec;

namestnik: Branko *Berčič*, bi-
bliotekar.

9. Tuj jezik.

Francoski jezik.

Izpraševavec: Justina *Podpac*,
višji bibliotekar;

namestnik: Radojka *Vrančič*, bi-
bliotekar.

Angleški jezik.

Izpraševavec: dr. Marjana *Baum-
garten-Briški*, univ. predavatelj;

namestnik: Meta *Grosman-Do-
kler*, univ. asistent.

Ruski jezik.

Izpraševavec: Vera *Brnčič-Ser-
mazanova*, univ. predavatelj;

namestnik: Janez *Zor*, univ. asi-
stent.

Nemški jezik.

Izpraševavec: Adela Žgur, višji univ. predavatelj;
namestnik: Doroteja Kosec, univ. asistent.

Italijanski jezik.

Izpraševavec: Maks Veselko, bibliotekar;
namestnik: Dimitrij Skubic, univ. asistent.

e) *Za naziv bibliotekar:*

1. paleografija (slovenska in latinska).

Izpraševavec: Ignacij Voje, asistent;
namestnik: Božo Otorepec, arhivar.

2. Zgodovina knjige.

Izpraševavec: dr. Valter Bohinec, višji znanstveni sodelavec;
namestnik: Branko Berčič, bibliotekar.

3. Zgodovina knjižnic.

Izpraševavec: dr. Valter Bohinec, višji znanstveni sodelavec;
namestnik: Branko Berčič, bibliotekar.

4. Bibliografija (poznavanje glavnih splošnih bibliografij — tujih in domačih).

Izpraševavec: Janez Logar, višji znanstveni sodelavec;
namestnik: France Dobrovoljc, višji bibliotekar.

5. Poznavanje tujih in domačih bibliografskih in drugih sredstev.

Izpraševavec: Janez Logar, višji znanstveni sodelavec;
namestnik: France Dobrovoljc, višji bibliotekar.

6. Predpisi o knjižnicah.

Izpraševavec: Leopold Šmalc, svetnik;
namestnik: Venčeslav Perše, svetnik.

7. Knjižničarsko poslovanje.

Izpraševavec: Pavle Kalan, višji znanstveni sodelavec;
namestnik: Vlado Novak, višji bibliotekar.

8. Organizacija in delovna metoda knjižnic.

Izpraševavec: Mara Slajpah-Zorn, višji bibliotekar;
namestnik: Pavle Kalan, višji znanstveni sodelavec.

9. Hramba in konserviranje knjig.

Izpraševavec: Alfonz Gspan, višji znanstveni sodelavec;
namestnik: Branko Berčič, bibliotekar.

10. Tuj jezik.

Francoski jezik.

Izpraševavec: Justina Podpac, višji bibliotekar;
namestnik: Radojka Vrančič, bibliotekar.

Angleški jezik.

Izpraševavec: dr. Marjana Baumgarten-Briški, univ. predavatelj;
namestnik: Meta Grosman-Dokler, univ. asistent.

Ruski jezik.

Izpraševavec: Vera Brnčič-Šermazanova, univ. predavatelj;
namestnik: Janez Zor, univ. asistent.

Nemški jezik.

Izpraševavec: Adela Žgur, višji univ. predavatelj;
namestnik: Doroteja Kosec, univ. asistent.

Italijanski jezik.

Izpraševavec: Maks Veselko, bibliotekar;
namestnik: Dimitrij Skubic, univ. asistent.

Tajniške posle za komisijo bo opravljal Leopold Šmalc, svetnik. Sedež izpitne komisije je pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Izpitna komisija je dolžna nuditi kandidatom informacije o literaturi, ki jo le-ti potrebujejo pri študiju gradiva, predpisanega z navedenim programom, in prav tako vsa druga pojasnila glede opravljanja strokovnega izpita.

KOMISIJA ZA POSEBNE IZPITE

Na podlagi 35. in 36. člena pravilnika o izpitih uslužbencev kulturnih zavodov (Uradni list FLRJ, št. 38/60) je Svet za kulturo in prosveto LRS na svoji seji dne 12. 5. 1962 izdal

O d l o č b o :

Ustanovi se strokovna komisija za opravljanje posebnega izpita za priznanje srednje strokovne izobrazbe uslužbencem z nazivi... knjižničarski manipulant... in višje strokovne izobrazbe uslužbencem z nazivi knjižničar III. vrste... Sedež izpitne komisije je pri Državnem arhivu v Ljubljani.

Sestav komisije:

Predsednik: dr. Sergij *Vilfan*, višji pravni referent;
namestnik: dr. Maks *Miklavčič*, višji znanstveni sodelavec.

Člani:

1. dr. Mirko *Rupel*, znanstveni svetnik;
namestnik: Leopold *Šmalc*, svetnik.

2. dr. Jože *Kastelic*, znanstveni sodelavec;
namestnik: Stane *Gabrovec*, višji kustos.

Izpraševavci:

Za splošni del izpita:

1. Državna in politična ureditev Jugoslavije za srednjo in višjo strokovno izobrazbo.

2. Upravljanje v družbenih službah s posebnim ozirom na upravljanje na področju kulture (za srednjo strokovno izobrazbo); za višjo strokovno izobrazbo dopolnilo: ... in financiranje zavodov na področju kulture.

Izpraševavec: Zdenko *Verstovšek*, višji svetnik;
namestnik: Jože *Kodran*, svetnik.

3. Zgodovina jugoslovanskih narodov in kratka splošna zgodovina srednjega in novega veka (za srednjo strokovno izobrazbo); splošna zgodovina in zgodovina jugoslovanskih narodov (za višjo strokovno izobrazbo).

Izpraševavec: Bogo *Stupan*, svetnik;

namestnik: Jože *Hainz*, profesor višje šole.

4. Narodni jezik, jugoslovanska književnost in najpomembnejša dela svetovne književnosti (za srednjo strokovno izobrazbo); jugoslovanska in svetovna književnost (za višjo strokovno izobrazbo).

Izpraševavec: dr. Mirko *Rupel*, znanstveni svetnik;

namestnik: Janez *Logar*, višji znanstveni sodelavec.

5. Splošni zemljepis in zemljepis Jugoslavije.

Izpraševavec: Bogo *Stupan*, svetnik;

namestnik: Jože *Hainz*, profesor višje šole.

Za posebni del izpita: ...

Bibliotekarska stroka:

1. Osnovno poznanje zgodovine knjige.

Izpraševavec: dr. Valter *Bohinec*, višji znanstveni sodelavec;

namestnik: Branko *Berčič*, bibliotekar.

2. Zgodovina knjižnic s posebnim ozirom na zgodovino in organizacijo knjižnic v Jugoslaviji.

Izpraševavec: dr. Valter *Bohinec*, višji znanstveni sodelavec;

namestnik: Branko *Berčič*, bibliotekar.

3. Predpisi o knjižnicah.

Izpraševavec: Leopold *Šmalc*, svetnik;

namestnik: Venčeslav *Perše*, svetnik.

4. Temelji bibliografske teorije in poznavanje glavnih bibliografij.

Izpraševavec: Janez *Logar*, višji znanstveni sodelavec;

namestnik: France *Dobrovoljc*,
višji bibliotekar.

5. Poznavanje tujih in domačih
bibliografskih in drugih sredstev.
Izpraševavec: Janez *Logar*, višji
znanstveni sodelavec;
namestnik: France *Dobrovoljc*,
višji bibliotekar.

6. Knjižničarsko poslovanje.
Izpraševavec: Pavle *Kalan*, višji
znanstveni sodelavec;
namestnik: Vlado *Novak*, biblio-
tekar.

7. Vrste knjižnic in njihove na-
loge ter metode dela z bravci.
Izpraševavec: Mara *Šlajpah-Zorn*,
višji bibliotekar;
namestnik: Pavle *Kalan*, višji
znanstveni sodelavec.

8. Varstvo in hramba knjig.
Izpraševavec: Alfonz *Gspan*, višji
znanstveni sodelavec;
namestnik: Branko *Berčič*, biblio-
tekar.

9. Tuj jezik.

Francoski jezik.

Izpraševavec: Justina *Podpac*,
višji bibliotekar;
namestnik: Radojka *Vrančič*, bi-
bliotekar.

Angleški jezik.

Izpraševavec: dr. Marjana *Baum-
garten-Briški*, univ. predavatelj;
namestnik: Meta *Grosman-Do-
kler*, univ. asistent.

Ruski jezik.

Izpraševavec: Vera *Brnčič-Ser-
mazanova*, univ. predavatelj;
namestnik: Janez *Zor*, univ. asi-
stent.

Nemški jezik.

Izpraševavec: Adela *Žgur*, višji
univ. predavatelj;
namestnik: Doroteja *Kosec*, univ.
asistent.

Italijanski jezik.

Izpraševavec: Maks *Veselko*, bi-
bliotekar;
namestnik: Dimitrij *Skubic*, univ.
asistent.

Tajniške posle za komisijo bo
opravljala Majda *Smole*, arhivar.

Opomba: Svet za kulturo in pro-
sveto LRS je na svoji seji dne
7. V. 1962 sprejel tudi programe
tako za strokovne kakor tudi za
posebne izpite. Zaradi njih obsež-
nosti programov nismo mogli na-
tisljati v našem časopisu. Izšli bodo
v prihodnji številki Objav Sveta
za kulturo in prosveto LRS, ki bo
interesentom na razpolago tudi pri
Društvu bibliotekarjev Slovenije.

*

*Popravek k bibliografiji Leni-
novega dela v slovenskih prevodih:*
Za enoto pod 1 in 2 so mi bili
na voljo samo podatki v obeh bro-
šurah, ni mi pa znano, če knjigi
res obstajata. Opozarjam pa na
naslednji citat v 16. tomu Lenino-
vih Izabranih dela, Beograd 1961,
str. 270: »Prvi hrvatski i slove-
nački prevod Lenjinovih dela su
,Teze o buržoaznoj demokratiji i
diktaturi proletariata' u izdanju
Izvršnog odbora Komunističke In-
ternacionale, Moskva 1919.« — S. B.

KNJIZNICE V LR SLOVENIJI 1961

(Po popisu Zavoda za statistiko LRS dne 31. dec. 1961)

Okraj	Knjižnice	Knjižni sklad (obdelan in neobdelan) v letu 1961	Prirastek knjižnega sklada v letu 1961	Izposojene (prebrane knjige)	Bravci		Osebe		prosto-voljci
					šteti enkrat	šteti tolikokrat, kolikorkrat pridejo v knjižnico	stalno in honorarno drugi stalni bibliote-in honorarni karske uslužbenci	stroke	
Splošne znanstvene knjižnice									
Celje	1	59.877	5.062	22.892	1.550	19.325	8	5	1
Gorica	1	59.877	2.698	5.654	530	4.784	4	5	—
Koper	1	67.598	1.999	7.707	525	10.269	2	5	—
Kranj	1	53.265	1.581	10.468	1.401	14.945	4	1	—
Ljubljana	5	804.101	25.055	107.767	4.545	80.526	71	22	1
Maribor	5	163.299	4.502	44.654	4.699	45.451	18	15	—
Murska Sobota	1	12.435	982	9.538	550	4.511	3	1	—
Novo mesto	1	44.501	1.951	20.797	725	11.755	4	4	—
LR Slovenija	12	1,214,884	41,628	229,187	14,121	191,540	114	56	2
Specialne znanstvene knjižnice									
Celje	1	2.650	155	...	...	...	—	—	1
Gorica	1	10.000	20	...	...	...	—	—	1
Koper	—	—	—	...	...	...	—	—	—
Kranj	1	10.000	—	...	...	...	—	—	—
Ljubljana	73	824.154	57.804	156.999	14.159	156.180	96	55	26
Maribor	10	58.154	2.414	5.292	592	9.820	7	4	—
Murska Sobota	—	—	—	...	...	...	—	—	—
Novo mesto	2	54.174	241	...	...	...	—	—	—
LR Slovenija	88	919,112	40,614	162,291	14,551	166,000	5	59	28
Strokovne knjižnice									
Celje	16	18.502	1.494	5.876	1.140	5.857	2	6	7
Gorica	2	949	102	...	...	...	—	—	—
Koper	7	7.008	441	2.685	218	1.961	2	7	—
Kranj	11	17.936	2.674	5.472	677	5.704	7	8	5
Ljubljana	65	187.574	12.955	40.122	6.518	61.715	28	29	25
Maribor	50	48.271	4.527	18.476	5.285	24.816	12	14	6
Murska Sobota	5	1.720	116	285	124	595	1	—	5
Novo mesto	6	5.748	570	540	574	1.115	—	5	1
LR Slovenija	138	287,508	22,679	73,454	12,534	99,541	164	67	45

O k r a j	Knjižnice	Knjižni sklad (obdelan in neobdelan)	Prirastek knjižnega sklada v letu 1961	Izposojene (prebrane knjige)	šteti enkrat	šteti tolikokrat, kolikorkrat pridejo v knjižnico	skupaj	stalno in honorarno bibliotekarske stroške	drugi stalni in honorarni knjižničarji	prostovoljci
Ljudske knjižnice										
Celje	68	119.462	7.440	214.799	17.506	99.121	91	21	16	54
Gorica	55	57.215	1.821	119.884	6.107	84.959	45	10	9	24
Koper	26	75.855	6.169	165.180	15.210	89.655	42	9	15	18
Kranj	70	158.192	15.121	249.456	20.087	161.099	119	28	15	76
Ljubljana	109	406.259	21.675	969.579	45.186	557.898	196	74	56	86
Maribor	141	218.542	13.249	534.095	50.878	258.929	195	55	25	155
Murska Sobota	55	50.252	2.795	61.058	7.051	56.495	57	5	5	27
Novo mesto	45	59.658	2.001	75.072	6.968	41.559	56	15	8	55
LR Slovenija	525	1.125.415	70.271	2.586.885	146.995	1.129.655	777	195	129	455

Šolske knjižnice (šolsko leto 1960/61)

Celje	159	152.536								
Gorica	178	127.998								
Koper	157	125.575								
Kranj	118	144.527								
Ljubljana	526	469.151								
Maribor	228	251.009								
Murska Sobota	115	77.498								
Novo mesto	155	129.525								
LR Slovenija	1.412	1.477.205								

S k u p a j

Splošne znanstvene	12	1.214.884	41.628	229.187	14.121	191.540	172	114	56	2
Specialne znanstvene	88	919.112	40.614	162.291	14.551	166.000	195	106	59	28
Strokovne	138	287.508	22.679	75.454	12.534	99.541	164	52	67	45
Ljudske	525	1.125.415	70.271	2.586.885	146.995	1.129.655	777	195	129	455
Solske	1.412	1.477.205	...	...	...	...	...	...	...	...
LR Slovenija	2.175	5.022.124	175.192	2.851.815	288.199	1.586.534	1.506	467	311	528

DRUŠTVO BIBLIOTEKARJEV SLOVENIJE

ima v zalogi naslednje strokovne publikacije:

Josip Rijavec - Marija Zidar: Slovenske knjižnice. Pregled ob štiri-stoletnici slovenske knjige. Ljubljana 1951.

Bogomil Gerlanc: Slovenske ljudske knjižnice. Ljubljana 1955.

Dr. Valter Bohinec: Zgodovina knjige, knjižnic in tiska. (Skripta.) Ljubljana 1957.

Knjižnica. Glasilo Društva bibliotekarjev Slovenije. Letnik II-V. Ljubljana 1958—1961.

Prvi kongres bibliotekara FNR Jugoslavije. Beograd 1950.

Drugi i treći kongres Saveza društava bibliotekara FNR Jugoslavije. Ljubljana 1958.

Četvrti kongres Saveza društava bibliotekara Jugoslavije. Beograd 1960.

Biblioteke u Jugoslaviji. Beograd 1962.

Izdaja:

DRUŠTVO BIBLIOTEKARJEV SLOVENIJE

Uredniški svet:

MARIJAN BRECELJ, FRANCE DOBROVOLJC,
dr. STANISLAV KOS, JOSIP RIJAVEC, MAKS
VESELKO, AVGUST VIZINTIN

Urednik:

BRANKO BERČIČ

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Turjaška 1

Letna naročnina 600 dinarjev

Tekoči račun št. 600-14-3-570

Tiska tiskarna »Toneta Tomšiča« v Ljubljani

15.10.1951